

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 10 juni 1936 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt samt i samband därmed väckta motioner, dels ock väckta motioner angående lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m.

Genom en den 18 april 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 240, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade, här nedan intagna förslag till 1) lag om förenings- och förhandlingsrätt; 2) lag om ändrad lydelse av 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister; samt 3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i propositionen framlagda förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft tolv i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna

inom *första kammaren*

nr 421 av herr *Hansson, Sigfrid*,

nr 428 av herr *Hamrin m. fl.*, och

nr 429—432, samtliga av herr *Bagge m. fl.*, samt

inom *andra kammaren*

nr 820 av herr *Andersson i Rasjön m. fl.*,

nr 823—826, samtliga av herr *Skoglund m. fl.*, samt

nr 827 av herr *Jacobsson m. fl.*

I förevarande sammanhang har utskottet jämväl till behandling upptagit sexton andra inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna

inom *första kammaren*

nr 210 och 211, båda av herr *Hamrin m. fl.*,

nr 266—269, alla av herr *Bagge m. fl.*, och

nr 270 av herr *K. G. Westman*, samt

Bihang till riksdagens protokoll 1936. 9 saml. 2 avd. Nr 58.

inom andra kammaren

nr 10 av herr *Ström m. fl.*,

nr 152 av herrar *Brådefors* och *Hagberg* i Luleå,

nr 475 och 476, båda av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*,

nr 583 av herr *Johanson* i Hallagården, samt

nr 584—586 och 598, alla av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*

I. Yrkanden i motionerna.

A. I fråga om lagstiftning rörande förenings- och förhandlingsrätt.

a) I motionen I: 421 har hemställts, att riksdagen måtte besluta följande ändrade lydelse av 4 § i förslaget till lag om förenings- och förhandlingsrätt:

Föreningsrätten — — — ogill.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som grundas på sådan föreskrift.

Med arbetsledare förstås den, som är anställd att såsom arbetsgivarens ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, vilket utföres av honom underställd personal och i vilket han icke annat än tillfälligtvis själv deltagar.

b) I motionerna I: 428 och II: 820, vilka äro likalydande, har hemställts,

I. att i Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 240 måtte vidtagas nedan angivna ändringar och tillägg:

1) Förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannans ansvar. Lagen äger jämväl tillämpning å vissa föreningar av däri avsedda arbetsgivare eller arbetstagare.

3 §.

Med *föreningsrätt* förstås i denna lag rätt att tillhöra eller icke tillhöra sådan förening, som i 2 § sägs.

4 §.

Föreningsrätten skall av envar lämnas okränk. Kränkning av föreningsrätten föreligger, om mot någon vidtages åtgärd i syfte att förmå eller hindra honom eller annan att inträda i eller utträda ur förening, eller i anledning av verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening. Sker kränkningen av föreningsrätten genom avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal eller i föreningsstadgar, vare rättshandlingen eller bestämmelsen ogill.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder mot föreskrift att arbetstagare, vilken har till huvudsaklig uppgift att såsom arbetsgivarens ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, i vilket han icke regelbun-

det deltagar, ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagandet av honom sålunda underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som grundas å föreskrift, varom nu sagts, eller avser att åstadkomma avtal om sådan föreskrift.

5 §.

Har enskild person eller förening gjort sig skyldig till kränkning av för- eningsrätten, på sätt i 4 § sägs, gälde därav uppkommen skada.

Angående skadeståndsskyldigheten — — — motsvarande tillämpning.

8 §.

Med *förhandlingsrätt* förstås i denna lag rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbets- tagarna äro medlemmar.

Förhandlingsrätt för — — — förhandling påkallats.

2) Förslag till ändrad lydelse av 1 och 10 §§ lagen den 22 juni 1928 (nr 254)
om arbetsdomstol.

10 §.

Arbetsdomstolen vare i mål rörande kollektivavtal domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan. Besiktning å arbetsplats eller annan dylik förrättning må kunna verkställas av ordföranden jämte två ledamöter, en för arbetsgivare- sidan och en för arbetaresidan.

I mål, som ej röra kollektivavtal, vare domstolen domför med ordföranden och två ledamöter. Ej må ledamot, som avses i 4 §, deltaga i handläggning av sådant mål.

Ledamot, som avses — — — (nuvarande lydelse) — — — tjänstgöra i domstolen.

II. att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag angående ändring av arbetsdomstolens sammansättning vid handlägg- ning av mål rörande privatanställda och andra utanför landsorganisationen stående arbetstagare;

III. att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning angående en särskild med fredsplikt förenad förhandlingsordning angående anställnings- villkor för privatanställda och med dem jämförliga arbetstagare.

e) Motionerna I: 429 och II: 823, vilka äro likalydande, utmynna i den hemställan, att riksdagen för sin del ville antaga följande förslag till

Lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Härigenom förordnas som följer:

1 kapitlet. Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbets- tagare i enskild tjänst.

2 §.

Med förening av arbetstagare förstås i denna lag förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarataga arbetstagarnas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren.

Med förening av arbetsgivare förstås en motsvarande sammanslutning å arbetsgivarsidan.

Bestämmelser i denna lag, som hava avseende å förening av arbetsgivare eller arbetstagare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar (huvudorganisation); och skall, då fråga är om huvudorganisation, vad i denna lag sägs om medlem i förening gälla om de anslutna föreningarna, så ock om deras medlemmar.

2 kapitlet. Om föreningsrätten.

3 §.

Med *föreningsrätt* förstås i denna lag rätt att tillhöra eller icke tillhöra sådan förening, som i 2 § sägs.

4 §.

Föreningsrätten skall lämnas okränkta.

Såsom kränkning av föreningsrätten skall anses:

a) arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages i syfte att förmå eller hindra någon att inträda i eller utträda ur förening eller i anledning av verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening; samt

b) avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller bestämmelse i föreningsstadgar eller i kollektivavtal eller annat avtal, där rättshandlingen eller bestämmelsen tillkommit i sådant syfte eller av sådan anledning, som under a) sagts; och vare i ty fall rättshandlingen eller bestämmelsen ogill.

Såsom kränkning av föreningsrätten anses dock icke förbud för arbetsledare att inträda i förening, som avser tillvaratagande av honom underställda arbetares intressen; ej heller förbud för annan arbetstagare i överordnad ställning att inträda i organisation av underlydande, därest han genom sådant inträde försvårar sin möjlighet att såsom arbetsgivarens förtroendeman på tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden.

För skada, som åstadkommes genom kränkning av föreningsrätten, skall ersättning gäldas enligt bestämmelserna i 5 kapitlet.

5—7 §§.

Utgå.

3 kapitlet. Om förhandlingsrätten.

8 §.

Med *förhandlingsrätt* förstås i denna lag rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å anda sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar.

Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling. Nämda skyldighet innebär åliggande att, själv eller genom

ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats.

9 §.

Vill part påkalla förhandling, som avses i 8 §, göra framställning därom hos andra parten. Om denne så begär, skall framställningen ske skriftligen med angivande av den eller de frågor, om vilka förhandling påkallas. Sammanträde för förhandling skall hållas snarast möjligt; och ankommer det på parterna att utan dröjsmål överenskomma om tid och plats för sammanträdet. Om endera parten det begär, skall över förhandlingen föras protokoll, som justeras av båda parterna.

De i denna paragraf givna stadgandena skola icke lända till efterrättelse, i den mån annat följer av kollektivavtal mellan parterna.

10 §.

Utgår.

11 §.

Arbetsgivare må ej vägra arbetstagare skäligen ledighet för deltagande i förhandling om fråga, vari han är utsedd att vara representant för sin förening.

4 kapitlet. Om förhandlingsrättens utövande i visst fall.

12 § (9 §).¹

Huvudorganisation av arbetstagare äger genom anmälan hos socialstyrelsen påkalla detta kapitel tillämpning. Dylik anmälan skall göras av organisationens styrelse och innefatta förklaring, att organisationen underkastar sig i 22 § angiven fredsforpliktelse.

Vid anmälan skola fogas:

- 1) organisationens stadgar;
- 2) uppgift å de personer, som hava säte i organisationens styrelse eller som eljest äga företräda organisationen, ävensom å deras adresser; samt
- 3) bestyrkt avskrift av protokoll vid sammanträde med organisationen, utvisande, att stadgarna blivit antagna, ävensom av dylikt protokoll eller annan handling, varav framgår, att styrelse blivit utsedd.

Sker ändring i organisationens stadgar eller i förhållande, som under 2) sägs, vare organisationen pliktig att omedelbart göra anmälan härom hos socialstyrelsen.

13 § (10 §).

Å huvudorganisation, som gjort anmälan enligt 12 §, jämte till sådan organisation anslutna underföreningar skola bestämmelserna i detta kapitel äga tillämpning från och med ingången av fjärde kalendermånaden efter den, då anmälan gjordes, och intill dess ett år förflutit efter det huvudorganisationen hos socialstyrelsen förklarat sig återtaga sin anmälan; dock att förklaring om återtagande icke får ske förrän två år efter anmälan.

Äro bestämmelserna i detta kapitel tillämpliga å förening av arbetstagare och har dessas arbetsgivare erhållit kännedom därom, skola samma bestämmelser gälla för arbetsgivarparten i förhållande till föreningen och dess medlemmar.

¹ Paragraferingen inom parentes i 4 och 5 kapitlen hänför sig till motsvarande paragrafer i kommitténs angående privatanställda förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

14 § (11 §).

Kan enighet i viss förhandlingsfråga icke uppnås vid förhandling enligt 3 kapitlet, skall socialstyrelsen utse opartisk ordförande att leda förhandlingen på begäran av huvudorganisation för part, å vilken bestämmelserna i detta kapitel jämlikt 13 § äga tillämpning, så ock under enahanda förutsättning på begäran av oorganiserad arbetsgivarpart.

Styrelsen må dock vägra att utse sådan ordförande:

1) därest sökanden icke gjort vad på honom ankommer för frågans lösning vid förhandling enligt 3 kapitlet;

2) därest sökanden är förening av arbetstagare och icke omfattar mer än hälften av de av frågan berörda arbetstagarna;

3) därest sökanden är förening, som icke står öppen för alla inom den eller de grupper, vilkas intressen föreningen åsyftar att tillvarata; samt

4) därest sökanden är förening av arbetstagare och icke äger minst trehundra medlemmar.

Över socialstyrelsens beslut i fråga, som avses i denna §, må klagan ej föras.

15 § (16 §).

Finner socialstyrelsen fråga, för vars behandling utseende av opartisk ordförande påkallas, vara av synnerlig vikt eller särskilt invecklad beskaffenhet, må styrelsen i stället för en ordförande utse en kommission av tre personer: och skall i sådant fall vad här nedan stadgas om opartisk ordförande gälla kommissionen.

16 § (12 §).

Ledes förhandling av opartisk ordförande, åligger det parterna att sammankomma på hans kallelse. Part, som visar sig ha instämt förhandlingsfrågan till domstol, vare dock fritagen från skyldighet att deltaga i förhandlingen.

På ordförandens anmaning skall vardera parten med angivande av skäl framlägga förslag till förhandlingsfrågans lösning.

Det bör vara parterna angeläget att, i den mån sådant erfordras för att bereda ordföranden tillförlitlig grund för förhandlingsfrågans bedömning, på anhållan av ordföranden giva honom del av räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, varöfver parterna förfoga, ävensom hålla vederbörande arbetsplatser för ordföranden tillgängliga; part likväl obetaget att, i den omfattning han finner nödigt, göra förbehåll, att vad ordföranden på sådant sätt erfar ej må av denne yppas.

Över förhandlingen skall föras protokoll, som justeras av båda parterna.

17 § (13 §).

Försummar part att hörsamma kallelse eller anmaning enligt 16 § första och andra styckena, må ordföranden på hemställan av andra parten anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen; och äge arbetsdomstolen att genom vite tillhålla parten att fullgöra sitt åliggande ävensom på anmälan av ordföranden utdöma vitet. Sådant vite skall tillfalla kronan och, om tillgång till dess gäldande saknas, förvandlas enligt allmän strafflag.

18 § (14 §).

Kunna parternas vid förhandling inför opartisk ordförande avgivna förslag icke sammanjämkas, må ordföranden uppmana parterna att lämna en

eller flera personer uppdrag att såsom skiljemän avgöra förhandlingsfrågan med utfästelse, att parterna skola ställa sig avgörandet till efterrättelse.

I händelse ordförandens uppmaning i sistnämnda syfte icke efterkommes av parterna, skall ordföranden, därest han icke finner frågan vara av beskaffenhet att höra under domstol, på begäran av endera parten hos socialstyrelsen hemställa om utseende av skiljenämnd för avgivande av förslag till förhandlingsfrågans lösning.

Ej må ordföranden själv åtaga sig skiljemannauppdrag i förhandlingsfråga rörande arbetsförhållande.

19 §.

Har socialstyrelsen mottagit sådan hemställan om utseende av skiljenämnd, som i 18 § sägs, skall styrelsen till ledamöter av nämnden utse minst tre opartiska personer. Över styrelsens val av ledamöter må klagan ej föras.

Den jämlikt 14 § utsedde opartiske ordföranden eller, där jämlikt 15 § en kommission utsetts, dess ordförande vare föredragande inför nämnden.

Nämnden skall på grundval av det protokoll, som i 16 § omnämnes, och de upplysningar, som föredraganden kunnat inhämta, avgiva förslag till förhandlingsfrågans lösning. Finner sig nämnden för frågans bedömande vara i behov av ytterligare upplysningar må nämnden infordra sådana från parterna.

Har part under förhandlingen gjort förbehåll, som i 16 § sägs, gälla detta förbehåll även för nämnden; part vare ock obetaget att göra sådant förbehåll i fråga om upplysningar, som nämnden enligt denna §:s tredje stycke äger infordra.

Vid avgivandet av förslag till förhandlingsfrågans lösning skall nämnden tillika förelägga parterna att senast å viss dag avgiva svar på förslaget. Vägrar någondera parten att antaga nämndens förslag, äge nämnden avgöra, huruvida förslaget må offentliggöras; dock att nämnden icke utan särskilda skäl må förvägra part, som godkänt förslaget, att offentliggöra detsamma.

20 §.

Försummar part att lämna sådana upplysningar, som skiljenämnd enligt 19 § tredje stycket infordrat, må nämnden anmäla försummelse hos arbetsdomstolen. Vid sådan anmälan äge vad som i 17 § stadgas om föreläggande och utdömande av vite motsvarande tillämpning.

21 § (15 §).

Sedan av socialstyrelsen utsedd opartisk ordförande slutfört sitt uppdrag, skall han inom en månad därefter insända berättelse över förhandlingen till styrelsen. Har skiljenämnd utsetts enligt 19 § skall berättelsen jämväl innehålla nämndens förslag till förhandlingsfrågans lösning samt parternas svar på förslaget.

22 § (18 §).

Under tid och förutsättningar, som angivas i 13 §, må arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd icke vidtagas från någondera sidan. Denna fredsförpliktelse skall dock, så vitt viss förhandlingsfråga rör, upphöra att gälla, om enligt 19 § tredje stycket avgivet förslag till frågans lösning icke blivit antaget av båda parterna inom den av skiljenämnden för besvarande av förslaget fastställda tiden samt endera parten inom en månad därefter underrättat såväl andra parten som socialstyrelsen, att han ämnar anlita stridsåtgärder.

Innan arbetsinställelse vidtages skall, därest giltigt hinder icke möter, underrättelse om åtgärden lämnas motsidan ävensom socialstyrelsen sist å sjunde dagen före den dag, då åtgärden skall taga sin början. Underrättelsen skall innehålla redogörelse för anledningen till åtgärden.

23 §.

Har part efter ty i 22 § sägs tillkännagivit sin avsikt att anlita stridsåtgärder, må socialstyrelsen uppdraga åt den jämlikt 14 § utsedde opartiske ordföranden att med uppmärksamhet följa tvisten samt, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda parterna till nya förhandlingar.

24 § (17 §).

Angående ersättning till opartisk ordförande, ledamot av sådan kommission, som i 15 § sägs, och ledamot av sådan skiljenämnd, som i 19 § sägs, gälle vad Konungen därom stadgar.

25 § (19 §).

Hos socialstyrelsen skall föras register för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt 12, 13 och 22 §§ lämnas styrelsen. I registret skola jämväl införas styrelsens beslut i frågor, som avses i detta kapitel.

Hava vid anmälan icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall meddelade, eller prövas förenings stadgar eller beslut, som anmälas, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydliga eller vilseledande, skall styrelsen vägra att mottaga anmälan. Om beslut, varigenom anmälan mottagande vägras, skall skriftlig underrättelse ofördröjligen överlämnas eller med allmänna posten försändas till någon, vilken äger företräda den anmälände.

5. kapitlet. Om påföljd för överträdelse av denna lag.

26 § (20 §).

Envar, som vidtagit eller biträtt beslut om anordnande av stridsåtgärd eller annan åtgärd, vilken enligt 4 § eller 22 § första stycket ej må äga rum, vare skyldig ersätta skada, som av förfarandet kommit.

27 § (21 §).

Där de, som äga företräda förening, varom i 2 § sägs, å föreningens vägnar behörigen besluta stridsåtgärd, eller annan åtgärd, vilken enligt 4 § eller 22 § första stycket ej må äga rum, vare föreningen pliktig ersätta skada, som kommer av åtgärden.

28 § (22 §).

Har medlem i förening, varom i 2 § sägs, gjort sig skyldig till sådant förfarande, som avses i 26 §, och faller åtgärden inom föreningens verksamhetsområde, vare föreningen, när den erhåller kännedom om medlemmens handlingssätt, pliktig att, där så ske kan, hindra honom från fortsättande av det olovliga förfarandet och förebygga skada av detsamma. För sådant ändamål äge föreningen mot medlem tillämpa varje påföljd, vilken enligt stadgarna kan inträda på grund av åsidosättande av förpliktelse, som åligger medlem. Föreningen må jämväl, oavsett vad stadgarna innehålla, utesluta medlem för en tid av intill ett år.

Åsidosätter föreningen vad i denna paragraf stadgas, vare föreningen skyldig ersätta därav uppkommen skada.

29 § (23 §).

Under skadestånd skall inbegripas jämväl ersättning för personligt lidande samt för intrång i den kränktes intresse av att ostört bedriva sin verksamhet.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes tillgångar eller till omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum.

30 § (24 §).

Älägges skadeståndsskyldighet flera, skall den fördelas mellan dem efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last. Föres, sedan skadeståndsskyldighet ålagts någon, av den skadelidande talan mot annan, må i den mån det finnes skäligt denne förpliktas att gemensamt med den förre, en för båda och båda för en, gälda skadestånd.

Där förening är jämte medlemmar skadeståndsskyldig, må föreningen förpliktas att till den, som lidit skadan, gälda även vad av skadeståndet belöper på medlemmarna, men äge föreningen i sådant fall att av dem söka åter vad föreningen sålunda utgivit.

31 § (25 §).

Var, som vill fordra skadestånd enligt denna lag, skall dels inom två månader från det han erhållit kännedom om skadan samt om den, mot vilken talan skall föras, underrätta honom om sitt anspråk, dels ock inom två år från avslutande av den åtgärd, varå ersättningsskyldigheten grundas, anhängiggöra sin talan. Försummas det, vare talan förlorad.

32 §.

Förseelse mot bestämmelserna i 22 § andra stycket straffes med böter, högst 300 kronor. Ådömda böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

6 kapitlet. Om rättegång.

33 §.

Mål, som avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av arbetsdomstolen; dock att åtal för förseelse mot bestämmelserna i 22 § andra stycket anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

För behandling av sådana mål, som enligt vad i första stycket sagts skola upptagas och avgöras av arbetsdomstolen, skola utöver de ledamöter jämte ersättare som förordnas enligt lagen om arbetsdomstol av Konungen för en tid av två år i sänder utses två ledamöter med särskild insikt i industri och handel, två ledamöter med särskild insikt i jordbruk samt fyra ledamöter, som kunna anses företräda olika grupper av arbetstagare, jämte ersättare för dem.

I mål som avse tillämpningen av denna lag vare domstolen domför med ordförande och fyra ledamöter. Bland ledamöter och ersättare som företräda särskilda intressen tillkalle ordföranden dem som i det särskilda fallet äga största sakkunskap, därvid dock iakttages att motsatta intressen om möjligt bliva i lika mån företrädade.

34 §.

Med avseende å mål angående tillämpningen av denna lag skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat dels i 7—9 samt 15—28 §§ lagen om arbetsdomstol, dels ock i 1—9, 12—14 samt 16 §§ lagen om fri rättegång.

Genom denna lag upphävas §§ 15, 17, 21 och 22 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1937.

d) I motionerna I: 430 och II: 824, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen ville avslå i propositionen nr 240 föreslagna ändringar i 3, 6 och 11 §§ lagen om medling i arbetstvister, samt att riksdagen i stället ville antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

För vart och ett . . . mellan arbetsgivare och arbetare; dock att bestämmelserna i denna lag icke avse arbetsgivare och arbetare, å vilka bestämmelserna i 4 kapitlet av lagen om förenings- och förhandlingsrätt äga tillämpning.

Därest så . . . särskild förlikningsman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

e) Motionerna I: 431 och II: 825, vilka jämväl äro likalydande, innefatta det yrkandet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i frågan om lagfästande av förenings- och förhandlingsrätten för sådana kategorier av arbetstagare, vilka anställas i allmän tjänst genom rent privaträttsliga arbetsavtal.

f) De likalydande motionerna I: 432 och II: 826 innehålla hemställan, att riksdagen måtte avslå i propositionen nr 240 framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen om arbetsdomstol, samt att riksdagen i stället måtte antaga följande förslag till

Lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol.

1 §.

För upptagande och avgörande av mål rörande kollektivavtal samt mål enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt skall finnas en domstol med säte i Stockholm, kallad arbetsdomstol.

Angående arbetsdomstolens sammansättning och rättegången vid arbetsdomstolen i mål enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt gälle vad i nämnda lag är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1937.

g) I motionen II: 827 har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av propositionen nr 240, att i motionen närmare angivna synpunkter förverkligades, samt att vederbörande utskott måtte verkställa därför erforderlig förändring av lagtexten.

B. Beträffande lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder och därmed sammanhörande spörsmål.

a) I motionerna I: 210 och därmed likalydande II: 475, I: 267 och därmed likalydande II: 585 samt I: 270 och därmed likalydande II: 583 har yrkats, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda texter till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder.

Lagförslagen äro utformade i huvudsaklig överensstämmelse med innehållet i reservationer, som avgivits till andra lagutskottets utlåtande nr 29 1935 (se nedan sid. 20—21). Det i motionerna I: 210 och II: 475 framlagda förslaget överensstämmer sålunda med en av herrar Österström och Sam Larsson avgiven reservation, det i motionerna I: 267 och II: 585 framlagda förslaget med en av herr Frändén m. fl. avgiven reservation samt det i motionerna I: 270 och II: 583 framlagda förslaget med reservation av herrar K. G. Westman och Johanson i Hallagården (beträffande sistnämnda förslag dock med viss ändring beträffande en paragraf).

Utskottet har icke funnit nödigt intaga ovannämnda tre lagförslag i förevarande utlåtande utan får beträffande deras lydelse hänvisa till motionerna.

b) I motionerna I: 211 och II: 476, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Lag om ändring av 1 § i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas, att 1 § i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skall erhålla följande ändrade lydelse:

För upptagande och avgörande av mål rörande kollektivavtal och mål enligt lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder skall finnas en domstol med säte i Stockholm, kallad arbetsdomstol.

Angående arbetsdomstolens sammansättning och rättegången vid arbetsdomstolen i mål enligt lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder gäller vad i nämnda lag är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 oktober 1936 och gälla till och med den 30 september 1940, dock att lagen skall jämväl efter sistnämnda dag äga tillämpning såvitt angår påföljd av förfarande, vilket under tiden för giltigheten av lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder ägt rum i strid mot densamma.

c) I motionerna I: 266 och II: 598, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen för sin del ville antaga följande förslag till

Lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol.

1 §.

För upptagande och avgörande av mål rörande kollektivavtal, mål enligt lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder samt mål enligt lagen om arbetsavtal skall finnas en domstol med säte i Stockholm, kallad arbetsdomstol.

Angående arbetsdomstolens sammansättning och rättegången vid arbetsdomstolen i mål enligt lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder samt i mål enligt lagen om arbetsavtal gälla vad i nämnda lagar är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1936 och gälla till och med den 31 december 1940, dock att lagen skall jämväl efter sistnämnda dag äga tillämpning såvitt angår påföljd av förfarande, vilket under tiden för giltigheten av lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder ägt rum i strid mot densamma.

Utskottet behandlar i förevarande sammanhang detta lagförslag såvitt det samma skall hava avseende å mål enligt lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder. I övrigt behandlas förslaget i utskottets utlåtande nr 57, som omfattar motioner rörande spörsmålet angående antagande av lag om arbetsavtal m. m.

d) Motionerna I: 268 och II: 586, vilka äro likalydande, innefatta den hemställan, att riksdagen måtte besluta att i 11 kapitlet strafflagen upptaga en ny paragraf, betecknad 16 §, av följande lydelse:

Den, som å ställe, varom i 15 § förmäles, genom personligt tilltal, utspri-
dande av skrift, vakhållning eller på annat dylikt sätt söker förmå allmän-
heten till deltagande i blockad eller bojkott, straffes med böter, högst ett-
hundra riksdaler, i de fall där gärningen ej med svårare straff särskilt be-
lagd är.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1936.

e) Motionen II: 10 utmynnar i en hemställan, att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring av sjömanslagen, att sjöfolket icke behöver utföra strejkbryteriarbete i hamnar, där konflikt råder.

f) Slutligen har i motionen I: 152 föreslagits, att riksdagen måtte avskaffa lagen om varsel i arbetskonflikter. [Härmed torde avses det tillägg (3 a §) till lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister, som i anledning av förslag i propositionen 32/1935 beslöts av 1935 års riksdag (se nedan sid. 21).]

C. Beträffande lagstiftning om ideella föreningar.

I motionerna I: 269 och II: 584, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omedelbart igångsättande av utredning och framläggande så snart ske kunde för riksdagen av förslag rörande lagstiftning om ideella föreningar, varvid borde beaktas frågan huruvida särskilda regler i vissa avseenden borde meddelas för några slag av dylika föreningar, sådana som yrkesföreningar och andra föreningar med särskilda syften.

I motionerna har jämväl hemställts om utredning och förslag rörande åtgärder i övrigt, som kunde vidtagas i syfte att främja arbetsfreden. I den delen behandlas motionerna i utskottets denna dag avgivna utlåtande nr 56.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Utskottet övergår härefter till att lämna en kort historik beträffande de spörsmål, som behandlas i förevarande utlåtande, därvid utskottet indelar ämnet i samma underavdelningar, som ovan kommit till användning vid redogörelsen för innehållet i motionerna.

II. Historik.

A. I fråga om lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt.

Varken förenings- eller förhandlingsrätten är för närvarande uttryckligen lagfäst i Sverige. Frågan härom har emellertid sedan länge varit aktuell.

Vad *föreningsrätten* angår, har denna såtillvida av ålder varit erkänd, att det icke mött några lagliga hinder för enskilda att sammansluta sig i föreningar för tillvaratagande av gemensamma intressen. Till stöd härför har åberopats det allmänna fastsläendet av de medborgerliga fri- och rättigheterna i 16 § regeringsformen. Härigenom kan emellertid ej anses fastslaget, i vad mån åtgärder från utomstående böra betraktas som föreningsrättskränkningar.

Frågan om lagstiftning till tryggande av föreningsrätten har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. En redogörelse för vad därtinnan förekommit har lämnats å sid. 7—9 i propositionen.

Vad *förhandlingsrätten* beträffar, kan den sägas vara indirekt erkänd i svensk lagstiftning genom lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister. Enligt denna lag erbjuder nämligen det allmänna sin medverkan för att sammanföra parterna på arbetsmarknaden till förhandlingar genom att till deras förfogande ställa förlikningsorgan. Medlingslagen har dock icke tillkommit i syfte att fastslå parternas förhandlingsrätt utan för tillgodoseende av det allmännas intresse av arbetsfredens bevarande. Förlikningsmannen skall i regel icke ingripa, förrän en arbetstvist medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse av större betydelse. I rena förhandlingsfrågor kan förlikningsmannen lämna sin medverkan endast på båda parternas begäran. Kan förlikningsmans medverkan till förhandling icke lämnas eller anses den icke böra påkallas, må på framställning av parterna socialstyrelsen, där den finner omständigheterna därtill föranleda, utse lämplig person att leda förhandlingarna. Genom lagen den 12 juni 1931 (nr 202) gjordes till 3 § i medlingslagen ett tillägg, delvis ägnat att lagfästa förhandlingsrättens princip. Enligt detta tillägg skall förlikningsmannen, även om uppkommen arbetstvist icke medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse av större betydelse, kalla de tvistande till förhandlingar, därest begäran därom framställes av arbetsgivare eller organisation, omfattande minst hälften av de av tvisten berörda arbetarna. Medlingslagens bestämmelser äro i stort sett endast instruktioner till det organ, förlikningsmannen, som

inrättats för att tillgodose lagens syfte, arbetsfredens bevarande. I motsats till den äldre medlingslagen av år 1906 innehåller dock 1920 års lag en uttrycklig bestämmelse om parternas skyldighet att efterkomma förlikningsmannens kallelse till sammanträde. Någon påföljd för parts utevaro är icke stadgad.

Frågor, avseende tryggande av förhandlingsrätten, ha i olika sammanhang bragts under statsmakternas överbäggande. I allmänhet har frågan därvid framförts i ett större och vidare sammanhang. När frågan om lagstiftning till skydd för förhandlingsrätten upptagits såsom ett självständigt problem, har densamma i regel begränsats till att avse viss arbetstagargrupp, företrädesvis tjänstemannagrupper, för vilka den genom medlingslagen erkända förhandlingsrätten varit av föga praktisk betydelse. En historik på denna punkt återfinnes å sid. 10—11 i propositionen.

Den 19 juni 1931 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst åtta personer — *kommittén angående privatanställda* — för att inom socialdepartementet biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag rörande frågan om rättslig reglering av de i enskild tjänst anställdas arbetsavtal och vad därmed ägde samband.

I direktiven för kommittén omnämnde föredragande departementschefen, statsrådet Larsson, bland annat, att frågan huruvida förenings- och förhandlingsrätten skulle lagfästas borde bliva föremål för närmare överbäggande.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades den 4 juli 1931 rektorn vid handelshögskolan i Stockholm, professorn Martin Fehr, ombudsmannen i Sveriges arbetsledareförbund Ernst Ahlberg, redaktören Sigfrid Hansson, byråchefen i socialstyrelsen Otto Järte, sekreteraren i svenska kontoristföreningarnas förbund Edith Lindblom, vice verkställande direktören i försäkringsaktiebolaget Skandia Iwar Sjögren, ordföranden i svenska arbetsgivareföreningen, vice häradshövdingen Hjalmar von Sydow och ombudsmannen i svenska bankmannaföreningen V. von Zeipel, varjämte det uppdrogs åt Fehr att såsom ordförande leda utredningsmännen arbete. Sedan von Sydow avlidit, tillkallades den 6 april 1932 såsom utredningsman i hans ställe verkställande direktören i svenska arbetsgivareföreningen Gustaf Söderlund. Den 14 juni 1935 erhöill Hansson begärt entledigande från sitt uppdrag och tillkallades i hans ställe advokaten A. Sölvén.

Kommittén angående privatanställda avgav först — den 9 mars 1935 — ett betänkande med förslag till lag om arbetsavtal (statens offentliga utredningar 1935: 18) samt därefter, den 20 november 1935, ett betänkande med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt (statens offentliga utredningar 1935: 59).

En redogörelse för huvuddragen i det förslag, som innefattas i sistnämnda betänkande, har lämnats å sid. 13—15 i propositionen.

Av kommitténs åtta ledamöter hava fyra, nämligen herrar Sjögren, Söderlund, Sölvén och von Zeipel reserverat sig mot förslaget i olika avseenden.

Över kommitténs förslag hava yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar (se sid. 15—16) i propositionen. Förslaget har där efter gjorts till föremål för överarbetning inom socialdepartementet.

B. Beträffande lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder och därmed sammanhörande spörsmål.**1929 års riksdag.**

Spörsmålet om lagstiftningsåtgärder till tryggande av tredje mans rätt till neutralitet i ekonomiska konflikter upptogs såsom ett fristående problem första gången vid 1929 års riksdag. I *tvenne likalydande motioner* i båda kamrarna (I: 12 av herr Frändén m. fl. och II: 21 av herr Nygren m. fl.) hemställdes nämnda år, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste lagstiftningsåtgärder för tryggande av *tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikt*, varvid frågan om skadestånd till näringsidkare, som drabbades av övergrepp, måtte särskilt beaktas.

I yttrande över motionerna avstyrkte *socialstyrelsen* den ifrågasatta lagstiftningen.

Jämväl *andra lagutskottet* avstyrkte (i utlåtande nr 42) motionerna.

I en avgiven *reservation* (av herrar Westman, von Sydow, Frändén, Magnusson i Skövde, Johanson i Hallagården och Petersson i Lerbäcksbym) hemställdes emellertid om skrivelse till Kungl. Maj:t i motionernas syfte. Från denna reservation, som blev utgångspunkten för den senare verkställda utredningen i ämnet, må följande återgivnas (reservanterna angiva den lydelse utskottets utlåtande enligt deras mening borde ha):

Utskottet förbiser ej, att det kommer att vara förenat med åtskilliga svårigheter att åstadkomma en lagstiftning i syfte att skydda tredje mans neutralitet vid arbetskonflikter.

Från början synes det emellertid stå klart, att man vid en dylik lagstiftning bör undvika att på något som helst sätt utforma den till ett vapen mot vare sig arbetarnas eller arbetsgivarnas organisationer eller att giva den karaktären av strafflag.

Den ifrågasatta lagstiftningen synes böra begränsas till att meddela regler om skadeståndsskyldighet gentemot tredje man. En dylik skyldighet torde böra inträda huvudsakligen i de fall, att blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd vidtages för att vid arbetskonflikt med kränkning av föreningsrätten tvinga någon, som står utanför konflikten, att inträda i eller utträda ur organisation av arbetare eller arbetsgivare eller att dylik stridsåtgärd tillgripes för att tvinga sådan person att underkasta sig ekonomiska uppoffringar för att understödja endera parten eller då maning i en eller annan form att delta i stridsåtgärd ställes till annan än den stridande organisationens medlemmar.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och på vad sätt lagstiftningsåtgärder må vidtagas för att bereda rätt till skadestånd för den, som helt och hållet står utanför arbetskonflikt, men likväl oförskyllt tillfogas skada genom blockad, bojkott eller andra stridsåtgärder, som riktas mot honom.

Det må här anmärkas, att *fyra reservanter* i utskottet (herrar Almkvist, Granström, Jeppsson och Andersson i Rasjön) instämde i utskottets kläm men voro skiljaktiga beträffande motiveringen.

Vid frågans behandling i riksdagen godkände första kammaren (genom lottning) herrar Westmans m. fl. reservation, medan andra kammaren biföll utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering.

Kungl. Maj:t den 22 november 1929.

Frågan upptogs därefter genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 november 1929, då professorn Ragnar Bergendal erhöll uppdrag att inom socialdepartementet biträda med utredning i ämnet. I yttrande till statsrådsprotokollet uttalade därvid föredragande departementschefen, statsrådet Lübeck, följande angående föremålet för utredningen.

Den offentliga diskussion, som förekommit i frågan om tredje mans rätt till neutralitet i arbetstvister, har oftast haft sin utgångspunkt i särskilda fall av övergrepp, mot vilka rättsmedvetandet hos stora befolkningsgrupper reagerat. Härav har följt, att man för det mesta rört sig med mera allmänt formulerade önskemål och begrepp. Vad man velat hindra med en önskad lagstiftning synes i allmänhet huvudsakligen hava varit stridsåtgärder för att tvinga den, som står och vill stå utanför en konflikt, antingen att träda in i eller ut ur en av striden berörd organisation av arbetare eller arbetsgivare eller att underkasta sig ekonomiska uppoffringar för understödande av endera parten eller att överhuvud på ett eller annat sätt deltaga i striden. En fredlig medborgare, vilken vill vara neutral i en arbetskonflikt, borde icke behöva utsättas för förluster, ja kanske riskera sin välfärd, genom tvång från andra medborgares sida. Till förhindrande härav synes man emellertid i allmänhet icke vilja förorda straffansvar utan snarare stadgande av skyldighet att ersätta genom neutralitetskränkningen vållad skada. Anspråken på dylik lagstiftning uppställas icke ensidigt, utan de rikta sig mot tvångsåtgärder från båda parternas sida, låt vara att arbetarpartens åtgöranden varit de i praktiken och diskussionen mest framträdande.

De sålunda framställda anspråken på åtgärder för tryggnad av tredje mans rätt framstå i och för sig såsom skäligen. Då det gäller att söka bot för antydda missförhållanden, möter man emellertid omedelbart svårigheter med hänsyn till ärendets oklara läge. Uppenbarligen är det därför i första hand angeläget att söka klarlägga de avsedda missförhållandenas art och omfattning. Därjämte bör undersökas, i vilken utsträckning redan gällande lagstiftning bereder möjlighet till ingripande, samt anledningen till att sådant ingripande hittills icke i avsevärd utsträckning synes hava förekommit. Slutligen bör noggrant övervägas, vilka ytterligare lagstiftningsåtgärder, som äro ur lagteknisk synpunkt möjliga, och den sannolika effektiviteten därav.

Först när utredning i dessa avseenden föreligger, blir det möjligt att bilda sig en uppfattning om de åtgärder, som ur allmän synpunkt befinnas kunna och böra ifrågakomma. Man bör också kunna förvänta, att med undersökningsresultatet som underlag överläggningar mellan huvudparternas organisationer skola med framgång kunna upptagas i syfte att söka undgå stridsmetoder sådana som de, vilka här äro i fråga.

1931 och 1932 års riksdagar.

Vid 1931 och 1932 års riksdagar väcktes motioner om utvidgningar av den åt professorn Bergendal uppdragna utredningen om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter samt om påskyndande av berörda utredning, nämligen vid 1931 års riksdag motionerna I: 129 av herr Trygger m. fl., I: 131 av

herr Nilsson, Petrus, m. fl., II: 186 av herr Lindman m. fl. och II: 193 av herr Olsson i Kullenbergstorp m. fl. samt vid 1932 års riksdag motionerna I: 187 av herr Trygger m. fl. och II: 264 av herr Lindman m. fl. Motionerna behandlades av andra lagutskottet i utlåtande nr 31 vid 1931 års riksdag och i utlåtande nr 12 vid 1932 års riksdag.

Riksdagen beslöt, att motionerna icke skulle föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Professorn Bergendals utredning.

Professorn Bergendal avlämnade den 30 november 1933 utredning angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och därmed sammanhängande spörsmål (statens offentliga utredningar 1933: 36). Vid utredningen voro såsom bilagor fogade dels ett *utkast till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder*, dels ett *utkast till lag om ändring av 11 kap. strafflagen*, dels ock ett *utkast till ändringar i tryckfrihetsförordningen*. Dessa utkast voro enligt vad i betänkandet framhölls av preliminär natur och den sakkunnige förutsatte, att definitiva lagstiftningsåtgärder föreginges av fortsatt utredning.

Rörande det närmare innehållet i lagutkastet hänvisar utskottet till betänkandet. Utskottet vill allenast här anmärka att enligt de framlagda lagutkastet skulle lagstiftningen i ämnet så till vida bygga på den grundval, som angivits av utskottsreservanterna vid 1929 års riksdag, att *tredje mans rätt till neutralitet* i konflikter skulle vara *den bärande huvudtanken* i lagstiftningen.

Ehuru sålunda den sakkunnige förordade en lagstiftning, byggd på tanken om tredje mans neutralitet i konflikter, innebar hans förslag till utformning av lagbestämmelser i skilda hänseenden *utvidgningar* av eller *eljest avvikelser* från den tidigare angivna ramen för lagstiftningen.

Den sakkunnige föreslog sålunda en utvidgning av den ifrågasatta lagstiftningen till att gälla *neutralitetsskydd för tredje man även vid andra konflikter än arbetskonflikter*.

Den sakkunnige föreslog vidare, att lagstiftningen skulle omfatta även spörsmålet om *strejkbrutare* och deras behandling.

En avvikelse från den tidigare angivna utgångspunkten för en lagstiftning innefattades jämväl i den sakkunniges förslag att utforma lagen såsom en *strafflag*.

Enligt den sakkunniges lagutkast skulle mål, som avsåge tillämpningen av den ifrågasatta lagstiftningen, handläggas vid de allmänna domstolarna.

Över den sakkunniges utredning ha *yttranden* avgivits av åtskilliga myndigheter och sammanslutningar.

Yttrandena ha tryckts (statens offentliga utredningar 1934: 10). Beträffande yttrandenas innehåll hänvisar utskottet till nämnda publikation.

Kungl. Maj:t den 9 mars 1934.

Den 9 mars 1934 tog Kungl. Maj:t ställning till spørsmålet om ärendets vidare behandling. Vid sin anmälan av ärendet för Kungl. Maj:t nämnda dag hemställde föredragande departementschefen, statsrådet Möller, om bemyndigande att tillkalla en kommission för ytterligare prövning av det föreliggande lagstiftningsproblemet. Det egentliga utredningsarbetet borde enligt departementschefens mening anförtros åt tre personer. Härutöver borde kommissionen bestå av högst tio representanter för olika meningsriktningar.

Som direktiv för kommissionens arbete anförde departementschefen i huvudsak följande.

Vid den ytterligare utredning av det föreliggande lagstiftningsproblemet, som sålunda nu bör komma till stånd, torde utredningsmännen böra ingående pröva de erinringar, som i de avgivna utlåtandena framställts mot det föreliggande utkastet till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder. De böra därvid överväga en sådan läggning av en eventuell lag i ämnet, att densamma icke får karaktären av strafflag.

Bland övriga viktigare frågor, som kräva ytterligare prövning och som ej omnämnts i det föregående, vill jag fästa uppmärksamheten på lagutkastets ställning till sympatistrider. Det förhållandet att dessa undantagits från förbudet mot stridsåtgärder, riktade mot tredje man, såvida de hava karaktären av arbetsnedläggelse, synes stundom kunna leda till att den lovliga totala arbetsnedläggelsen tillgripes i stället för den mindre omfattande och ur arbetsfredens synpunkt mindre störande partiella blockaden. Vidare erfordras en förnyad prövning av lagutkastets bestämning av neutralitetsbegreppet, särskilt i vad avser strejkbrytare som under pågående konflikt fortsätta arbetet. Lagutkastets ståndpunkt, att uppsägning av skriftligt avtal i vedergällnings-syfte eller såsom en akt av föreningstvång eller föreningsrättskränkning förbjödes, medan uppsägning av muntligt avtal i samma syfte icke drabbas av samma förbud och påföljd, har från flera håll kritiserats och synes på nytt böra övervägas. Möjligheten att mera effektivt än i lagutkastet skett skydda kontorspersonals, arbetsledares och andra anställdas neutralitet under arbetskonflikt bör ytterligare prövas, såsom ock påyrkats i yttranden från Sveriges kontoristförening och Sveriges arbetsledareförbund. Härvid torde särskilt övervägas ogiltigförklarande av avtalsbestämmelser, genom vilka den anställda fränhänder sig sin neutralitet.

Uppgiften för en lagstiftning bör huvudsakligen vara att utmönstra vissa slags stridsåtgärder på den grund att de verka obilligt och irriterande genom att indraga utomstående neutrala i dem ovidkommande konflikter. Att i en lagtext noggrant definiera vilka stridsåtgärder böra ur angivna synpunkter förbjudas är, enligt vad det föreliggande lagutkastet och avgivna remissyttranden giva vid handen, synnerligen vanskligt. Om emellertid kriminalisering undvikes, torde dessa svårigheter minskas. I händelse av en sådan omläggning av lagstiftningen skulle dessutom tanken på en central specialdomstol eller skiljenämnd för prövning av hithörande frågor kunna upptagas till prövning. Med hänsyn till att man rör sig på ett nytt och svåröverskådligt område, där en lagstiftning skulle innebära brytning med vissa hittills tillämpade bruk såväl på arbetsmarknaden som inom affärslivet, torde vidare böra övervägas en sådan anordning, att den centrala domstolen eller nämnden äger meddela förbud mot stridsåtgärder av viss i lagen angiven art, och att särskild påföljd inträder först vid vägran att efterkomma sådant förbud.

Till ledamöter av kommissionen att handhava det egentliga utredningsarbetet förordnade departementschefen ordföranden i arbetsdomstolen, f. d. justitierådet A. Lindhagen, professorn Bergendal och häradshövdingen, förutvarande justitieombudsmannen S. E. Ekberg. Till ledamöter av kommissionen utsågos därjämte verkställande direktören i svenska arbetsgivareföreningen G. Söderlund, ledamoten av landssekreterariatet J. A. Forslund, redaktören för tidskriften Kooperatören A. Gjöres, verkställande direktören i Sveriges köpmannaförbund V. O. L. Strömberg, ordföranden i riksförbundet landsbygdens folk, hemmansägaren C. G. Johansson i Stora Skedvi, ombudsmanen hos Sveriges arbetsledareförbund E. Ahlberg, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren P. Gustafsson i Benestad, ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören S. Hansson, ledamoten av riksdagens första kammare, numera generaldirektören A. S. E. Larsson och professorn N. H. Å. Hassler. Åt Lindhagen uppdrogs tillika att vara kommissionens ordförande.

Trettonmannakommissionens förslag.

Den 4 maj 1934 avlämnade kommissionen betänkande med *förslag dels till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder, dels ock till lag om ändring i 11 kap. strafflagen*. Betänkandet har tryckts (statens offentliga utredningar 1934: 16).

Kommissionen förutsatte, att de framlagda lagförslagen skulle kompletteras med *vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen*, ehuru kommissionen ej framlade förslag i sådant hänseende.

Beträffande lydelsen av kommissionens lagförslag och motiven till desamma får utskottet hänvisa till betänkandet.

Över kommissionens förslag inhämtades yttranden från åtskilliga myndigheter och sammanslutningar. Yttrandena hava tryckts (statens offentliga utredningar 1934: 30). Beträffande innehållet i yttrandena får utskottet hänvisa till nämnda publikation.

1934 års riksdag.

I åtta motioner (I: 150 av herr Nilsson, Petrus, m. fl., I: 151, I: 152 och I: 153 av herr Johansson, Johan Bernhard, m. fl., I: 290 av herr Pehrsson i Bramstorp m. fl. samt II: 337, II: 338 och II: 339 av herr Lindman m. fl.) framställdes yrkanden rörande lagstiftning angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och rörande därmed sammanhörande spörsmål.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som i utlåtande nr 47 hemställde, bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet anfört i utlåtandet, ville för riksdagen framlägga förslag till lag om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter samt vid ekonomiska konflikter på hyresmarknaden och inom näringslivet i övrigt.

Reservationer anfördes dels av herr Magnusson i Skövde och fyra andra ledamöter, dels ock av herr Linder och sex andra ledamöter.

Riksdagen biföll utskottets hemställan (skrivelse nr 370/1934).

1935 års riksdag.

I *proposition nr 31* framlade Kungl. Maj:t förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder. Beträffande lydelsen av nämnda lag samt motiven för densamma får utskottet hänvisa till propositionen 31/1935. I anledning av propositionen väcktes inom riksdagen 25 motioner (I: 276 och I: 277, båda av herr Hansson, Sigfrid, I: 278 av herrar Wangson, Otto, och Ström, Fredrik,, I: 279 av herr Hagman, I: 280 av herr Hamrin m. fl., I: 281 av herr Lindley m. fl., I: 282 av herr Hansson, Sigfrid, I: 283 av herr Johansson, Johan Bernhard, m. fl., I: 286 av herrar Anderson, Erik, och Henriksson, I: 287 av herr Nilsson, Petrus, m. fl., I: 288 av herr Branting, I: 289 av herr Reuter-skiöld, II: 127 av herr Ström m. fl., II: 482 av herrar Hagberg i Luleå och Brädefors, II: 483 av herr Lindberg i Stockholm, II: 486 av herr Frankenberg m. fl., II: 487 av herr Olsson i Stockholm m. fl., II: 489 av herr Lindman m. fl., II: 494 av herrar Lovén och Lindberg i Stockholm, II: 495 av herr Sandberg, II: 496 av herrar Lithander och Olsson i Staxäng, II: 497 av herr Danielsson m. fl., II: 498 av herr Björck i Kristianstad m. fl., II: 499 av herr Andersson i Rasjön m. fl. och II: 500 av herr Olsson i Närlinge m. fl.), innefattande yrkanden om mer eller mindre vittgående ändringar i lagförslaget. Jämväl yrkande om avslag å propositionen framställdes.

Ärendet behandlades av *andra lagutskottet*, som i utlåtande nr 29 hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att propositionen ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder (sid. 147—161 i utlåtandet 29/1935);

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en skyndsam utredning angående möjligheterna att tillskapa en rättsordning, som bereder arbetare vid byggnadsföretag ökat skydd för lönefordringar;

C) att vissa uppräknade motioner, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

D) att övriga motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer anfördes:

1) av herrar *K. G. Westman* och *Johanson* i Hallagården, vilka med biträdande av utskottets förslag i övrigt yrkade ändringar i tre paragrafer i lagförslaget (sid. 162—163 i utlåtandet 29/1935);

2) av herrar *Sigfrid Hansson*, *Hagman*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att propositionen ej kunnat i oför-

ändrat skick antagas, måtte för sin del antaga ett vid reservationen fogat förslag till lag (sid. 165—172);

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om den utredning, varom utskottet hemställt; samt

C) att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

3) av herrar *Österström* och *Sam Larsson*, vilka yrkade ändringar i åtskilliga hänseenden i utskottets lagförslag (sid. 173—176);

4) av herrar *Frändén*, *Gustaf Tamm*, *P. Sandström*, *Linnér* och *Sandström* i Sollefteå, vilka i första rummet hemställde om avslag å propositionen och utskottets lagförslag. För den händelse denna hemställan icke skulle vinna bifall, yrkades mera avsevärda ändringar i lagförslaget (sid. 177—191);

5) av herrar *Forslund* och *Johanson* i Stockholm (blank reservation); samt

6) av herr *Hagman*, som yrkade bifall till den av honom väckta motionen I: 279.

Riksdagen avtog utskottets lagförslag [hemställan under A)] men biföll vad utskottet hemställt under B), C) och D) [skrivelse nr 287].

I samband med frågan angående lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder behandlades vissa andra spörsmål.

I proposition nr 32 framlades förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, innefattande föreskrifter om s. k. varseltid vid arbetsinställelse.

Med anledning av propositionen väcktes en motion, II: 491 av herr Lindman m. fl.

Propositionen och motionen behandlades av andra lagutskottet i utlåtande nr 30, däri jämväl vissa yrkanden i de ovannämnda motionerna I: 280, II: 495 och II: 499 upptogs till prövning.

Utskottet hemställde, att det i propositionen framlagda lagförslaget måtte bifallas med ändring allenast i fråga om dagen för lagens ikraftträdande, samt att yrkandena i motionerna därmed måtte anses besvarade.

Reservationer anfördes dels av herrar *Frändén*, *Gustaf Tamm*, *P. Sandström*, *Linnér* och *Sandström* i Sollefteå, dels ock av herrar *Österström* och *Sam Larsson*. I reservationerna hemställdes, att propositionen icke måtte bifallas av riksdagen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan (skrivelse nr 288).

I proposition nr 33 framlades förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 3 § strafflagen, innefattande en utvidgning av där stadgat rättsskydd för part och vittne.

Propositionen behandlades av andra lagutskottet, som i utlåtande nr 31 upptog till prövning dels en i anledning av propositionen väckt motion, II: 492 av herr Lindman m. fl., vari yrkades avslag å propositionen, dels ock vissa hithörande spörsmål, som behandlats i de förutnämnda motionerna I: 283,

II: 489 och II: 495, avseende skydd för ämbets- och tjänstemän eller innehavare av offentligt uppdrag mot repressalier genom ekonomiska stridsåtgärder.

Utskottet hemställde, *att* propositionen måtte bifällas av riksdagen, *att* riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning angående lagstiftning om ökat skydd för ämbets- och tjänstemän samt innehavare av offentligt uppdrag ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, *att* motionen II: 492 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt *samt att* övriga motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer anfördes dels av herrar Frändén, Gustaf Tamm, P. Sandström, Linnér och Sandström i Sollefteå, dels ock av herrar Österström och Sam Larsson. I reservationerna yrkades avslag å viss del av den föreliggande lagtexten.

Riksdagen biföll utskottets hemställan (skrivelse nr 289).

I sammanhang med frågan angående lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder behandlades slutligen även i motioner (I: 285 av herr Johanson, Johan Bernhard, m. fl., II: 490 av herr Lindman m. fl. samt förutnämnda II: 495 av herr Sandberg) framställda yrkanden om tillägg till 11 kapitlet strafflagen, avseende förbud mot utställande av blockadvakter och utdelande av blockadlappar m. m. även vid lovliga blockader och bojkotter.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet i utlåtande nr 32, däri hemställdes, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation till förmån för yrkandet i motionerna I: 285 och II: 490 avgavs av herrar Frändén, Gustaf Tamm, P. Sandström, Linnér och Sandström i Sollefteå.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Sakkunnigförslag 1935.

I förevarande sammanhang må hänvisas till det av de den 31 december 1934 tillsatta sakkunniga för verkställande av en förberedande utredning angående ingripanden från samhällets sida på vissa områden av det ekonomiska livet avgivna betänkandet om folkförsörjning och arbetsfred. Detta betänkande, som överlämnats till Kungl. Maj:t den 9 december 1935, innehåller i del I, bland annat, ett kapitel med rubrik »Förbud mot vissa stridsåtgärder» (sid. 119—123).

C. Beträffande lagstiftning om ideella föreningar.

I vårt land är föreningsväsendet endast i vissa avseenden underkastat rättslig reglering. Av den lagstiftning på detta område, som förefinnes, må nämnas lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, lagen den 29 juni

1912 om understödsföreningar, lagen den 18 juni 1915 innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit, förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor, lagen den 25 april 1930 om bostadsrättsföreningar, förordningen den 3 augusti 1929 om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, förordningen den 16 maj 1890 angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, förordningen den 5 juni 1909 angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet, lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag samt förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

De mångfaldiga grupper av föreningar, som verka för andra syften än medlemmarnas ekonomiska intresse (såsom för uppbyggelse, välgörenhet, forskning, sällskaplig underhållning m. m.) eller vilkas verksamhet, om ock ytterst riktad på ekonomiska intressen, dock icke omedelbart är av ekonomisk natur (fackföreningar m. fl.) — samtliga benämnda »ideella föreningar» — sakna reglering i lag. Emellertid hava de i rättspraxis tillerkänts rättssubjektivitet, d. v. s. förmåga att förvärva rättigheter och ikläda sig förpliktelser ävensom kära och svara inför domstol, under förutsättning att de ha stadgar, som innefatta bestämmelser om, bland annat, huru beslut skall åstadkommas, samt att styrelse finnes utsedd.

Frågan om reglering av de ideella föreningarnas rättsliga ställning har vid olika tillfällen varit föremål för överväganden.

I skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll 1899 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, varigenom den rättsliga ställning, som kunde prövas böra tillerkännas annan förening än sådan, som hade ekonomisk verksamhet till sin uppgift, måtte lämpligen regleras.

Sedan Kungl. Maj:t den 29 november 1901 uppdragit åt särskilda kommitterade — 1901 års föreningskommitté — att utarbeta förslag till, bland annat, lagbestämmelser i det av riksdagen i nyssnämnda skrivelse angivna hänseendet, avgav föreningskommittén den 21 december 1903 betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. Förslaget var i huvudsak byggt på då gällande lag den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.

Över 1903 års förslag inhämtades yttranden från överståthållarämbetet och samtliga Konungens befallningshavande, varefter detsamma överarbetades inom justitiedepartementet.

Sedan högsta domstolen den 28 november 1907 avgivit utlåtande över 1903 års förslag samt kort därefter — den 5 februari 1908 — 1905 års aktiebolagskommitté avgivit betänkande med däri jämväl upptaget förslag till lag om föreningar för ekonomisk verksamhet, utarbetades inom justitiedepartemen-

tet ett förslag till lag om föreningar, omfattande båda de olika slagen av föreningar, vilka särskildes med de benämningar, som syntes ha vunnit burskap i allmänna språkbruket, nämligen »ekonomiska föreningar» och »ideella föreningar».

Över sistnämnda förslag avgav lagrådet utlåtande den 31 december 1909, varefter förslaget i delvis omarbetat skick förelades *1910 års riksdag* (propositionen nr 83). Förslaget, som tillstyrktes av lagutskottets majoritet (utlåtande nr 50), antogs med några mindre ändringar av första kammaren men avslogs av andra kammaren, som emellertid för sin del beslöt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till lagstiftning särskilt för ekonomiska och särskilt för ideella föreningar.

Inom justitiedepartementet utarbetades därefter förslag till lag om ideella föreningar, vilket, sedan lagrådet yttrat sig över detsamma, framlades (i propositionen nr 35) för *1911 års riksdag*. Förslaget tillstyrktes med vissa ändringar av lagutskottet (utlåtande nr 46) och antogs därefter av första kammaren men avslogs av andra kammaren samt hade sålunda förfallit. Andra kammaren beslöt emellertid för sin del, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetande av nytt förslag till lag om ideella föreningar.

Den 15 december 1916 tillkallades *särskild sakkunnig* för att inom justitiedepartementet biträda vid utarbetandet av förslag i ämnet. Den sakkunnige överlämnade den 30 november 1919 betänkande, innefattande utkast till lag om ideella föreningar med tillhörande motivering.

Frågan om legislativ reglering av de ideella föreningarna har jämväl efter 1919 varit föremål för intresse i olika sammanhang. Till nämnda fråga hörande spörsmål hava sålunda berörts, bland annat, i ett av kommittén för behandling av den industriella demokratiens problem år 1923 avgivet betänkande med förslag till lag om driftsnämnder (statens offentliga utredningar 1923:29) och vid de utredningar, som verkställdes av år 1926 tillsatta särskilda sakkunniga — den s. k. arbetsfredsdelegationen — för frågan om ytterligare åtgärder till tryggnad av fred på arbetsmarknaden.

Föreningsrättsliga spörsmål hava vidare även i andra sammanhang varit föremål för uppmärksamhet, dels i samband med arbetsfredsfrågans behandling under senare år (se redogörelsen därför i utskottets denna dag avgivna utlåtande nr 56), dels ock i samband med frågorna rörande lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder samt om förenings- och förhandlingsrätt.

Slutligen må omnämnas, att vid *1935 års riksdag* i likalydande motionerna I: 254 av herr Nylander m. fl. samt II: 438 av herr Sandström i Sollefteå m. fl. föreslagits, att riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av motionärerna utvecklade synpunkter måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och framläggande av förslag angående lagstiftning om yrkesföreningar.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som i utlåtande nr 37 anförde:

I gällande svensk rätt förefinnes icke någon positiv reglering av de s. k. ideella föreningarnas ställning. Med hänsyn särskilt till den stora betydelse i det nuvarande samhällslivet, som ideella föreningar av olika slag äga, synes det utskottet vara av vikt, att grundläggande regler på förevarande område icke saknas i lagstiftningen. Det måste nämligen, såsom socialstyrelsen i sitt över nu förevarande motioner till utskottet avgivna yttrande anför, anses vara föga tillfredsställande, att så rent primära förhållanden med avseende å föreningarna som, bland annat, rätten till inträde och utträde, formerna för beslutsfattande och disposition över en förenings tillgångar sakna stödet av en lagstadgad rättsordning. Såsom framgår av den utredning, som utskottet här ovan lämnat, och de yttranden, som avgivits till utskottet, hava också tidigare vid skilda tillfällen uttryck givits åt den uppfattningen, att ett behov av lagstiftning om ideella föreningar föreligger.

Uti de nu förevarande motionerna har emellertid hemställts om utredning allenast rörande spörsmålet angående lagstiftning om yrkesföreningar. Det gäller sålunda endast en del av det lagstiftningskomplex, varom ovan i utskottets yttrande varit fråga. Vissa sidor av frågan angående en lagstiftning om yrkesföreningar torde visserligen ur olika synpunkter komma att beröras på grund av redan meddelade utredningsuppdrag, men frågan härom torde icke i nämnda ordning bliva föremål för enhetlig behandling. Innan åtgärder kunna vidtagas för att tillgodose behovet av lagstiftning för ett visst slag av ideella föreningar, torde för övrigt de allmänna grunderna för lagstiftning på förevarande område böra vara utredda.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes den särskilda frågan angående lagstiftning om yrkesföreningar lämpligen böra ingå som ett led i en allmän lagstiftning om ideella föreningar. Utskottet föreslår därför, att sistnämnda omfattande problem göres till föremål för utredning. Vid denna utredning torde böra upptagas till prövning, huruvida speciella regler i vissa avseenden kunna visa sig vara erforderliga för vissa ideella föreningar med särskilda syften, t. ex. yrkesföreningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning och för riksdagen fram lägga förslag angående lagstiftning om ideella föreningar, vid vilken utredning bör beaktas frågan, huruvida särskilda regler i vissa avseenden böra meddelas för några slag av dylika föreningar, sådana som yrkesföreningar och andra föreningar med särskilda syften.

Reservation med yrkande om avslag å motionerna anfördes av herr Sigfrid Hansson jämte sex andra ledamöter.

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren avslag såväl nämnda hemställan som motionerna.

De den 31 december 1934 tillsatta sakkunniga för verkställande av en förberedande utredning angående ingripanden från samhällets sida på vissa områden av ekonomiska livet hava behandlat åtskilliga föreningsrättsliga problem. Utskottet tillåter sig hänvisa till de sakkunnigas betänkande om folkförsörjning och arbetsfred, del I, kapitlet »Föreningsväsendet» (sid. 98—112). De sakkunniga hava föreslagit, att åt en eller flera sakkunniga personer

måtte uppdragas att med vederbörande större organisationer samråda i syfte att för deras vidkommande söka åvägabringa en gestaltning av föreningsväsendet i enlighet med principer, som angivits av de sakkunniga, *samt att*, om det visat sig, att detta förfarande icke lett till resultat, frågan om föreningsväsendets normerande genom lagstiftning måtte göras till föremål för utredning genom sakkunniga.

Utskottet övergår härefter till behandlingen av frågan om

III. Lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt.

A. Allmänna synpunkter.

Den allmänna motiveringen för departementsförslaget har i propositionen lämnats under fyra huvudrubriker, nämligen »Bör förenings- och förhandlingsrätten lagfästas?», »I vad mån bör föreningsrätten lagfästas i förevarande sammanhang?», »Böra lagens bestämmelser kunna sättas ur kraft genom kollektivavtal?» samt »Bör ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning upptagas i lagstiftningen?»

Bör förenings- och förhandlingsrätten lagfästas?

För besvarande av denna fråga har *kommittén* verkställt utredning rörande de nuvarande förhållandena med avseende å förenings- och förhandlingsrätt å den svenska arbetsmarknaden. Utredningen omfattar kollektivavtalsstatistiken, förlikningsmännens berättelser samt en av socialstyrelsen i samråd med kommittén verkställd undersökning rörande hithörande förhållanden för i enskild tjänst anställda med undantag för kroppsarbetare och därmed jämställda.

Kommittén har kommit till det resultatet, att den ansett sig böra föreslå en lag om förenings- och förhandlingsrätt med principiell tillämplighet på all enskild tjänst. Reservation har avgivits av herr Söderlund (sid. 18—19 i propositionen).

Vad *yttrandena* över kommitténs förslag innehålla beträffande nu ifrågakvarande spörsmål återgives å sid. 19—26 i propositionen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har anfört:

I likhet med kommittén anser jag arbetstagarnas anspråk på att genom sina organisationer få medverka vid fastställande av löne- och arbetsvillkoren vara berättigat. Endast vid kollektiva förhandlingar kan arbetstagarparten erhålla en med arbetsgivarparten jämförbar ställning. I och för sig synes det därför rättvist och billigt, att arbetstagarnas rätt att genom sina organisationer förhandla med sina arbetsgivare eller deras organisationer vinner uttryckligt erkännande i svensk lagstiftning.

Av de över kommitténs förslag hörda myndigheterna har också flertalet tillstyrkt en lagstiftning av nu angiven innebörd. Från arbetstagarhåll har önskvärdheten av en sådan praktiskt taget enstämmigt vitsordats. Vad beträffar de arbetsgivarorganisationer, som yttrat sig i frågan, ha visserligen de

flesta ställt sig avvisande, men några, framför allt Sveriges köpmannaförbund, ha anslutit sig till tanken på en lagstiftning i ämnet.

De skäl, som anförts emot den föreslagna lagstiftningen, synas mig icke vara bärande.

Några myndigheter, bland dem kommerskollegium, ha ifrågasatt, om icke frågan borde göras till föremål för ytterligare utredning och upptagas till avgörande i ett större sammanhang tillsammans med andra arbetsfreden berörande spörsmål. För min del anser jag tiden sedan länge ha varit mogen för en lagstiftning i ämnet. En sådan lagstiftning skulle bliva av stor både principiell och praktisk betydelse, innebärande ett betydande steg i riktning mot arbetsfredens främjande. Efter densammas genomförande skulle svensk rätt i stort sett kunna sägas intaga den ståndpunkten, att arbetsstrider, som icke röra det materiella innehållet i blivande avtal utan principen om förerings- och förhandlingsrätt, förklaras otillbörliga.

Mot den föreslagna lagstiftningen har i övrigt huvudsakligen anförts, att förerings- och förhandlingsrätten redan i tillbörlig omfattning vore eller snart kunde väntas bliva frivilligt erkänd på arbetsmarknaden samt att ett statligt ingripande därför vore opåkallat och olämpligt. Denna invändning är i varje fall ej riktig, när det gäller förhandlingsrätten. Av kommitténs utredning framgår nämligen, att denna rätt i åtskilliga fall vägrats arbetstagare av skilda kategorier.

Jag tillstyrker alltså ett lagfästande av arbetstagarnas förhandlingsrätt. Visserligen synes den ståndpunkten ha fog för sig, att föreringsrätten lämpligen borde regleras i ett större sammanhang än i förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare. Då förhandlingsrätten emellertid som grundval förutsätter föreringsrätten, läser det icke kunna undgå, att sistnämnda rättighet göres till föremål för lagstiftning såvitt nu är i fråga. Ehuru lagstiftningen har sin egentliga betydelse för arbetstagarna, bör den givetvis icke begränsas till att avse allenast dessa utan i princip läggas så att samma rätt jämväl tillerkännes motsidan.

Jag delar socialstyrelsens åsikt, att den föreslagna lagen äger ett speciellt berättigande såsom en skyddslag för tjänstemän och med dem jämförliga anställda, vilkas organisationer hittills icke i större omfattning vunnit erkännande som förhandlingsparter å arbetsmarknaden. Å andra sidan framgår det emellertid av kommitténs utredning, att i vissa fall motstånd rests mot ett erkännande av förhandlingsrätten jämväl såvitt angår de egentliga kroppsarbetarna. Det synes mig därför av vikt, att lagstiftningen utformas så att den skapar ett effektivt skydd för förhandlingsrätten till förmån för samtliga arbetstagargrupper.

I vad mån bör föreringsrätten lagfästas i förevarande sammanhang?

Kommittén har intagit den ståndpunkten, att i den föreslagna lagstiftningen borde upptagas ett stadgande om föreringsrätt, innefattande skydd såväl mot kränkningar av föreringsrätten i egentlig mening som mot organisationstvång. Som skäl för ett förbud mot organisationstvång har kommittén anförts, att på arbetstagersidan kunna finnas flera föreningar med skilda uppfattningar om mål och medel samt att utanför arbetsförhållandet liggande åskådningar av politisk, religiös och annan art kunde öva inflytande på föreringsverksamheten. För att arbetstagarernas föreningar skulle giva ett riktigt uttryck åt arbetstagarernas gemensamma intressen i förhållande till arbetsgivaren borde det därför enligt kommitténs mening stå envar fritt att icke ingå i en förening eller att

när som helst uttråda ur en sådan. Kommittén har tillagt, att de betänkligheter mot förbudande av organisationstvång, som yppats i samband med förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, den s. k. tredjemanslagen, i väsentlig mån torde ha hänfört sig till organisationsförhållandena inom jordbruket och följaktligen såtillvida saknade betydelse för kommitténs förslag, vilket icke avsåge andra ekonomiska förhållanden än det mellan arbetsgivare och arbetstagare. I sistnämnda avseende har kommittén anmärkt, att den form av organisationstvång, som innefattades i de s. k. organisationsklausulerna icke rönnte inverkan av den föreslagna lagstiftningen med hänsyn till att denna icke ägde tillämpning, i den mån annat följde av kollektivavtal.

Inom kommittén har herr Sölvén reserverat sig mot att frågan om organisationstvång upptoges till reglering i detta sammanhang. Nämnda frågas upptagande funne reservanten oriktigt redan ur den formella synpunkten, att i den föreslagna lagen, som reglerade förenings- och förhandlingsrätten i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, rättsskyddet i avseende å föreningsrätten borde begränsas till att avse föreningsrättskränkningar från ena partens sida mot andra parten. Ett sakligt starkare skäl mot att upptaga problemet om organisationstvång till behandling i den föreslagna lagstiftningen, som ju endast hänförde sig till förhållandena på arbetsmarknaden, vore, att detta skulle betyda ett partiellt föregripande av problemets allmängiltiga lösning.

I förevarande sammanhang får utskottet erinra om, att *propositionen* nr 31 till 1935 års riksdag med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder icke innehöll bestämmelser om skydd mot organisationstvång.

Andra lagutskottet yttrade i sitt betänkande (nr 29/1935) vid 9 § (sid. 76), bland annat:

I 11 § av kommissionens [trettonmannakommissionens] förslag upptoges bestämmelser till skydd för såväl rätten att stå utanför en förening (skydd mot organisationstvång) som för rätten att tillhöra en förening (skydd för föreningsrätten i egentlig mening). Detta skydd gjordes emellertid icke av kommissionen allsidigt och fullständigt. Enligt kommissionens förslag förbjöds nämligen varken organisationstvång eller kränkning av föreningsrätten, när detta skedde genom det slag av stridsåtgärder som i kommissionens förslag rubricerades som avbrytande av ekonomisk förbindelse av två eller flera i samverkan. Orsaken härtill angavs av kommissionen, utan att någon utredning härom förebragts, vara dels att erfarenheten icke visat att missbruk i detta hänseende förekommit, dels ock att på det rent ekonomiska området kunde förekomma fall, då ett villkor om parts inträde i en viss förening inginge som ett naturligt led i en affärsförbindelse. Slutligen avsåg kommissionens förslag icke att lägga hinder i vägen för att i kollektivavtal, eventuellt genom stridsåtgärder, få inryckta bestämmelser om att alla arbetare vid de företag, som avtalet berörde, skulle tillhöra viss organisation eller att företräde till anställning skulle tillkomma organisationens medlemmar (s. k. generella organisationsklausuler).

Vid sitt ståndpunktstagande till de föreliggande spörsmålen framhöll föredragande departementschefen att kommissionen i sitt förslag icke upptagit det vidlyftiga problemet om organisationstvång till fullständig utredning och

lösning samt att han för egen del icke kunde förorda en partiell reglering av hithörande spörsmål i förevarande lagstiftning. Frågan om organisations tvång borde därför enligt hans mening icke regleras i lagförslaget. Däremot ansåg departementschefen att i detsamma borde upptagas en generell regel om skydd för föreningsrätten i egentlig mening. Slutligen föreslogs i propositionen en särskild reglering av föreningsrätten för arbetsledare och annan i förtroendeställning.

I motionerna föreligga yrkanden om såväl utvidgningar av propositionens förslag som inskränkningar i detsamma. Ingen av de väckta motionerna intager emellertid den ståndpunkten att skyddet mot organisationstvång skall avse alla stridsåtgärder, som vidtagas i detta syfte. I motionerna I: 283 [av herr Johansson, Johan Bernhard, m. fl.] och II: 489 [av herr Lindman m. fl.] yrkas en ytterligare inskränkning i det av kommissionen föreslagna skyddet, i det att uppsägning av arbets- och hyresavtal i syfte att utöva organisationstvång eller kränka föreningsfriheten — åtgärder vilka enligt sakens natur framför allt kunna få användning på arbetsgivarsidan — icke skola vara förbjudna under annan förutsättning än att åtgärden ensam eller i förening med annan samverkande åtgärd av liknande beskaffenhet är ägnad att medföra synnerligt men för den mot vilken åtgärden riktas.

Därest det föreslagna skyddet mot organisationstvång icke göres fullständigt och allsidigt, skulle lagstiftningen för vissa samhällsgrupper kunna framstå som riktad allenast mot dem. Med hänsyn härtill och då arten och omfånget av de åtgärder från samhällets sida som böra övervägas i samband med spörsmålet om begränsningar i vissa samhällsgruppers organisatoriska rörelsefrihet är föremål för övervägande av de sakkunniga, som av Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1934 tillkallats i anledning av riksdagens skrivelse den 11 juni 1934, har utskottet icke ansett sig höra, utan att avvakta nämnda utrednings resultat, förorda en partiell lösning av frågan i det föreliggande provisoriska lagförslaget. Utskottet utgår emellertid ifrån att senast vid utgången av den nu föreslagna lagstiftningens giltighetstid skall föreligga utredning om och på vad sätt organisationstvång i dess skilda former bör regleras på olika områden av det ekonomiska livet.

Reservationer med yrkanden att jämväl skydd mot organisationstvång måtte införas i lagen anfördes av dels herrar Österström och Sam Larsson, dels ock av herr Frändén och fyra andra ledamöter.

I förevarande sammanhang må vidare erinras om, att de av utskottets omnämnda den 31 december 1934 tillsatta *sakkunniga* den 9 december 1935 avgivit betänkande om folkförsörjning och arbetsfred i två delar (statens offentliga utredningar 1935: 65 och 66). I del I har under rubriken »Skydd för föreningsrätten och skydd mot organisationstvång» anförts, bland annat:

Samhällsmedlemmarna hava i vårt land icke behövt föra någon kamp mot statsmakterna för att få föreningsrätten erkänd. Annorlunda har förhållandet varit mellan de enskilda inbördes, framför allt mellan arbetsgivare och arbetstagare, i det att arbetsgivarna icke sällan motsatt sig arbetstagarnas organisationssträvanden. Inom de arbetsområden, där organisationsväsendet vunnit större utbredning, lära numera kränkningar av föreningsrätten av denna art vara sällsynta. På områden, där organisationsväsendet befinner sig på ett relativt outvecklat stadium, torde ett lagstadgat skydd för föreningsrätten vara av behovet påkallat. Då frågan härom dels nyligen

varit föremål för utredning samt ståndpunktstagande från Kungl. Maj:ts sida i samband med förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, dels ock behandlats av kommittén angående privatanställda i dess betänkande med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt, lärer det ej ankomma på oss att framlägga något förslag i ämnet. I samband med föreningsrätten bör förhandlingsrätten i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare tryggas. Frågan angående de närmare grunder, efter vilka en reglering av förhandlingsrätten bör ske, har behandlats av kommittén angående privatanställda i dess nyssnämnda betänkande.

I olika sammanhang har i samband med föreningsrätten behandlats ett därifrån i viss mån fristående problem, nämligen frågan om organisationstvång. Enligt gällande lagstiftning beredes ett visst skydd däremot. Detta torde emellertid icke vara tillräckligt. En undersökning av spörsmålet i fråga har, såvitt angår förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare i enskild tjänst, verkstälts av kommittén angående privatanställda i dess nyssnämnda betänkande. Enligt vår mening bör en reglering av frågan, om eller i vad mån organisationstvång skall tillåtas eller ej, icke blott avse förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare utan även mellan parter på andra områden av det ekonomiska livet. Denna synpunkt torde böra beaktas vid ärendets fortsatta behandling.

Avdelningen om »Föreningsväsendet», av vilken frågan om »Skydd för föreningsrätten och skydd mot organisationstvång» utgör en del, avslutas med det förslaget, att åt en eller flera sakkunniga personer måtte uppdragas att med vederbörande större organisationer samråda i syfte att för deras vidkommande söka åvägabrinda en gestaltning av föreningsväsendet i enlighet med principer, som av de sakkunniga angivits, samt att, om det visat sig, att detta förfarande icke lett till resultat, frågan om föreningsväsendets normerande genom lagstiftning måtte göras till föremål för utredning genom sakkunniga.

Redogörelse för vad *yttrandena* över kommitténs angående privatanställda förslag innehålla rörande frågan i vad mån föreningsrätten bör lagfästas i förevarande sammanhang återfinnes å sid. 28—30 i propositionen.

Föredragande departementschefen har anfört:

Jag har redan framhållit, att förhandlingsrätten som grundval förutsätter föreningsrätten samt att frågan om lagstadgat skydd för föreningsrätten såvitt angår förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare därför måste upptagas i förevarande sammanhang. Vad sålunda anförts gäller emellertid endast föreningsrätten i egentlig mening.

Vad angår frågan om organisationstvång, vilken av kommittén jämväl behandlats i förevarande sammanhang, må till en början erinras om att propositionen till 1935 års riksdag med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder icke reglerade detta spörsmål. Som motiv därför anförde jag vid ärendets anmälan i statsrådet, att det omfattande och invecklade problemet om organisationstvång i dess skilda former ej upptagits till allmän-giltig lösning i trettonmannakommissionens till grund för propositionen liggande förslag samt att en partiell reglering av hithörande spörsmål icke kunde förordas. I sitt utlåtande i anledning av propositionen tillstyrkte andra lagutskottet propositionens förslag i detta hänseende under framhållande av, bland annat, att lagstiftningen, därest det föreslagna skyddet mot

organisationstvång icke gjordes fullständigt och allsidigt, skulle för vissa samhällsgrupper kunna framstå såsom riktad allenast mot dem.

De skäl, som sålunda anförts mot att upptaga frågan om organisations- tvång i lagförslaget angående ekonomiska stridsåtgärder, äga än större giltighet beträffande nu förevarande lagförslag. Detta hänför sig nämligen endast till förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, under det att förenämnda förslag även avsåg andra ekonomiska förhållanden. Härtill kommer, att en reglering av frågan om organisationstvång knappast kan anses systematiskt höra hemma i en lag rörande förenings- och förhandlings- rätt i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Organisationstvång hänför sig nämligen, såsom i ärendet jämväl framhållits, icke till förhållan- det mellan arbetsgivare och arbetstagare utan till förhållandet mellan arbets- tagare inbördes, respektive arbetsgivare inbördes. Daco har i sitt yttrande hävdad den ståndpunkten, att organisationstvång i vissa fall kan förekomma från arbetsgivarpartens sida mot arbetstagarparten och vice versa. De fall, som härvid åsyftas, torde emellertid vara att betrakta som kränkningar av föreningsrätten i egentlig mening. En dylik kränkning föreligger sålunda, om — såsom Daco befarat kunna inträffa — en arbetsgivare övar press på sina arbetstagare att tillhöra en sammanslutning, som står under arbets- givarens inflytande, i stället för arbetstagarnas egna organisationer.

Av det anförda framgår, att föreningsrätten enligt min mening bör regle- ras i förevarande sammanhang endast i den mån det är nödvändigt för tryggande av förhandlingsrätten. Frågan om organisationstvång bör så- lunda ej upptagas i lagförslaget.

Sedan å sid. 31—36 i propositionen behandlats spörsmålet, om lagens be- stämmelser böra kunna sättas ur kraft genom kollektivavtal, har såsom det fjärde av de allmänna problemen behandlats frågan:

Bör ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning upptagas i lagstiftningen?

I 4 kapitlet av *kommitténs* lagförslag ha upptagits regler om ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning. Dessa regler ha dock av kommittén förlänats en särställning. De ha gjorts tillämpliga endast be- träffande sådana föreningar av arbetstagare, som anmält sig hos social- styrelsen. Anmälan skall göras av föreningens styrelse och innefatta åtagan- de av föreningen att icke vidtaga stridsåtgärder. Anmälan medför, att be- stämmelserna i 4 kapitlet bliva tillämpliga såväl å den anmälade arbetsta- garföreningen som å arbetsgivaren och dennes organisation. Att 4 kapitlets bestämmelser äro tillämpliga innebär *dels* att vardera parten kan under vissa förutsättningar påkalla, att socialstyrelsen utser en opartisk ordförande (even- tuellt en kommission av tre personer) att leda förhandlingar mellan parter- na, *dels ock* att båda parterna äro underkastade en fredsförpliktelse, vars innehåll omtalas i 18 §.

Det av kommittén föreslagna förfarandet under opartisk ledning skiljer sig i vissa avseenden från det nuvarande medlingsförfarandet. Parterna ha ålagts uttrycklig skyldighet ej blott att sammankomma på ordförandens kallelse utan även att på hans anmaning med angivande av skäl framlägga

förslag till förhandlingsfrågans lösning samt att lämna ordföranden nödiga uppgifter för förhandlingsfrågans bedömning (12 §). Försummar part att hörsamma kallelse eller anmaning enligt 12 §, kan ordföranden anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen, som äger genom vite tillhålla parten att fullgöra sitt åliggande (13 §). Kunnna parternas vid förhandling inför opartisk ordförande avgivna förslag icke sammanjämkas, må ordföranden uppmana parterna att lämna ordföranden själv eller en eller flera andra personer uppdrag att avgöra förhandlingsfrågan med utfästelse, att parterna skola ställa sig avgörandet till efterrättelse (14 § första stycket). I händelse ordförandens uppmaning i sistnämnda syfte icke efterkommes av parterna, skall ordföranden, därest han icke finner frågan vara av beskaffenhet att höra under arbetsdomstolen, på begäran av endera parten avgiva förslag till förhandlingsfrågans lösning (14 § andra stycket). Därvid skall ordföranden tillika förelägga parterna att senast å viss dag avgiva svar på förslaget. Vägrar någöndera parten att antaga ordförandens förslag, äger ordföranden förordna, att vad vid förhandlingen förekommit jämte ordförandens förslag må offentliggöras.

Den i 18 § angivna fredsplikten innebär, att, så snart 4 kapitlet är tillämpligt, ingendera parten får vidtaga arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan stridsåtgärd. Denna fredsförpliktelse skall dock, såvitt viss förhandlingsfråga rör, upphöra att gälla, om enligt 14 § andra stycket avgivet förslag till frågans lösning icke blivit antaget av båda parterna inom den av ordföranden för besvarande av förslaget fastställda tiden samt endera parten inom en månad därefter underrättat såväl andra parten som socialstyrelsen, att han vill anlita stridsåtgärder.

I fråga om 4 kapitlet i kommitténs förslag ha samtliga fyra reservanter tillkännagivit avvikande mening, ehuru i olika avseenden (se sid. 39—45 i propositionen).

För innehållet i *yttrandena* över kommitténs förslag på denna punkt har redogörelse lämnats å sid. 45—63 i propositionen.

Departementschefen har anfört:

Kommittén har i sitt lagförslag upptagit dels i tredje kapitlet en allmän regel om förhandlingsrätt utan uppställande av någon påföljd vid överträdelse av densamma, dels ock i fjärde kapitlet ett särskilt förfarande för förhandlingsrättens realiserande tvångsvis i sådana fall, då något resultat icke kunnat nås på annat sätt. Förfarandet i fjärde kapitlet är emellertid tillämpligt endast under speciella förutsättningar: en anmälan till socialstyrelsen från arbetstagsarsidan, förenad med fredsplikt för båda parterna under viss tid.

Denna uppläggning av kommitténs förslag är redan ur rent principiella synpunkter ägnad att väcka betänkligheter. Därigenom skulle nämligen förhandlingsrätt till formen lagfästas för samtliga arbetstagare i enskild tjänst, men reglerna om rättens realiserande bliva tillämpliga endast å ett fåtal bland dem. Kommittén har själv utgått ifrån, att den i fjärde kapitlet föreslagna anordningen företrädesvis skulle anlitas av de grupper av anställda, vilkas förhandlingsrätt icke blivit faktiskt erkänd från arbetsgivar-sidan, medan de stora arbetargrupper, som på egen hand förmått skaffa sig

faktiskt erkännande av sin rätt, i regel icke skulle känna något behov av lagliga tvångsmedel till förhandlingsrättens realiserande, eftersom de ansågo sig äga ett tillräckligt medel därtill i möjligheten att anlita stridsåtgärder. Innebördens av kommitténs förslag skulle alltså, såvitt jag kan finna, bliva, att förhandlingsrätten i realiteten lagfästes endast för de områden, där den hittills icke förekommit i praktiken, under det att de områden, där i stort sett en faktiskt erkänd förhandlingsrätt nu finnes, lämnades utanför regleringen.

Som skäl för sitt förslag har kommittén i första hand anfört, att reglerna i fjärde kapitlet icke lämpade sig för användning på sådana organisationer, som hävdade sin rätt genom stridsåtgärder eller hot därom, samt att det skulle stå varje förening av arbetstagare fritt att efter eget bedömande antingen ställa sig utanför de föreslagna bestämmelsernas tillämpningsområde med bibehållen möjlighet att tillgripa stridsåtgärder eller genom en anmälan till socialstyrelsen förskaffa sig de förmåner, lagen avsågo att skänka, mot det att den underkastade sig en viss förpliktelse till fred. Att fredstillstånd råder är emellertid ingen nödvändig förutsättning för användbarheten av ett sådant förhandlingsförfarande som det föreslagna. Kommitténs tankegång får väl därför antagas vara den, att samhället, för att ställa lagliga tvångsmedel för realiserande av förhandlingsrätten till arbetstagarnas förfogande, skäligen som kompensation kunde betinga sig en utfästelse om arbetsfred. Denna tankegång synes — från kommitténs egna utgångspunkter — vara berättigad endast under förutsättning, att samhället garanterade lösandet av alla förekommande arbetstvister, vilket i sin tur skulle förutsätta införande av ett system med obligatorisk skiljedom. Kommittén har emellertid ansett institutet obligatorisk skiljedom falla utanför förhandlingsrätten i inskränkt mening och därför icke upptagit detsamma till behandling. Visserligen ha Daco och några andra organisationer av anställda uttalat sitt beklagande av detta kommitténs ståndpunktstagande, varjämte socialstyrelsen framhållit skiljedomssystemet som ett tänkbart alternativ, men något positivt förslag i ämnet föreligger icke. Frågan om införande av obligatorisk skiljedom torde sålunda i detta sammanhang kunna lämnas å sido. Vid sådant förhållande föreligger icke heller någon särskild anledning att kombinera reglerna om förhandlingsrätten med en fredsagstiftning. Härtill kommer, att arbetsfreden icke i någon större utsträckning skyddas genom den av kommittén föreslagna fredsplikten, eftersom densamma upphör efter genomförandet av en förhandling utan tvistens lösning. Att den föreslagna fredsplikten icke äger något större värde, har framhållits såväl från arbetsgivar- och arbetstagarhåll — bland annat av svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen — som från myndigheters sida, t. ex. av socialstyrelsen. Då det icke gärna kan vara något självändamål att genom uppställandet av en fredsplikt utestänga vissa arbetstagararkategorier från lagens tillämpningsområde, anser jag, att någon fredsförpliktelse icke bör upptagas som förutsättning för tillämpligheten av reglerna om förhandlingsrättens realiserande.

Eftersom det av kommittén föreslagna anmälningsinstitutet näppeligen har något berättigande annat än som grundval för fredsplikten, bör även detta institut, mot vars utformning i och för sig för övrigt riktats grava anmärkningar, bortfalla.

Jag har icke förbisett, att kommittén för att uppställa en fredsplikt som förutsättning för det nya förhandlingsförfarandets tillämplighet anfört ytterligare ett skäl, nämligen att, då strid rådde eller syntes hota, förutsättningarna vore givna för ett förlikningsförfarande enligt medlingslagen och utrymme saknades för ett därmed sidoordnat förhandlingsförfarande. Givetvis är det av vikt, att förlikningsväsendet icke rubbas genom tillkomsten av ett

nytt, därmed sidoordnat institut, men jag kan icke finna, att kommittén lyckats undvika denna olägenhet.

Det i fjärde kapitlet av kommitténs förslag upptagna förhandlingsförfarandet skiljer sig från det nuvarande förlikningsförfarandet väsentligen därigenom, att förhandlingsledaren dels genom vitesbestämmelser erhållit möjlighet att förmå parterna till att träda i förhandling med varandra, dels ock ålagts att, då uppgörelse mellan parterna icke kunnat åstadkommas annorledes, själv framlägga ett på objektiv rättvisa grundat förslag till tvistens lösning med befogenhet att publicera förslaget som påtryckningsmedel å parterna att antaga detsamma. Vägrar endera parten att antaga förslaget, står det emellertid parterna fritt att tillgripa stridsåtgärder. Då äro förutsättningar för medlingslagens tillämpning givna; och det kan knappast undvikas, att de båda förfarandena, såsom ock i yttrandena påpekats, komma i en mindre önskvärd kollision. Jag vill i sådant hänseende endast framhålla svårigheten för en förlikningsman att komma till rätta med en tvist, till vars lösning en annan opartisk person tidigare framlagt ett förslag, som angivits vara det objektivt rättvisa.

Om alltså kommittén icke kan anses ha åstadkommit önskvärd avgränsning av det föreslagna förfarandet under opartisk ledning i förhållande till förlikningsväsendet, så bliva svårigheterna härutinnan icke mindre genom att fredsplikten borttages. Det synes mig därför icke återstå annan utväg än att — såsom också från flera håll, bland annat av arbetsdomstolens ordförande, förordats — utesluta hela det särskilda förhandlingsförfarandet under opartisk ledning och tillgodose de intressen, som skola tillvaratagas, genom ändringar i medlingslagen.

På nu anförda skäl föreslår jag, att i en lag om förenings- och förhandlingsrätt i fråga om förhandlingsrätten blott upptagas de regler, som erfordras för fastslående av principen om rätt och skyldighet för parterna å arbetsmarknaden att träda i förhandling med varandra. I den mån ingripande från samhällets sida påkallas, bör detta läggas i förlikningsmännens händer och medlingslagen därför kompletteras med bestämmelser om förlikningsmans medverkan i tvister av förevarande slag med befogenhet för förlikningsmannen att, där så erfordras, genom vitesbestämmelser förmå parterna att träda i förhandling med varandra. Däremot kan jag icke förorda, att en förlikningsman, som för närvarande är förbjuden att åtaga sig skiljemannauppdrag, skulle åläggas framlägga ett på eget omdöme om vad rättvisa och billighet kräva grundat förslag till tvistens lösning. De skäl mot bestämmelserna i 14 § av kommitténs förslag, som anförts i ett mycket stort antal av de avgivna yttrandena, synas mig härutinnan vara avgörande.

Lagrådet har anförts:

I ett den 9 mars 1935 dagtecknat betänkande framlade kommittén angående privatanställda förslag till lag om arbetsavtal. Från behandling i omedelbart samband med huvudfrågan hade undantagits vissa delar av ämnet, bland annat lagbestämmelser om förenings- och förhandlingsrätt, men redan den 20 november samma år avgav kommittén särskilt betänkande med förslag i sistnämnda hänseende.

En ledande synpunkt vid utarbetandet av kommittéförslagen har varit att under en gemensam rättslig reglering av tjänsteavtalet inrymma snart sagt alla grupper av arbetstagare utan någon åtskillnad med hänsyn till det åtagna arbetets art. Härvid har stått klart, att den enhetliga karaktär, som därmed gives åt denna lagstiftning, kan väl uppnås i form, men icke i allo eller ens i väsentliga stycken upprätthållas i sak. De arbetstagare, som inbegripas under lagstiftningen, äro i verkligheten delade i två stora huvud-

grupper efter den skiljelinje, som betecknas av kollektivavtalet. I den mån rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare är eller blir reglerat i denna form komma de föreslagna lagarna i själva verket icke att bryta en sådan ordning eller att överhuvud ingripa på detta område, som för övrigt även genom särskild lagstiftning erhållit sin självständiga plats i rättssystemet. Inom industrien och det egentliga kroppsarbetet är denna avtalsform numera den avgjort förhärskande. För de talrika och sinsemellan ofta olikartade grupper av arbetstagare, vilka pläga sammanfattas under beteckningen *p r i v a t a n s t ä l l d a*, har däremot kollektivavtalet knappast ännu kommit till någon större användning. Med hänsyn till anställnings- och arbetsförhållandenas skiftande natur kan det — såsom den föreliggande utredningen noggsamt bestyrker — ej heller förväntas, att inom ett så föga ensartat område kollektivavtalet framdeles skall erhålla samma betydelse som det redan äger för kroppsarbetarna och med dem närmast likställda arbetstagare. Härav följer, att förutsättningarna för att lämpligen kunna genomföra en lagstiftning av det innehåll som här föreslås måste bedömas främst ur synpunkten av dess inverkan på de privatanställdas ställning till arbetsgivarna. I detta avseende beträder lagstiftningen hittills oprövade vägar; för det område, som behärskas av kollektivavtalet, bjuder den, praktiskt sett, föga nytt.

Det nu sagda äger sin fulla tillämpning å den del av lagstiftningsproblemet, vilken avses i det lagrådets granskning underställda förslaget till lag om förenings- och förhandlingsrätt. Enligt departementschefens uttalande har för de genom kollektivavtal reglerade arbetsförhållandena föreningsrättens formliga lagfästade betydelse endast ur principiell synpunkt och såsom nödvändig grundval för en lagstiftning om förhandlingsrätt. Men då även denna senare rätt är på kollektivavtalets väg erkänd och genomförd, erbjuder ej heller i detta avseende den föreslagna lagstiftningen väsentligen annan nyhet än vissa bestämmelser om förhandlingsordning och om maktmedel för framtvingande av förhandling. För de privatanställdas del är läget ett annat. Där saknas — i varje fall i närvarande tid — i betydande mån redan de yttre förutsättningarna för att dessa rättigheter skola kunna göras gällande på det sätt förslaget avser. Varken med fackföreningarna jämförliga organisationer eller för större enhetliga grupper likformiga lönesystem äro i motsvarande utsträckning för handen, och framför allt måste med hänsyn till arbetets och tjänstgöringens art städse finnas ett långt större utrymme för individuella avtal och uppgörelser.

Från allmän lagstiftnings synpunkt läser det näppeligen kunna bestridas, att med hänsyn till ämnets natur det skulle varit till betydande fördel, om kommitténs båda förslag kunnat upptagas till slutlig behandling samtidigt eller i annat fall med företräde för förslaget till lag om arbetsavtal. Arbetet för en lösning av denna lagstiftningsuppgift har redan hunnit långt, och anledning synes ej föreligga till antagande, att icke detta arbete kommer att vidare fullföljas. Enligt lagrådets uppfattning bör icke utan tvingande skäl en lag om förenings- och förhandlingsrätt av här äsyftad räckvidd genomföras, innan frågan om en avtalslagstiftning, som allsidigt behandlar de privatanställdas rättsställning, kunnat prövas.

Bland omstridda spörsmål inom lagstiftningen rörande föreningsrätten träder ovillkorligt i förgrunden den viktiga fråga, som korteligen betecknas såsom skydd mot organisationstvång. Det remitterade förslaget har i detta avseende intagit en ståndpunkt, som är motsatt kommitténs och som innebär, att bestämmelser i detta ämne icke böra ingå i lagen. Utan att upprepa eller närmare utveckla skälen åberopar lagrådet de uttalanden, som härutinnan gjordes av lagrådet vid behandling av förslag till lag om vissa eko-

nomiska stridsåtgärder (jfr Kungl. Maj:ts proposition 1935 nr 31 sid. 161 och 169). Allenast må här tilläggas, att särskilt i en lagstiftning om förhandlingsrätt — vilken bör förutsätta att en förhandlande organisation, så långt möjligt är, utgör en verklig representation för dem vilkas intressen den bevakar — det näppeligen kan anses befogat att lämna åsido frågan, huruvida någon skall kunna tvingas att tillhöra organisationen. Med denna uppfattning finner sig lagrådet icke kunna tillstyrka att, därest föreningsrätten i inskränkt mening nu upptages till behandling, frågan om skydd mot organisationstvång lämnas utanför lagstiftningen.

Ett genomförande i den nu föreslagna ordningen av en lagstiftning om föreningsrätt är ägnat att föregripa den mer omfattande frågan om en enhetlig lagstiftning angående ekonomiska stridsåtgärder. Kärnpunkten i de nu ifrågasatta reglerna om föreningsrätt ligger i det förbud de innefatta mot att med dylika stridsåtgärder kränka föreningsrätten samt i de till överträdande av detta förbud knutna påföljderna. Även om den lösning dessa frågor sålunda erhållit må förefalla enkel och ur sådan synpunkt tilltalande, blir dock intrycket ett annat vid en närmare jämförelse med de olika förslag som framlagts i syfte att genomföra en mer allmän reglering av de ekonomiska stridsåtgärderna. Dessa förslag utvisa att härvid framträda många och svårlösta spörsmål, vilka med hänsyn till deras egenartade natur och inbördes gemenskap torde böra lösas i ett sammanhang. Enligt lagrådets mening kan det därför icke vara lämpligt att, på sätt här föreslagits, ur detta sammanhang utbryta frågan om de ekonomiska stridsåtgärderna såvitt de riktas mot föreningsrätten.

Med avseende å den rättsliga regleringen av frågan om förhandlingsrätt kommer otvivelaktigt i främsta rummet det spörsmål, under vilka förutsättningar och i vilka former denna rätt må kunna tvångsvis realiseras. I detta hänseende hade kommittén i sitt förslag upptagit ingående regler om ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning, vilken utrustats med speciella befogenheter i syfte att få till stånd uppgörelse mellan parterna. Med hänsyn till den kritik kommittéförslaget rönte i denna del — vilken kritik dock vände sig mer mot den utformning förhandlingsförfarandet fått än mot den tanke som låg till grund för detsamma — hava bestämmelserna härom icke upptagits i det remitterade förslaget. Lagen om medling i arbetstvister har i stället kompletterats med stadganden om förlikningsmans medverkan i tvister av hithörande slag och befogenhet för förlikningsmannen att, där så erfordras, genom utverkande av vitesföreläggande förmå parterna att träda i förhandling med varandra. Det synes lagrådet knappast kunna antagas, att en utbyggnad av förlikningsmannaförfarandet på sätt som föreslagits — måhända önskvärd i och för sig — tillgodoser behovet av en närmast för de anställda avpassad förhandlingsordning. De spörsmål av skilda slag som här möta sammanhänga i viss mån med den ifrågakämda lagstiftningen till främjande av arbetsfreden. Någon verklig lösning av frågan om förhandlingsrätt för de anställda erbjuder den nu föreslagna lagstiftningen tydligen icke.

Av synnerlig betydelse är frågan om den ordning, som skall gälla för prövning av mål rörande tillämpningen av den lagstiftning, som nu föreslås. Till den under utredningen ganska enstämmigt uttalade uppfattningen att denna prövning åtminstone i allmänhet lämpligen bör anförtros åt arbetsdomstolen vill lagrådet ansluta sig. Ett ändamålsenligt ordnande av denna angelägenhet erbjuder dock organisatoriska svårigheter. Departementschefen har ansett hinder ej möta för att arbetsdomstolen med nuvarande sammansättning handlägger jämväl mål om föreningsrätt enligt den nu föreslagna lagen, och han har icke berört samma spörsmål i avseende å den befogenhet att avgöra

även vissa frågor rörande förhandlingsrätten, vilken jämlikt föreliggande förslag till ändring i lagen om medling i arbetstvister skall tillkomma arbetsdomstolen. Denna ståndpunkt, som torde överensstämma med förevarande förslags allmänna tendens att även i fråga om de privatanställda låta lagstiftningens innehåll följa de för kollektivavtal gällande reglerna, kan lagrådet icke biträda. Såväl från principiella som från praktiska utgångspunkter synes det vara uteslutet, att den representation för intressegrupper, vilken tillkommit för arbetsdomstolens handläggning av nuvarande mål om kollektivavtal, kan i allt få vara densamma vid behandling av frågor, vilka i och med att de avse de privatanställdas rättsställning uppenbarligen beröra intressen av ofta väsentligen annat slag. I detta viktiga avseende föreligger icke något förslag eller ens någon utredning, och även i denna omständighet finner lagrådet ett hinder för att till genomförande förorda de remitterade förslagen.

Av sålunda anförda skäl avstyrker lagrådet, att de remitterade förslagen läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Anses denna lagstiftningsfråga likväl böra nu framläggas, finner lagrådet en omarbetning av förslagen vara av nöden.

I anledning av vad lagrådet anført har *departementschefen* yttrat:

Lagrådet har i sitt utlåtande i första hand avstyrkt att de remitterade förslagen läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Härvid har lagrådet framhållit att för de privatanställdas del redan de yttre förutsättningarna i betydande mån saknas för att förenings- och förhandlingsrättigheterna skulle kunna göras gällande på det sätt förslaget avser, enär med fackföreningarna jämförliga organisationer eller för större grupper likformiga lönesystem icke äro för handen inom deras arbetsområden i motsvarande utsträckning som inom arbetsområden vilka äro reglerade genom kollektivavtal; med hänsyn till arbetets och tjänstgöringens art måste dessutom vad de privatanställda angår städse finnas ett större utrymme för individuella uppgörelser. I detta sammanhang har lagrådet erinrat om det av kommittén angående privatanställda framlagda förslaget till lag om arbetsavtal samt uttalat den uppfattningen, att en lag om förenings- och förhandlingsrätt av här åsyftad räckvidd icke utan tvingande skäl borde genomföras, innan frågan om en avtalslagstiftning, som allsidigt behandlade de privatanställdas rättsställning, kunnat prövas. Vad föreningsrätten angår, har lagrådet ansett sig icke kunna tillstyrka, att denna nu upptoges till behandling utan samband med frågorna om skydd mot organisationstvång och om en enhetlig lagstiftning angående ekonomiska stridsåtgärder. Vidkommande förhandlingsrätten har lagrådet funnit en utbyggnad av förlikningsmannaförfarandet på sätt som föreslagits knappast kunna antagas tillgodose behovet av en närmast för de anställda avpassad förhandlingsordning. Slutligen har lagrådet i fråga om ordningen för prövning av mål rörande tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen anført, att den representation för intressegrupper, vilken tillkommit för arbetsdomstolens handläggning av nuvarande mål om kollektivavtal, icke kunde i allt få vara densamma vid behandling av hithörande frågor.

Då lagrådet till stöd för sitt avstyrkande av lagförslagen hänvisar till att de privatanställda i betydande utsträckning sakna möjligheter att göra gällande en dem i lag tillerkänd förenings- och förhandlingsrätt, må häremot anmärkas att den praktiska betydelsen av en lagstiftning i ämnet vitsordas såväl i kommittébetänkandet som i ett stort antal avgivna yttranden. Jag hänvisar härutinnan till redogörelsen i remissprotokollet.

Vad angår lagrådets uppfattning att det ur allmän lagstiftningssynpunkt vore till fördel om lagförslaget om arbetsavtal kunde komma till slutlig be-

handling samtidigt med eller före de remitterade lagförslagen, framgår det icke av utlåtandet vilka praktiska olägenheter enligt lagrådets mening vållas därav att förenings- och förhandlingsrätten upptages såsom fristående lagstiftningsfråga. Det kommittéförslag angående lag om arbetsavtal, som lagrådet omnämner, innehåller huvudsakligen dispositiva bestämmelser, vilka vika för individuella eller kollektiva avtal med annat innehåll än lagens regler, och förslagets enstaka bestämmelser av tvingande natur äro avsedda att vika för kollektivavtal med annat innehåll. Den ifrågasatta lagstiftningen om arbetsavtal skulle, om den genomfördes, ingalunda föranleda att behovet av lagstadgat skydd för de privatanställdas förhandlingsrätt bleve mindre kännbart, ej heller såsom regel att frågor som i en dylik lag om arbetsavtal behandlats kunde med trygghet för de anställda undandragas kollektiv förhandling. Det torde sålunda icke kunna med fog hävdas att de båda lagstiftningsfrågorna måste sammankopplas eller att företräde bör givas åt behandlingen av lagförslaget om arbetsavtal. Det förtjänar ock till jämförelse erinras om att gällande lag om kollektivavtal, som bland annat äsyftat att giva rättslig fasthet och precision åt dessa avtal och att reglera förhållandet mellan kollektiva och individuella avtal, tillkommit utan föregående eller samtidigt lagstiftning om individuella arbetsavtal.

Den av lagrådet nu liksom tidigare i annat sammanhang hävdade meningen att ett lagstadgat skydd för föreningsrätten icke borde genomföras utan samtidigt skydd mot organisationstvång har jag redan i remissprotokollet tagit ställning till. Beträffande särskilt den synpunkten att en lag om förhandlingsrätt bör förutsätta att en förhandlande organisation såvitt möjligt utgör en verklig representation för dem, vilkas intressen den bevakar, synes lagrådet därmed ha velat antyda att, därest bestämmelser mot organisationstvång ej infördes, de anställdas organisationer icke skulle för arbetsgivarna framstå såsom tillräckligt representativa för sina medlemmar på den grund att avslutningen kunde befaras ej vara frivillig. Liknande farhågor ha ofta under tidigare skeden uttalats i fråga om industriarbetarnas fackorganisationer. Frånvaron av lagbestämmelser mot organisationstvång har dock ej hindrat att dessa organisationer i praktiken och i lagstiftningen erkänts såsom sina medlemmars representativa organ. Det synes icke finnas anledning att betrakta de privatanställdas organisationer med större mistro.

Lagrådet finner det icke lämpligt att utbryta frågan om de ekonomiska stridsåtgärderna, såvitt de riktas mot föreningsrätten, ur sitt sammanhang med en mer allmän reglering av sådana stridsåtgärder. Jag har för egen del tidigare förordat införandet av bestämmelser i detta ämne i det förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder, som Kungl. Maj:t förelade föregående års riksdag. Emellertid blev nämnda lagförslag icke av riksdagen antaget. I likhet med den kommitté, som haft att utreda frågan om förhandlingsrättens lagfästade, finner jag starka skäl tala för att bestämmelser till skydd för föreningsrätten i stället upptagas i förevarande lagförslag, icke minst med hänsyn till det ovissa läge, vari lagstiftningen rörande ekonomiska stridsåtgärder befinner sig. Lagrådets anmärkning på denna punkt föranleder mig sålunda icke att frångå den ståndpunkt som intagits i det remitterade förslaget.

Vad angår den närmare utformningen av reglerna om förhandlingsrätten, måste jag anse den av kommittén förordade utvägen att inrätta ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning vid sidan om förlikningsmannaförfarandet svårigen kunna förordas med hänsyn till de vägande invändningar, som framställts mot kommitténs förslag härutinnan. Lagrådets uppfattning att en utbyggnad av förlikningsmannaförfarandet ej vore ägnad att tillgodose behovet av en för de privatanställda avpassad förhandlingsordning

har icke närmare motiverats. Vid utformandet av hithörande bestämmelser har jag under hand samrått med erfarna förlikningsmän.

Den av lagrådet berörda frågan om ändring i arbetsdomstolens sammansättning synes i och för sig värd beaktande. Emellertid har arbetsdomstolen redan för närvarande att handlägga mål berörande intressegrupper, som icke äro representerade i arbetsdomstolen, och de nya mål, som nu skulle förläggas dit, torde åtminstone till en början knappast kunna förväntas bliva särskilt talrika eller krävande till sin beskaffenhet. Det synes mig därför icke erforderligt att uppskjuta den nu föreslagna lagstiftningen i avbidan på lösningen av frågan om arbetsdomstolens sammansättning, vilken givetvis kräver en närmare utredning. Snarare torde det vara en fördel att vid en sådan utredning kunna taga hänsyn till någon tids erfarenhet rörande tillämpningen av bestämmelserna om förenings- och förhandlingsrätt.

I *motionerna* I: 428 och I: 429 samt II: 820, II: 823 och II: 827 har yrkats, att bestämmelser angående skydd mot organisationstvång måtte införas i lagen. I *motionerna* I: 429 samt II: 823 och II: 827 har jämväl föreslagits införande däri av stadganden, motsvarande de i 4 kapitlet av kommitténs förslag upptagna. Sistnämnda stadganden hava efter överarbetning, verkställd med ledning av innehålllet i avgivna yttranden, införts i det lagförslag, som finnes fogat vid *motionerna* I: 429 och II: 823. I *motionerna* I: 428 och II: 820 har framhållits, att 4 kapitlet i kommitténs förslag med anledning av den starkt motiverade kritik, som riktats mot detsamma, icke borde läggas till grund för lagstiftning. Emellertid har föreslagits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning angående en särskild med fredsplikt förenad förhandlingsordning angående anställningsvillkor för privatanställda och med dem jämförliga arbetstagare..

Såväl föreningsrätt som förhandlingsrätt äro för närvarande i princip erkända i vårt land. Vad föreningsrätten beträffar förefinnes intet lagligt hinder för enskilda att sammansluta sig i föreningar för att tillvarataga gemensamma intressen. Bestämmelser saknas emellertid, som reglera å ena sidan rätten att tillhöra en förening samt å andra sidan rätten att stå utanför en förening. Skydd mot s. k. organisationstvång finnes sålunda icke lagfäst.

Vad förhandlingsrätten angår föreligger enligt vår rätt intet hinder för arbetstagare att förhandla med sina arbetsgivare. Men skyldighet för arbetsgivaren att ingå i förhandlingar är icke föreskriven. Säkerhet för att arbetstagare kunna utöva ett medinflytande av någon betydelse på löne- och arbetsförhållanden torde emellertid föreligga endast då förhandlingsrätt av sist angivna innehåll tillkommer dem. En förutsättning för att jämställdhet i parternas ställning vid uppgörelse om löne- och arbetsvillkor skall uppnås är därjämte, att arbetstagarna icke uppträda en och en utan samfällt genom en organisation. I fråga om kroppsarbetarna har i allmänhet förhandlingsrätt redan vunnit insteg. Annat är emellertid förhållandet beträffande övriga grupper av anställda, vilka åtminstone hitintills icke i någon avsevärd utsträckning förmått att på organisationsvägen hävda sina intressen.

I sitt yttrande över den föreliggande propositionens lagförslag har lagrådet

Utskottet.

framhållit, bland annat, att enligt dess uppfattning en lag om förenings- och förhandlingsrätt av den räckvidd, som åsyftats i propositionen, icke borde genomföras, innan frågan om en avtalslagstiftning, som allsidigt behandlade de s. k. privatanställdas rättsställning, kunnat prövas. Lagrådet synes med privatanställda hava avsett i enskild tjänst anställda, som icke äro kroppsarbetare. Utskottet har i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 57 behandlat motioner, i vilka yrkats antagande av lag om arbetsavtal. Utskottet har emellertid med avstyrkande av motionerna hemställt om fortsatt utredning i ärendet.

Vid övervägande av de olika synpunkter som föreligga beträffande spörsmålet om lagstiftning rörande förenings- och förhandlingsrätt har utskottet liksom kommittén angående privatanställda och departementschefen kommit till den övertygelsen, att — utan avvaktande av lagstiftning om arbetsavtal — tiden nu måste anses vara inne att i vårt land lagfästa vissa regler på förevarande område. Utskottet har emellertid av skäl, som nedan anföras, icke funnit en närmare reglering av föreningsrätten nu böra genomföras, utan inskränker sig till att föreslå en lag om förhandlingsrätt. Genom denna lag skall ett allmänt erkännande givas åt arbetstagares förhandlingsrätt. Härvid ansluter sig utskottet sålunda till den uppfattningen, att de grupper av arbetstagare, vilka redan på egen hand förmått hävda sin rätt, och för vilka en lagstiftning alltså kan anses vara av mindre betydelse, icke böra lämnas utanför lagen.

Såväl kommittén som departementschefen hava framhållit, att en sådan förhandlingsrätt såsom grundval förutsätter en föreningsrätt, varför i samband med en reglering av förhandlingsrätten även föreningsrätten borde erhålla en viss utformning i lag. Då det gäller att ange innebörden av den föreningsrätt, som bör tillskapas, hava emellertid skilda uppfattningar kommit till uttryck. Kommittén har för sin del föreslagit, att bestämmelser böra införas i lagen, vilka innefatta skydd såväl mot kränkningar av föreningsrätten i egentlig mening, d. v. s. rätten att tillhöra en förening, som också mot organisationstvång. Departementschefen har däremot förklarat, att enligt hans mening föreningsrätten borde regleras i nu förevarande sammanhang endast i den mån det vore nödvändigt för att trygga förhandlingsrätten. I enlighet härmed har departementschefen uttalat, att frågan om organisationstvång ej borde beröras i lagen.

Frågan om laglig reglering av föreningsrätten var i olika sammanhang föremål för statsmakternas uppmärksamhet förra året vid behandlingen av spörsmålet angående lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder. Jämväl då gjorde sig olika meningar gällande, huruvida i den lag, varom då var fråga, allenast föreningsrätten i egentlig mening skulle lagfästas eller om även lagligt skydd mot organisationstvång skulle genomföras. Departementschefen hade i den då till behandling föreliggande propositionen, nr 31/1935, framhållit, att problemet om organisationstvång icke ditintills blivit upptaget till fullständig utredning och lösning. Då han för sin del icke kunde förorda en partiell reglering av nämnda spörsmål, borde man i lagstiftningen icke

ingå på frågan om organisationstvång utan allenast upptaga en regel om skydd för föreningsrätten i egentlig mening. Motionsvis väcktes yrkanden om annan reglering av dessa spörsmål än den, som departementschefen föreslagit, men i intet fall yrkades, att skyddet mot organisationstvång skulle er-hålla en sådan omfattning, att det skulle innebära förbud mot alla slag av stridsåtgärder, vidtagna av medlemmar i en förening för att förmå någon att inträda i föreningen. Utskottet uttalade för sin del, att, därest det föreslagna skyddet mot organisationstvång icke gjordes fullständigt och allsidigt, lagstiftningen för vissa samhällsgrupper skulle kunna framstå som riktad allenast mot dem. Utskottet lämnade för den skull frågan om skydd mot organisationstvång åsido och inskränkte sig till en reglering av de delar av föreningsrättsproblemen, som icke ansågos kunna uteslutas ur den då föreslagna lagen, nämligen föreningsrätten i egentlig mening.

Av kända skäl kom lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder icke till stånd vid 1935 års riksdag.

Beträffande frågan om laglig reglering av föreningsrättsspörsmålen har sedermera tillkommit, att desamma delvis upptagits till behandling i den nu föreliggande propositionen, i den mån dessa problem röra det rättsområde, som propositionen behandlar. Samma spörsmål hava vidare upptagits till övervägande i det betänkande om folkförsörjning och arbetsfred, som i slutet av förra året avlämnades av de sakunniga för utredning angående ingripanden från samhällets sida på vissa områden av det ekonomiska livet ur de synpunkter, som i detta sammanhang varit av betydelse.

Då sålunda skilda delar av de stora och betydelsefulla föreningsrättsproblemen framträda till övervägande på olika rättsområden, har det för utskottet framstått såsom den lämpligaste utvägen att komma till rätta med dessa problem, att en enhetlig plan för deras behandling uppgöres. Utskottet föreslår därför en utredning härom.

Vad utskottet sålunda anfört behöver emellertid icke föranleda därtill, att alla de lagstiftningsspörsmål inom skilda rättsområden, i vilka föreningsrättsproblemen beröras, böra bringas till avgörande i ett sammanhang. Utskottet anser det i stället vara möjligt, att, sedan en plan blivit uppgjord huru problemen lämpligen böra bearbetas och lösas, det kan visa sig, att olika delar av desamma kunna behandlas i viss ordning efter varandra samt sedermera, allteftersom utredningen på olika punkter blivit slutförd, föreläggas riksdagen.

Utskottet vill emellertid icke underlåta att i förevarande sammanhang framhålla, att det är av den största vikt att föreningsrättsproblemen bringas till en lösning, som innebär samhällelig rättvisa. I den mån partiella lösningar företagas, ligger det vikt uppå, att lagstiftning i ämnet genomföres på sådant sätt, att den kan anses vara socialt rättvis och icke riktad mot visst håll.

Då utskottet sålunda föreslår, att en laglig reglering av föreningsrätten nu bör upptagas till ytterligare utredning, förefinnes i utskottets lagförslag icke motsvarighet till 2 kapitlet i propositionen. Enligt utskottets mening är det

emellertid av värde, att den föreningsrätt, som enligt allmänna rättsgrundsatsar redan nu förefinnes, kommer till uttryck i lagen. Utskottet föreslår därför, att till förhandlingsrättens tryggande bland allmänna bestämmelser i det lagförslag, som utskottet framlägger, införes det stadgandet, att föreningsrätten skall lämnas okränkta.

I förevarande sammanhang vill utskottet till behandling upptaga även spörsmålet, huruvida i den lag om förhandlingsrätt, som enligt utskottets mening nu bör komma till stånd, skola upptagas regler om ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning för vissa fall. Regler av sådant innehåll hade framlagts av kommittén i 4 kapitlet av dess lagförslag.

Departementschefen har, på sätt framgår av hans här ovan (sid. 32—34) återgivna anförande till statsrådsprotokollet, kommit till den slutsatsen, att kommitténs förslag på denna punkt icke vore sådant, att det kunde läggas till grund för lagstiftning. Departementschefen har med anledning härav uteslutit det av kommittén föreslagna särskilda förhandlingsförfarandet och sökt tillgodose de intressen, som skola tillvaratagas, genom ändringar i medlingslagen.

I motionerna I: 429 och II: 823 har framlagts förslag till lagregler om ett särskilt förhandlingsförfarande för vissa fall, utarbetat på grundval av kommitténs förslag och under hänsynstagande till erinringar mot detsamma, som framställts i de över kommittébetänkandet avgivna yttrandena.

Då enligt utskottets mening åtgärder böra vidtagas för att i möjligaste mån undvika stridsåtgärder på arbetsmarknaden och för att söka åstadkomma uppgörelse mellan parter med olika intressen, och då det särskilda förhandlingsförfarande, som nu föreslagits, synes kunna vara till gagn för vissa arbetstagargrupper, får utskottet föreslå, att i lagen om förhandlingsrätt införas regler om en särskild förhandlingsordning i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag härutinnan, som framlagts i motionerna I: 429 och II: 823. Till detaljerna i detta förslag återkommer utskottet nedan vid behandlingen av lagens olika paragrafer.

B. Specialmotivering.

1 §.

Enligt 1 § i kommitténs förslag skulle lagen äga tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare i enskild tjänst. Lagen skulle icke vara tillämplig beträffande arbetstagare, som anställdes av riksdagen eller av en till statsförvaltningen hörande eller under riksdagen lydande myndighet eller av kommunal myndighet i kraft av särskild författning.

Kommitténs motivering har återgivits å sid. 67 samt innehållet i yttrandena beträffande denna paragraf å sid. 67—70 i propositionen.

I samband härmed må omnämnas, att jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 maj 1935 sakkunniga blivit tillsatta för att inom kommunikationsdepartementet biträda med verkställande av en utredning rörande frågan huruvida och i vad mån en förhandlingsordning för statstjänstemän borde komma till stånd ävensom att uppgöra förslag till de bestämmelser i ämnet, vartill utredningen kunde komma att föranleda.

Föredragande departementschefen har anfört, bland annat:

I de avgivna yttrandena ha anmärkningar framställts mot kommitténs förslag såväl i form som i sak.

Vad först angår statens tjänst, är det givet, att en lag om förenings- och förhandlingsrätt, med därtill sig anslutande regler i medlingslagen om rätt för förlikningsman att ingripa i arbetstvist som medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse m. m., icke bör gälla för de statsanställda, som sakna strejkrätt, d. v. s. statens ämbets- och tjänstemän. Frågan om en förhandlingsordning för statstjänstemän ligger på ett helt annat plan än de privatanställdas och är, såsom kommittén påpekat, för närvarande föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Annorlunda ställer sig saken beträffande de kategorier av arbetstagare, särskilt hos de affärsdrivande verken, som anställas genom rent privaträttsliga arbetsavtal och i stort sett äro fullt jämförliga med arbetare å den enskilda arbetsmarknaden. De torde icke bliva hänförliga under den ifrågasatta lagstiftningen om förhandlingsordning för statstjänstemän; och det vore givetvis otillfredsställande, om de icke skulle komma inom någondera lagens tillämpningsområde. För egen del kan jag icke finna något avgörande skäl, varför icke lagen om förenings- och förhandlingsrätt skulle bliva tillämplig å dem.

Vidkommande kommunernas tjänst har den av kommittén föreslagna uppdelningen i samtliga de yttranden, vari frågan berörts, betecknats som alltför oklar till sin innebörd. Flertalet har också ansett bestämmelsen otillfredsställande i sak. Daco, svenska kommunaltjänstemannaförbundet och Stockholms stads befattningshavares samarbetsnämnd ha föreslagit, att från lagens tillämpningsområde skulle undantagas icke arbetstagare, som anställas i kraft av särskild författning, utan blott sådana, för vilka arbetsvillkoren äro fastställda i lag eller författning. Svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet ha ansett, att lagen icke alls borde vara tillämplig å kommunala arbetstagare, varvid framhållits, att dessa i regel intoge en helt annan och bättre ställning i anställningshänseende än i enskild tjänst anställda. Landstingsförbundet har därjämte framhållit, att landstingens befattningshavare i mångt och mycket vore att jämföra med statens tjänstemän. Enligt min mening böra de i kommunal tjänst anställda arbetstagarna i nu förevarande hänseende underkastas samma reglering som de statsanställda. Förhandlingsrätten för de kommunalanställda, som icke ha strejkrätt, bör sålunda icke regleras i förevarande sammanhang, utan bör frågan om deras förhandlingsrätt upptagas i samband med spørsmålet om förhandlingsrätt för statens tjänstemän.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att från lagens tillämpningsområde blott undantagas sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannaansvar. Beträffande den närmare innebörden av denna avgränsning får jag hänvisa till reglerna i 25 kapitlet strafflagen och de särskilda ansvarighetslagarna samt vid dessas tillämpning utbildad praxis.

Under arbetstagare i statens tjänst torde innefattas jämväl arbetstagare

anställda av riksdagen eller av myndighet lydande under riksdagen. Någon särskild bestämmelse om arbetstagare i riksdagens tjänst synes därför icke vara erforderlig.

Tre ledamöter av *lagrådet* hava yttrat:

Huruvida eller i vad mån arbetare i statens eller i kommuns tjänst skola med avseende å tillämpningen av denna lag vara likställda med arbetstagare i enskild tjänst har under den förberedande behandlingen av detta lagstiftningsärende varit föremål för skilda uppfattningar. Så till vida råder dock enighet, att under alla förhållanden vissa grupper av dessa arbetstagare måste undantagas. Att avgöra hur denna gränsdragning lämpligen bör ske har visat sig vara förbundet med svårighet. Under utredningen har påvisats, att skiljelinjen icke kan, såsom i kommittéförslaget skett beträffande kommunalt anställda, på ett sakligt tillfredsställande sätt angivas med en hänvisning till anställning »i kraft av särskild författning». Även den utväg, som valts i det remitterade förslaget, eller att låta lagens tillämplighet bero av reglerna för »ämbetsmannansvar», torde lämna rum för anmärkningar. Departementschefen har beträffande den närmare innebörden av denna avgränsning hänvisat till reglerna i 25 kap. strafflagen »och de särskilda ansvarighetslagarna samt vid dessas tillämpning utbildad praxis». Vad som i detta sammanhang åsyftas med de särskilda lagarna är oklart, och ej heller i övrigt lär den till stadgandet sålunda givna utläggningen erbjuda parterna den säkra ledning, som är önskvärd. I vad mån bestämmelserna i 25 kap. strafflagen äga tillämpning inom sådana arbetsområden, vilka skulle kunna betecknas såsom stats- och kommunaltjänstens utmärker, framgår i allmänhet icke omedelbart av lagen utan blir en tolkningsfråga. Med den utveckling statens och kommunernas verksamhet numera undergår kunna säkerligen alltjämt uppkomma spörsmål av detta slag, vilka icke tidigare varit föremål för domstols prövning. Då de framträda i samband med tillämpning av nu förevarande lag, ankommer deras avgörande icke på allmän domstol, och det måste betraktas såsom en oegentlighet att, på sätt som här skulle ske, möjlighet öppnas för motsatta tolkningar.

I ärendet är upplyst, att frågan om förhandlingsordning för statstjänstemän för närvarande är föremål för utredning. Från olika håll har framhållits, att en lösning av denna angelägenhet måste hava återverkan på spörsmålet om de stats- och kommunalanställdas ställning i en allmän lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt. Det må ock erinras, att kommitténs förslag innebar helt undantagande av statstjänarna och att från representativa sammanslutningar inom kommunalväsendet med styrka gjorts gällande, att kommunernas tjänstemän och arbetare borde, i allt fall i frågans närvarande skede, ställas utanför denna lagstiftning. Ej heller kan det antagas, att ett uppskov med avgörandet kan för dessa grupper av anställda medföra några praktiska olägenheter.

Med hänsyn till vad sålunda anförts tillstyrkes, att tillämpligheten av förevarande lag för närvarande begränsas till att avse enskild tjänst.

I anledning av vad *lagrådet* yttrat har *departementschefen* anført, bland annat:

Då sakliga skäl att från lagens tillämpningsområde undantaga sådana arbetstagare i statens och kommunernas tjänst, vilkas ställning är fullt jämförbar med arbetarnas å den enskilda arbetsmarknaden, icke synas föreligga, är det föga tilltalande att av enbart lagtekniska grunder, nämligen svårigheten att draga gränsen mellan dessa och övriga arbetstagare i offentlig tjänst, tills-

vidare lämna arbetstagare i statens och kommunernas tjänst helt utanför lagstiftningen. Den i det remitterade förslaget förordade gränslinjen, som har ansetts vara tillfyllestgörande för bedömandet av en så viktig fråga som ådömande av straff för tjänstefel, torde kunna användas även i nu förevarande fall. Vad beträffar de i detta sammanhang uttalade farhågorna för att arbetsdomstolen och de allmänna domstolarna skulle komma till olika tolkningar, är väl möjligheten härav icke utesluten. Men det är svårt att inse varför olägenheterna av en bristande enhetlighet i lagtillämpningen skulle visa sig särskilt framträdande såvitt angår nu ifrågakvarande spörsmål.

I *motionerna* hava beträffande denna paragraf olika yrkanden framställts.

Motionerna I: 428 och II: 820 innehålla förslag till en redaktionell ändring (se ovan sid. 2).

I *motionerna* I: 429 och II: 823 föreslås sådan lydelse av paragrafen, som lagrådet förordat, d. v. s. att lagen skulle gälla endast i fråga om dem, som äro anställda i enskild tjänst. Härom har anförts:

Någon större olägenhet för de arbetstagare, som genom privaträttsliga avtal äro anställda hos statliga eller kommunala organ, torde icke härav behöva uppkomma. För att jämväl dessa arbetstagare snarast möjligt skola få sin förenings- och förhandlingsrätt reglerad ha vi dock i särskild motion hemställt om utredning angående genomförandet av dylik reglering.

Yrkande härom har framställts i *motionerna* I: 431 och II: 825 (se ovan sid. 10).

I *motionen* II: 827 har anförts, att även i offentlig tjänst anställda borde tillförsäkras lagens stöd, såvitt icke deras anställningsförhållanden bestämdes i lag eller författning. För anställda med på sådant sätt reglerade villkor borde förenings- och förhandlingsrättsfrågorna vila i avvaktan på sakkunnigas utredning rörande förhandlingsordning för statstjänstemän.

Tre ledamöter av lagrådet ha vid granskning av Kungl. Maj:ts förslag framhållit, att 1 §:ns bestämning av lagens omfattningsområde icke erbjöde parterna den säkra ledning, som vore önskvärd. För vissa arbetsområden framginge det icke omedelbart av bestämmelserna i 25 kap. strafflagen, huruvida en arbetstagare vore underkastad ämbetsmannans ansvar eller ej. Det skulle därför säkerligen uppkomma svårlösta tolkningsfrågor. Ovannämnda ledamöter av lagrådet hava bland annat av denna anledning förordat, att tillämpligheten av förevarande lag för närvarande borde begränsas till att avse enskild tjänst. Yrkande att paragrafen måtte givas sådant innehåll har framställts i *motionerna* I: 429 och II: 823. Utskottet anser en dylik begränsning av lagens tillämplighetsområde tills vidare önskvärd. Det är likväl ett allmänt intresse, att de i propositionen åsyftade i offentlig tjänst anställda arbetstagarna erhålla en lagligen skyddad förhandlingsrätt. Utskottet får därför förorda att, i den mån spörsmålet icke redan är föremål för prövning av särskilt tillsatta sakkunniga, en utredning företages i frågan om lagfästade av förhandlingsrätten för sådana kategorier av arbetstagare, vilka anställas i allmän tjänst genom privaträttsliga avtal.

Utskottet.

2 §.

Förevarande paragraf motsvarar 3 § i *kommitténs* förslag som lyder:

Med förening av arbetstagare förstås i denna lag en av arbetstagare, tillhörande viss eller vissa arbetstagargrupper, bestående förening, vars uppgift enligt vad av stadgarna framgår, är att tillvarataga ifrågavarande grupps eller grupperns intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren samt i vars verksamhet ingår att sluta för sina medlemmar bindande avtal i detta avseende.

Med förening av arbetsgivare förstås i lagen en motsvarande sammanslutning å arbetsgivarsidan.

Bestämmelser i denna lag, som hava avseende å förening av arbetsgivare eller arbetstagare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar (huvudorganisation); och skall, då fråga är om huvudorganisation, vad i denna lag sägs om medlem i förening gälla om de anslutna föreningarna, så ock om deras medlemmar.

Kommitténs motivering till denna paragraf återfinnes å sid. 72—74 samt en redogörelse för innehållet i yttrandena på denna punkt å sid. 74—75 i propositionen.

I fråga om tolkningen av ordet huvudorganisation må hänvisas till vad utskottet anfört vid behandlingen av 2 § i lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder i utlåtandet 29/1935, sid 49.

Departementschefen har anfört, bland annat:

I likhet med kommittén anser jag det uteslutet att i en lag av förevarande art upptaga detaljerade bestämmelser om organisationsväsendet på arbetsmarknaden.

Man torde få nöja sig med att kräva, att de sammanslutningar, på vilka lagen skall bliva tillämplig, äga en viss organisatorisk fasthet, motsvarande den, som enligt praxis kräves för ideell förenings rättssubjektivitet, ävensom att föreningens karaktär av facklig organisation direkt eller indirekt framgår av stadgarna.

För detta ändamål synes, såvitt arbetstagersidan angår, annan föreskrift icke vara erforderlig än att sammanslutningen skall vara en förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarataga arbetstagarnas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren. I vad mån förekomsten i en arbetstagarförening av jämväl arbetsgivare såsom medlemmar skall anses ändra föreningens karaktär, torde få bedömas i varje särskilt fall.

Den av kommittén upptagna särskilda bestämningen, att föreningens medlemmar skola tillhöra viss eller vissa arbetstagargrupper, har jag ansett kunna utgå. Med densamma har kommittén icke velat utsäga annat än att det område, som föreningen avser att organisera, skall vara fixerat, men något uttryckligt stadgande därom torde näppeligen vara erforderligt.

Jag anser mig även böra biträda framställt yrkande om uteslutande av stadgandet, att i föreningens verksamhet skall ingå att sluta för sina medlemmar bindande avtal rörande förhållandet till arbetsgivaren.

Ur det av kommittén föreslagna stadgandet om huvudorganisation har jag uteslutit själva ordet huvudorganisation, vars rätta innebörd torde kunna föranleda till tvekan. Vidare har föreskriften att vad i lagen sägs om medlem i förening, då fråga är om huvudorganisation, skall gälla om de anslutna föreningarna så ock om deras medlemmar kunnat bortfalla, enär departe-

mentsförslaget icke upptager några särskilda bestämmelser om medlem i förening.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 yrkas, att tredje stycket i paragrafen måtte erhålla den lydelse, som föreslagits av kommittén. Motionärerna ha anfört, att det syntes dem nödvändigt att i 2 § medtaga begreppet huvudorganisation, enär de föreslagit, att endast huvudorganisation av arbetstagare skall äga rätt att hos socialstyrelsen påkalla tillämpning av de särskilda reglerna i 3 kapitlet (4 kapitlet i motionärernas lagförslag) om förhandlingsrättens utövande i visst fall.

Enligt vad utskottet föreslagit skola i 3 kapitlet införas bestämmelser om ett särskilt förhandlingsförfarande inför opartisk ledning. Enligt 8 § i utskottets förslag skall rätt att påkalla detta kapitels tillämpning endast tillkomma huvudorganisation. Det har därför syntes lämpligt att i förevarande paragraf införa begreppet huvudorganisation.

Utskottet.

3 §.

3 § i utskottets förslag motsvaras av första punkten av 4 § i propositionens lagförslag.

I den allmänna motiveringen har redogörelse lämnats för de skäl, som för-
anlett utskottet att ur sitt förslag utesluta bestämmelser rörande en närmare
reglering av föreningsrätten. Utskottet har emellertid funnit sig böra i lagen
uppaga ett stadgande, som fastslår den på allmänna rättsgrundsatser vilande
principen, att föreningsrätten skall lämnas okränkt. Detta stadgande har
som en särskild 3 § infogats i 1 kapitlet.

Utskottet.

Bestämmelser om påföljd för överträdelse av vad som stadgats i paragrafen
hava icke införts i förevarande lag. Beträffande avgörandet av frågan,
huruvida och i vilken ordning sådana påföljder skola inträda, bliva allmänna
rättsgrundsatser att tillämpa.

Då utskottet ur sitt förslag till lag uteslutit samtliga i propositionen under
2 kapitlet upptagna bestämmelser med allenast det nyss berörda undantaget,
anser utskottet skäl icke föreligga att här närmare redogöra för detaljerna i
2 kapitlet av Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlings-
rätt.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 6 § i *kommitténs* förslag, som lyder:

Med förhandling avses i denna lag förhandling med syfte att rörande för-
hållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare åstadkomma enighet mellan
parterna samt därav föranledda avtal.

Rätt att i frågor beträffande vissa arbetstagare och deras arbetsgivare
förhandla enligt denna lag (*förhandlingsrätt*) tillkommer å ena sidan arbets-
givaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra
sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro med-
lemmar.

För kommitténs motivering, avgivna reservationer samt innehållet i *ytt-randen* har redogörelse lämnats å sid. 95—99 i propositionen.

4 § i utskottets förslag motsvaras av 8 § i propositionens lagförslag.

Departementschefen har anfört:

I analogi med vad som skett beträffande föreningsrätten torde lagförslaget böra innehålla en bestämning av begreppet förhandlingsrätt. Någon anledning att, som kommittén föreslagit, särskilt angiva vad som förstås med förhandling synes icke föreligga.

Enligt min mening ligger det i sakens natur, att i denna lag med förhandlingsrätt icke kan förstås annat än rätten till kollektiva, organisationsmässiga förhandlingar. Jag kan icke finna att, såsom från vissa håll befarats, den omsändigheten, att lagen endast reglerar rätten till kollektiva förhandlingar, skulle kunna tolkas som något förbud mot individuella förhandlingar. Dylika kunna och måste naturligtvis alltid förekomma men böra lämnas helt utanför den nu ifrågavarande lagstiftningen.

Kommittén har angivit, att syftet med förhandlingar enligt lagen skall vara åstadkommande av enighet mellan parterna samt därav föranledda avtal. I flera yttranden har påyrkats, att orden »samt därav föranledda avtal» måtte utgå. Det måste medges, att, såsom i yttrandena framhållits, de citerade orden äro något oklara till sin innebörd och kunna föranleda den uppfattningen, att varje förhandling enligt lagen skall syfta till slutande av ett kollektivavtal. Så är givetvis icke förhållandet. Frågor kunna förekomma, som icke kunna lösas i kollektivavtalets form, t. ex. en fråga, huruvida ett avskedande innefattar föreningsrättskränkning. Även sådana frågor böra kunna göras till föremål för förhandlingar enligt lagen. Emellertid torde bakom de av kommittén använda ordalagen ligga en riktig tankegång. Vid upprepade tillfällen ha konflikter på arbetsmarknaden uppkommit av den anledningen, att arbetsgivarparten, då en kollektiv reglering av anställningsvillkoren påkallats från arbetstagarsidan, förklarat sig över huvud icke vilja förhandla om en reglering i dylik form. Sådana konflikter, som icke röra saken utan formen, äro enligt min åsikt förkastliga ur det allmännas synpunkt. Det må stå parterna fritt att utan blandning från samhällets sida komma överens respektive icke komma överens i själva sakfrågan, men de yttre formerna för förhandlingsväsendet böra fastslås i lagen och icke få bliva föremål för stridigheter parterna emellan. Påkallar ena parten förhandling om kollektiv reglering av anställningsvillkoren, skall alltså andra parten vara skyldig att träda i förhandling om en sådan reglering. Däremot torde det icke låta sig göra att i lagen angiva något om formen för uppgörelser i sådana förhandlingar, som röra förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare.

På nu anförda skäl föreslår jag, att förhandlingsrätt enligt denna lag definieras som rätt att påkalla förhandling rörande kollektiv reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Vad därefter angår frågan om särskilda behörighetsregler som villkor för rätten att förhandla, intager jag, i likhet med kommittén, den ståndpunkten, att förhandlingsrätt skall tillkomma varje organisation, som uppfyller kvalifikationerna för att anses vara en förening av arbetsgivare, respektive arbetstagare. En förening äger givetvis förhandlingsrätt endast i den mån föreningen enligt sina stadgar är behörig att förhandla å sina medlemmars vägnar. Tillkommer det exempelvis inom ett organisationskomplex enligt stadgarna överordnad organisation att besluta beträffande vissa frågor, ligger det i sakens natur, att blott den sistnämnda äger förhandlingsrätt i dessa frågor.

Några särskilda bestämmelser med anledning härav torde emellertid icke vara erforderliga.

Det lärer, såsom kommittén framhållit, icke vara lämpligt att som villkor för en förenings förhandlingsrätt uppställa regler om att föreningen skall vara representativ för den grupp, som föreningen vill företräda. Då reglerna skulle tillämpas av parterna själva, torde de näppeligen kunna föranleda till annat än onyttiga och vid diskussioner parterna emellan måhända svårlösta tvistigheter. Det kan icke heller sägas innebära någon obillighet mot arbetsgivaren, att han är skyldig att träda i förhandling med en förening, som företräder hos honom anställda arbetstagare. Bestämmelserna om förhandlingsrätten, som icke i och för sig äro förbundna med några påföljder, innefatta ju ej mer än att arbetsgivaren icke får utan saklig diskussion avvisa en framställning om förhandling av en arbetstagarorganisation. Vill sedan organisationen sätta makt bakom orden genom att vädja till förlikningsman, får denne bedöma, i vad mån vidare förhandlingar äro påkallade.

Att förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling, framgår i kommitténs förslag, förutom av motiven, endast av reglerna om formerna för förhandlingens gång. Jag anser emellertid en bestämmelse om denna skyldighet böra knytas direkt till det grundläggande stadgandet om föreningsrätten. Det bör härvid utsägas, att skyldigheten innebär åliggande för part att, själv eller genom ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats. Skyldigheten att framlägga förslag till frågans lösning innebär icke mer än att parten skall klart ange och motivera sin ståndpunkt i sak. Rör frågan kollektiv reglering av anställningsvillkoren, behöver parten alltså icke nödvändigt själv framlägga ett fullständigt förslag i sådant hänseende utan kan givetvis ange sin ståndpunkt genom att kritisera ett av motparten framlagt förslag.

Tre ledamöter av *lagrådet* hava anfört:

Med bestämmelserna i denna paragraf åsyftas icke att från förhandlingsrätt utesluta frågor som ej kunna lösas i kollektivavtalets form. Tvärtom anges uttryckligen, att förhandling kan påkallas, förutom rörande kollektiv reglering av anställningsvillkoren, jämväl angående förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Huruvida härigenom erforderlig begränsning givits åt stadgandets räckvidd måste ifrågasättas. Det torde icke kunna bestridas, att då rätten att påkalla förhandling utsträcker till att gälla även arbetstagarens individuella förhållanden till arbetsgivaren, oberoende av dessa förhållandens samband med någon på kollektivavtal grundad rätt, möjlighet öppnas till att låta förhandlingsrätten avse ett alltför vidsträckt område. Rent bagatellartade meningsskiljaktigheter kunna således bliva föremål för tvångsförhandling enligt lagen. Och även om arbetsgivarens skyldighet att träda i förhandling i dylikt fall icke blir alltför betungande, ställer sig saken annorlunda, om — såsom ej kan anses uteslutet — den föreliggande tvistefrågan, efter det förhandling ej lett till resultat, tilläventyrs av bevekelsegrunder, vilka kanske icke kunna betraktas såsom rent sakliga, lages upp på nytt och arbetsgivaren, vilken icke synes kunna vägra att ingå i upprepade förhandlingar om en och samma sak, måste ånyo inställa sig till förhandling.

Även i ett annat avseende synas de i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna kunna leda för vitt. Härmed åsyftas det förhållandet, att enligt förslaget arbetsgivares plikt att förhandla i princip kan utkrävas av vilken sammanslutning som helst, blott den uppfyller de allmänna,

tämligen obestämda kvalifikationerna för att anses vara en förening av arbetstagare anställda i arbetsgivarens tjänst. Då alltså icke uppställts särskilda behörighetsregler för rätten att förhandla, föreligger tydligen intet hinder att krav på förhandling rörande en viss fråga framställas av en sammanslutning, vilken tilläventyrs omfattar endast en mindre del av de därav berörda arbetstagarna. Lämpligheten härav måste starkt betvivlas. Såsom i vissa yttranden framhållits, torde åtminstone sådan inskränkning i arbetsgivarens skyldighet att träda i förhandling böra stadgas, att den begränsas till fall, då den organisation som begär förhandling representerar flertalet av arbetstagarna i fråga.

En ledamot av lagrådet har anfört, bland annat:

Att i lag uppdraga vissa gränser för utöandet av förhandlingsrätten i syfte att icke rent bagatellartade frågor dragas under förhandling eller att sådan påkallas av en organisation, som företräder allenast ett jämförelsevis obetydligt antal av de utav frågan berörda arbetstagarna, möter betydande vanskligheter. Klart torde vara att förhandlingsrätten i dess praktiska tillämpning bör förbehållas frågor som äro av någon avsevärdare betydelse antingen ur principiell synpunkt eller med hänsyn till det antal arbetstagare frågan gäller, likaväl som en mera ingående förhandling icke rimligen kan fordras, med mindre vederbörande organisation är något så när representativ för den grupp arbetstagare frågan avser. Att härutinnan giva fasta men på samma gång för de skiftande förhållandena lämpade regler låter sig emellertid knappast göra.

Departementschefen, som förklarar sig anse, att i lagen icke kunde uppdragas vissa gränser för utöandet av förhandlingsrätten i syfte att förebygga sådana — dock säkerligen sällsynt förekommande — missbruk därav, som tre av lagrådets ledamöter befarat, har icke i anledning av lagrådsremissen i sak gjort ändring i paragrafen.

I *motionerna* I: 428 och II: 820 har framhållits, bland annat, att det vore angeläget, att lagtexten icke gäve anledning till missuppfattning. Då de olika uppgörelseformerna måste från lagens ståndpunkt anses likvärdiga, borde ordet »kollektiv» uteslutas och alltså såsom föremål för förhandlingen i första hand angivas endast »reglering av anställningsvillkor». Härigenom vunnas även, att lagtexten icke kunde utnyttjas till förmån för en obehörig suggestion angående något slags rättsligt företräde för den kollektiva avtalsformen.

Jämväl i *motionerna* I: 429 och II: 823 yrkas, att ordet »kollektiv» skall utgå.

I *motionen* II: 827 har anförts, att vissa behörighetskrav borde krävas av arbetstagarnas organisationer, för att de skulle tillerkännas förhandlingsrätt. Organisationen borde vara representativ.

Utskottet.

Den av utskottet föreslagna lydelsen innebär i förhållande till 8 § i Kungl. Maj:ts förslag endast den ändringen, att ordet »kollektiv», i enlighet med vad som yrkats i *motionerna* I: 428 och II: 820 samt I: 429 och II: 823, uteslutits. De skäl, som anförts i *motionerna* till stöd för nämnda yrkande, finner utskottet bärande.

5 §.

Paragrafen innehåller formella stadganden om förhandlingsordningen.

I förevarande sammanhang må nämnas, att *kommittén* i sitt lagförslag föreskrivit, att lagens stadganden icke skulle lända till efterrättelse, i den mån annat följde av sådant kollektivavtal, som avses i lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal. Nämnade stadgande har uteslutits i propositionen.

Denna paragraf motsvaras av 9 § i propositionens lagförslag.

Departementschefen har anfört, bland annat:

Med hänsyn till att bestämmelserna i departementsförslaget, i motsats till vad som gällde enligt kommitténs förslag, icke generellt kunna sättas ur kraft genom kollektivavtal, har i denna paragraf upptagits ett stadgande, att reglerna om förhandlingsordningen icke skola lända till efterrättelse, i den mån annat följer av kollektivavtal mellan parterna.

I motionen II:827 har andragits, att bestämmelserna i förevarande paragraf vore så allmänna, att de icke borde hava en i förhållande till kollektivavtal dispositiv karaktär.

Utskottets förslag överensstämmer i sak helt med 9 § i propositionens lagförslag. *Utskottet.*

6 §.

Denna paragraf motsvarar 10 § i propositionen.

Departementschefen har anfört:

Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs förslag. Enligt detta skulle en förhandlingsfråga, i vilken enighet icke uppnåddes vid förhandling enligt 3 kapitlet, kunna bli föremål för det i 4 kapitlet omtalade särskilda förhandlingsförfarandet under opartisk ledning. Detta förfarande har i departementsförslaget ersatts med möjlighet för förlikningsman att ingripa. Reglerna härom ha inarbetats i medlingslagen, till vilken därför en hänvisning upptagits i förevarande paragraf.

I *motionerna* I: 429, II: 823 och II: 827 har yrkats, att någon motsvarighet till 10 § i propositionen icke måtte upptagas i lagen.

Som tidigare angivits har utskottet föreslagit, att i 3 kapitlet föreskrifter skola införas om ett särskilt förhandlingsförfarande inför opartisk ledning. Detta förfarande skall komma till användning, då huvudorganisation av arbetstagare påkalla detta kapitels tillämpning. I övriga fall, d. v. s. då 3 kapitlet icke äger tillämpning, skola bestämmelserna i medlingslagen gälla. En erinran härom har upptagits i denna paragraf. *Utskottet.*

7 §.

I stadgandet föreskrives, att arbetsgivare ej må vägra arbetstagare skälig ledighet för deltagande i förhandling om fråga, vari han är utsedd att vara representant för sin förening.

Denna paragraf motsvaras av 11 § i propositionens lagförslag.

Utskottet. Utskottet har intet att erinra mot förevarande stadgande. Detsamma äger givetvis tillämpning även å förhandlingar enligt 3 kapitlet.

3 kapitlet.

Under »allmänna synpunkter» här ovan (sid. 31 o. f.) har behandlats spörsmålet, om ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning bör upptagas i lagstiftningen.

Utskottet. Ovan (sid. 42) i detta utlåtande har utskottet förklarat sig anse, att bestämmelser om ett särskilt förhandlingsförfarande för vissa fall skola, i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som framlagts i motionerna I: 429 och II: 823, införas i lagen. Bestämmelser om detta förfarande synas lämpligen böra upptagas såsom ett kapitel 3 i lagen.

Utskottet fortsätter härefter med behandling av den föreslagna lagstiftningen i detalj.

8 §.

8 § i utskottets förslag motsvaras av 9 § i kommitténs förslag och 12 § i förslaget i motionerna I: 429 och II: 823 (se ovan sid. 5).

Det i nämnda motioner framlagda förslaget till lag om förenings- och förhandlingsrätt har nedan i utskottets utlåtande benämnts »motionsförslaget».

Reglerna i förevarande kapitel äro enligt *kommitténs* förslag tillämpliga endast beträffande sådana föreningar av arbetstagare, som anmält sig hos socialstyrelsen. Anmälan skall göras av föreningens styrelse och innefatta åtagande av föreningen att icke vidtaga stridsåtgärder.

Genom den föreskrivna anmälningsskyldigheten drages en skarp gräns mellan medlingslagens och den nya lagens tillämpningsområden. Det skulle ur flera synpunkter vara mindre lyckligt, om både en förlikningsman och en opartisk ordförande kunde komma att taga befattning med en och samma förhandlingsfråga. Eftersom förlikningsmannen endast har att ingripa då arbetskonflikt utbrutit eller hotar, men stridsåtgärder är förbjudna i förevarande kapitel, kan i där avsedda fall något ingripande av förlikningsman aldrig ifrågakomma.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Det har ansetts vara en betydande olägenhet, att anmälan kan göras av en primärförening av arbetstagare samtidigt som andra primärföreningar tillhörande samma huvudorganisation förbliva oanmälda. Detta kan för arbetsgivarna medföra, att de inom samma fack behöva räkna med dels föreningar, som äro underkastade fredsåtgärdelse, och dels föreningar, som anlita stridsåtgärder. Anmälan enligt förevarande paragraf borde i stället endast få ske under förutsättning att garantier vunnes för att anordningen bleve gemensam för hela yrkesskikt. Det vore därför rimligt och riktigt, att initiativet till anmälan lades i huvudorganisations hand.

Ändring i sådant hänseende har vidtagits. Därjämte hava vissa jämkningar av formell natur företagits i kommittéförslaget.

I motionen II: 827 har föreslagits, att bestämmelser måtte införas (såväl i denna som i nästa paragraf) om skyldighet för den anmälände föreningen att meddela beträffande vilka arbetsgivare och arbetsgivareorganisationer förhandlingsordningens tillämpning påkallades. Socialstyrelsen borde efter sådan anmälan vara skyldig underrätta de uppgivna arbetsgivarna och arbetsgivarorganisationerna.

Principen att rätten att anmälan enligt denna paragraf bör tillkomma vederbörande huvudorganisation av arbetstagarare finner utskottet riktig och får därför tillstyrka, att paragrafen avfattas i enlighet med det i motionerna I: 429 och II: 823 framlagda förslaget.

Utskottet.

Vad i motionen II: 827 anförts finner utskottet icke utgöra skäl för ändring i den lagtext, som utskottet förordat. Underrättelse som förutsättes i 9 § sista stycket, bör lämnas arbetsgivarna av arbetstagararna själva.

9 §.

9 § motsvaras av 10 § i kommitténs förslag och 13 § i motionsförslaget (se ovan sid 5).

Kommittén har anfört, bland annat:

Eftersom kommitténs förslag framför allt avser att skapa möjlighet för en arbetsorganisation att komma till tals med en förhandlingsovillig motpart, har arbetstagarparten ensam tillerkänts initiativet till att göra förevarande kapitel tillämpligt. Såsom garanti mot missbruk av arbetstagarpartens valfrihet föreslår kommittén, att anmälan verkningar icke skola inträda omedelbart utan först efter en karenstid av tre hela kalendermånader. Arbetstagarparten kan alltså icke utnyttja ett särskilt gynnsamt tidsläge till att först göra en anmälan och omedelbart därefter inleda förhandling under opartisk ledning. Icke heller kan en från arbetsgiversidan väntad stridsåtgärd förekommas genom en i all hast gjord anmälan.

För att bereda arbetsgivaren, som själv icke har möjlighet att taga initiativ, nödig trygghet och fasthet i förhållandena föreslår kommittén vidare, att verkningarna av en anmälan, som en gång gjorts, skola sträcka sig över en lång tid framåt. Sedan kapitlets bestämmelser en gång blivit tillämpliga, kunna de icke — annat än efter genomförande av hel förhandling i visst ärende — upphöra att gälla tidigare än tre år efter anmälan. Även i fråga om upphörandet har initiativet tillagts arbetstagarparten, men härvid har föreskrivits en så lång uppsägningstid som ett år och någon uppsägning får överhuvud icke ske under de två första åren.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 ha vissa formella ändringar föreslagits. Vidare har framhållits att, i och med att huvudorganisation gjort anmälan enligt 8 §, 3 kapitlet automatiskt blir tillämpligt även å organisationens samtliga underföreningar.

I motionen II: 827 har beträffande förevarande paragraf framställts samma förslag som i fråga om 8 §.

Utskottet tillstyrker i sak den lydelse av paragrafen, som föreslagits i *motionerna* I: 429 och II: 823.

Utskottet.

10 §.

Denna paragraf motsvaras av 11 § i kommitténs förslag och 14 § i motionsförslaget (se ovan, sid 6):

Kommittén har anfört, bland annat:

Utöver de allmänna förutsättningarna för 4 kapitlets tillämplighet tillkomma vissa särskilda förutsättningar för utseende av opartisk ordförande. Dessa angivas i 11 § och hava fått den formen, att socialstyrelsen må vägra att utse opartisk ordförande i de angivna fallen. Styrelsen är alltså skyldig att utse ordförande, om de angivna förutsättningarna äro uppfyllda, men kan i annat fall efter diskretionär prövning utse eller icke utse. Kommittén har valt denna utformning med hänsyn till den svårighet, det ofta måste möta att avgöra, huruvida förutsättningarna äro uppfyllda eller ej. Styrelsen bör i största möjliga utsträckning söka undvika att ingå på en diskretionär prövning. Är det uppenbart, att någon av de i 11 § angivna förutsättningarna icke föreligger, bör framställningen om opartisk ordförande regelmässigt avslås. Undantagsvis kan väl dock även under sådana förhållanden tänkas, att en framställning med hänsyn till särskilda omständigheter i det enskilda fallet förtjänar bifall.

Förutsättningarna för utseende av opartisk ordförande hava av kommittén upptagits under fem moment i paragrafen. Motiven härtill återfinnas å sid. 133—138 i betänkandet.

Beträffande de olika momenten förekomma olikheter i sak mellan kommitténs förslag och det i motionerna I: 429 och II: 823 framlagda förslaget allenast därutinnan, a) att kommittén föreslagit ett moment 4, enligt vilket styrelsen kunde vägra utse ordförande, därest sökanden vore förening, som tillhörde huvudorganisation, och hinder mot åtgärden mötte från huvudorganisationens sida, vilket moment borttagits i motionsförslaget, samt b) att kommittén föreslagit minimiantalet medlemmar i föreningen till minst femtio, vilket i motionsförslaget ökat till minst trehundra.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Då endast huvudorganisation för part (varmed jämställes oorganiserad arbetsgivarpart) äger rätt att påkalla tillsättandet av opartisk förhandlingsledare, bortfaller den under punkt 4 i kommittéförslagets 11 § angivna anledningen för socialstyrelsen att vägra utse dylik förhandlingsledare. Av samma skäl ha vi även ansett det motiverat att föreslå, att förening av arbetstagare för att kunna begära utseende av opartisk ordförande skall hava minst trehundra medlemmar mot minst femtio i kommitténs förslag. Denna ändring anse vi för övrigt i och för sig önskvärd, då det icke kan vara något intresse att arbetstagarna skola dela upp sig på alltför små formationer.

I *motionen* II: 827 har anförts:

Vi instämma i Dacos erinran mot kommitténs motivering till denna paragraf. Daco framhåller att kommittén angående privatanställda i motiveringen yttrar bland annat: »Finns flera konkurrerande föreningar på samma område, kan det understundom inträffa, att en och samma arbetstagare är medlem i flera av föreningarna. En sådan person bör icke inräknas i medlemsantalet för någondera föreningen.» Daco tillägger: »Denna tolkning kan indirekt leda till föreningsrättskränkningar. Om t. ex. en arbets-

givare påtvingar sin personal en föreningsform, vilket mycket väl kan tänkas, så skulle denna omständighet göra det omöjligt för den verkliga yrkesorganisationen, vilken personalen anser sig samtidigt böra tillhöra, att begära opartisk ordförande. Måhända kan tolkningen rent av medföra att ifrågasvarande organisation överhuvud taget icke erhåller förhandlingsrätt».

Då i enlighet med det förslag, som framställts i motionerna I: 429 och II: 823, utskottet förordat, att endast huvudorganisation skall äga rätt att påkalla tillämpning av förevarande kapitel, bör såsom i nämnda motioner föreslagits moment 4 i kommitténs förslag utgå. Utskottet anser vidare lämpligt, att icke alltför obetydliga organisationer skola äga att få opartisk ordförande utsedd. Utskottet tillstyrker därför, vad i angivna motioner föreslagits, att socialstyrelsen skall äga rätt att vägra utse opartisk ordförande, därest sökande är förening av arbetstagare, vars medlemsantal icke utgör minst trehundra.

Utskottet.

De i motionen II: 827 uttalade farhågorna finner utskottet icke vara grundade, då med förening i lagens mening endast avses förening, som har till uppgift att tillvarata arbetstagarnas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren.

Utskottet tillstyrker i sak det förslag, som framlagts i motionerna I: 429 och II: 823.

11 §.

Paragrafen motsvarar 16 § i kommitténs förslag och 15 § i motionsförslaget (se ovan sid. 6).

Kommittén har anfört, bland annat:

För behandling av mycket omfattande eller invecklade förhandlingsfrågor kan det någon gång tänkas bli nödvändigt att anlita flera opartiska personers auktoritet och sakkunskap. Kommittén har därför som alternativ till utseende av en opartisk ordförande uppställt möjligheten att utse en kommission av tre personer. Det skall ankomma på socialstyrelsen att, då framställning om opartisk ledning göres, efter eget bedömande utse antingen en ensam ordförande eller en kommission. Styrelsen skall härvid sålunda icke vara bunden av parternas önskemål.

Utseende av en kommission måste tänkas bli ett ganska sällsynt undantagsfall.

Bestämmelserna i 16 § avse icke det fallet, att en förhandling under ledning av en ensam opartisk ordförande ägt rum men icke lett till förhandlingsfrågans lösning.

Utskottet förordar det i motionerna föreslagna stadgandet.

Utskottet.

Rätt att överklaga beslut om utseende av en kommission i stället för en ordförande föreligger icke.

12 §.

Detta stadgande motsvarar 12 § i kommissionens förslag och 16 § i motionsförslaget (se ovan sid. 6).

Kommitténs motivering till stadgandet återfinnes å sid. 139—140 i betänkandet.

Därav må återgivas följande:

Beträffande förfarandet vid förhandling inför opartisk ordförande kan i de flesta avseenden tillämpas detsamma som i fråga om ett vanligt medlingsförfarande.

Då den opartiske ordföranden bör hava största möjliga frihet att handla efter eget omdöme, föreslås inga regler om skyldighet för honom att leda förhandlingen på visst sätt eller att slutföra den inom viss tid. Givetvis bör han dock sträva efter att få förhandlingen slutförd snarast möjligt. Genom sin auktoritet torde han även kunna påverka parterna att i sin mån bidra här till.

I medlingslagens 7 § framhålles mera såsom ett önskemål angelägenheten av att parterna bereda förlikningsmannen tillförlitlig grund för tvistens bedömande. Ett stadgande av motsvarande innehåll men i form av uttrycklig skyldighet för parterna har ansetts böra upptagas i nya lagen. Enligt 12 § andra stycket skall, därest det är nödvändigt för att bereda ordföranden tillförlitlig grund för förhandlingsfrågans bedömande, vardera parten på anmaning av ordföranden giva honom del av räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, varöver parten förfogar, ävensom hålla vederbörande arbetsplatser för honom tillgängliga, varvid parten dock må göra förbehåll om hemlighållande av detta material. Det lär knappast vara möjligt för en part att bibringa ordföranden en felaktig uppfattning av frågan genom att lämna honom oriktiga uppgifter under förbehåll om hemlighållande. Ordföranden bör emellertid låta sig angeläget vara att icke mottaga hemligt material under sådana omständigheter, att det kan väcka misstankar hos motparten i detta avseende.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Den opartiske ordföranden har enligt våra motioner endast tillagts uppgiften att fungera som förlikningsman. Kunna icke parterna vid förhandling inför ordföranden sammanjämka sina ståndpunkter, skall han — i likhet med vad kommittén förordat — i första hand uppmana parterna att frivilligt låta förhandlingsfrågan avgöras genom skiljedom. Skulle denna uppmaning icke efterkommas, skall ordföranden icke själv, som kommittén tänkt sig, framlägga något förslag till förhandlingsfrågans lösning. Möjligheten för part att i sista hand få frågan objektivt prövad, vilket givetvis utgör en kardinalpunkt i kommittébetänkandet, ha vi öppnat i annan ordning. Ordföranden skall nämligen på begäran av endera parten hos socialstyrelsen hemställa om utseende av skiljenämnd för avgivande av förslag till frågans bilägning.

Då vi måste anse det olämpligt, att part, som instämt förhandlingsfråga till domstol — oavsett om det är arbetsdomstol eller allmän domstol — skall behöva ingå på förhandling rörande sådan fråga, ha vi i denna paragraf inlagt en bestämmelse, vilken under angivna förutsättning befriar honom från skyldigheten att delta i förhandlingen.

Då den opartiske ordförandens uppgift begränsats till att fungera som förlikningsman, bör han icke hava någon ovillkorlig rätt att infordra upplysningar från parterna. I överensstämmelse med denna uppfattning ha vi vidtagit en mindre jämkning i kommittéförslagets 12 § andra stycke, vilket motsvarar tredje stycket i 16 § enligt vårt förslag. Å andra sidan har ju part med den konstruktion, vi givit förhandlingsreglerna i detta kapitel, ett uppenbart intresse av att giva ordföranden del av alla fakta, som äro av väsentlig vikt för förhandlingsfrågans bedömande. Eljest kan ett för parten oförmånligt läge uppkomma vid ett eventuellt skiljenämnds förfarande.

I *motionen* II: 827 har andragits:

Part äger att göra förbehållet, att vad ordföranden erfar genom att taga del av räkenskaper och andra handlingar samt statistiska och andra uppgifter ej får av honom yppas. Detta stadgande medför att motparten berövas möjlighet att i största möjliga utsträckning få bemöta, verifiera eller vederlägga av andra parten framlagda argument. I vissa fall kan det naturligtvis vara nödvändigt att hemlighålla någon för förhandlingarna viktig faktor, men det bör tillkomma ordföranden att bedöma, om så är nödvändigt.

Utskottet anser den reglering av de i förevarande paragraf berörda spörsmålerna lämplig, vilken föreslagits i motionerna I: 429 och II: 823. Det i *motionen* II: 827 framförda ändringsförslaget anser utskottet icke tillrådligt.

Utskottet.

13 §.

Paragrafen motsvarar 14 § i kommittéförslaget och 18 § i motionsförslaget (se ovan sid. 6).

14 § i *kommitténs* förslag hade följande lydelse:

Kunna parternas vid förhandling inför opartisk ordförande avgivna förslag icke sammanjämkas, må ordföranden uppmana parterna att lämna ordföranden själv eller en eller flera andra personer uppdrag att avgöra förhandlingsfrågan med utfästelse, att parterna skola ställa sig avgörandet till efterrättelse.

I händelse ordförandens uppmaning i sistnämnda syfte icke efterkommes av parterna, skall ordföranden, därest han icke finner frågan vara av beskaffenhet att höra under arbetsdomstolen, på begäran av endera parten avgiva förslag till förhandlingsfrågans lösning. Därvid skall ordföranden tillika förelägga parterna att senast å viss dag avgiva svar på förslaget. Vägrar någondera parten att antaga ordförandens förslag, äge ordföranden förordna, att vad vid förhandlingen förekommit jämte ordförandens förslag må offentliggöras. Dock må offentliggörandet icke omfatta yrkeshemlighet eller sådant, som ordföranden enligt 12 § icke får yppa.

Kommitténs motivering till förslaget återfinnes å sid. 140—143 i betänkandet.

Mot de i förevarande paragraf föreslagna anordningarna hava i *yttrandena* åtskilliga erinringar framställt.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Den opartiske ordföranden har enligt vår motion endast tillagts uppgiften att fungera som förlikningsman. Kunna icke parterna vid förhandling inför ordföranden sammanjämkas sina ståndpunkter, skall han — i likhet med vad kommittén förordat — i första hand uppmana parterna att frivilligt låta förhandlingsfrågan avgöras genom skiljedom. Skulle denna uppmaning icke efterkommas, skall ordföranden icke själv, som kommittén tänkt sig, framlägga något förslag till förhandlingsfrågans lösning. Möjligheten för part att i sista hand få frågan objektivt prövad, vilket givetvis utgör en kardinalpunkt i kommittébetänkandet, ha vi öppnat i annan ordning. Ordföranden skall nämligen på begäran av endera parten hos social-

styrelsen hemställa om utseende av skiljenämnd för avgivande av förslag till frågans biläggnig. Ordföranden har icke rätt att åtaga sig skiljemannauppdrag. Däremot skall han fungera som föredragande inför nämnden (14 §).

Lika väl som vi funnit det olämpligt att part, som instämt förhandlingsfråga till domstol, skulle behöva deltaga i förhandling om denna fråga, måste vi anse det oriktigt, att den opartiske ordföranden, därest förhandlingsfrågan är av beskaffenhet att höra under domstol, skulle, sedan förhandlingarnas misslyckande konstaterats, vara pliktig hos socialstyrelsen hemställa om utseende av skiljenämnd. I ty fall bör ordföranden uppmana parterna att hänskjuta frågan till domstolens avgörande.

Utskottet.

Om den opartiske ordförandens uppmaning till parterna att utse skiljemän att avgöra förhandlingsfrågan icke efterkommes, hava olika lösningar beträffande det fortsatta förfarandet föreslagits. Enligt kommitténs åsikt skall då ordföranden själv framlägga förslag i ämnet. Enligt motionsförslaget däremot skall ordföranden på begäran av endera parten hemställa hos socialstyrelsen att en skiljenämnd skall utses för att avgiva förslag till frågans lösning.

Utskottet förordar för sin del sistnämnda anordning. Jämväl beträffande utformningen av paragrafen i övrigt tillstyrker utskottet motionsförslaget.

14 §.

Denna paragraf motsvaras av 19 § i motionsförslaget. Den saknar motsvarighet i kommitténs förslag.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Socialstyrelsen har icke tillerkänts någon prövningsrätt vid hemställen från opartisk ordförande om utseende av skiljenämnd. En sådan prövningsrätt synes nämligen lätt kunna försvaga den auktoritativa ställning, som ordföranden bör äga. Man måste utgå ifrån, att han bedömt situationen riktigt, när han fastslagit, att parternas ståndpunkter icke kunde sammanjämkas.

Liksom vi ansett, att parterna icke böra ha rätt att tillkalla opartisk ordförande genom socialstyrelsens försorg, förrän de gjort vad i deras egen förmåga stått för att bringa tvistefrågan ur världen, så förmena vi, att parterna icke heller böra kunna påräkna tillsättandet av skiljenämnd, förrän den statsledda förhandlingsprocedurens resurser äro förbrukade. Vi föreslå därför, att skiljenämnden skall avgiva sitt förslag på grundval av, förutom de upplysningar den opartiske ordföranden-föredraganden kunnat inhämta, det protokoll, som obligatoriskt skall föras vid förhandling inför opartisk ordförande. Inför skiljenämnden skall sålunda icke någon förhandling äga rum. Härigenom tvingas parterna att redan vid förhandlingen inför den opartiske ordföranden framlägga alla sina skäl för förslag och yrkanden, vid risk att eljest få sin sak ofördelaktigt bedömd av nämnden. Den invändning, som tidigare ofta framkommit mot skiljenämnds-förfarande, att parterna, om de räkna med sådant förfarande, spara sina bästa argument till detta förfarande och att därigenom de förberedande förhandlingarna bli va skäligen värdelösa, synes oss med den här föreslagna anordningen förfalla. Dock ha vi ansett, att skiljenämnden själv bör kunna infordra komp-

letterande upplysningar av parterna. Då den opartiske ordföranden från de föregående förhandlingarna emellertid står till nämndens förfogande, utgå vi från, att sådana upplysningar endast undantagsvis skola behöva begäras.

I fråga om det av kommittén föreslagna publiceringsförfarandet såsom påtryckningsmedel mot part dela vi betänkligheterna mot, att publiceringen skulle omfatta icke blott det framlagda förslaget till förhandlingsfrågans avveckling utan även »vad vid förhandlingen förekommit». [14 § i kommitténs förslag, införd under 13 § i utskottets förslag.] Den stora allmänheten torde i regel sakna förutsättningar att objektivt bedöma vad som tilldragit sig under förhandlingen. Har en part godtagit avgivet förslag till lösning av frågan men den andra avslagit detsamma, måste det väsentliga för den förra parten vara att äga möjlighet att bekantgöra själva det faktum att motparten avvisat förslaget. Rätten härtill ha vi ansett vara utan vidare givna. Någon föreskrift härom synes oss alltså icke erforderlig. Därutöver kan det understundom tänkas vara av intresse särskilt för part, som godkänt det opartiska förslaget, att få offentliggöra detta förslag. En regel här om ha vi även intagit i den av oss förordade lagtexten. Rätten för skiljenämnd att pröva, huruvida något offentliggörande överhuvud må äga rum, synes likväl alltid böra bibehållas. Däremot förefaller det oss inte lämpligt, att skiljenämnden själv föranstaltar om publicering av sitt utlåtande för det fall, att någondera parten vägrat antaga detsamma. Sådan publicering må ankomma på den part, som har intresse därav.

Denna paragraf innehåller närmare bestämmelser om skiljenämnden och dess verksamhet. Mot vad därutinnan föreslagits av motionärerna har utskottet intet att erinra. Utskottet tillstyrker därför, att den i motionsförslaget framlagda lagtexten måtte antagas med allenast det förtydligandet, att i texten utsäges, att initiativet till ett offentliggörande av nämndens förslag skall tagas av part.

Utskottet.

15 §.

Paragrafen motsvaras av 15 § i kommitténs förslag och 21 § i motionsförslaget (se ovan sid. 7).

Kommittén har föreslagit, att av socialstyrelsen utsedd opartisk ordförande skall, sedan han slutfört sitt uppdrag, inom en månad därefter insända berättelse över förhandlingarna till styrelsen.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, att det syns lämpligt att ålägga den opartiske ordföranden att hos socialstyrelsen lämna rapport jämväl över resultatet av skiljenämndens arbete. Ordföranden vore ju tillika föredragande i nämnden.

Beträffande denna paragraf tillstyrker utskottet i sak lagtexten i motionsförslaget.

Utskottet.

16 §.

Denna paragraf motsvaras av 18 § i kommitténs förslag och 22 § i motionsförslaget (se ovan sid. 7).

18 § i *kommitténs* förslag överensstämmer — med vissa rent formella avvikelser — med första stycket i 22 § av motionsförslaget.

Kommitténs motivering återfinnes å sid. 144—145 i betänkandet. Däri har anförts, bland annat:

Under den tid bestämmelserna i förevarande kapitel äga tillämpning, äro parterna å ömse sidor underkastade fredsplikt. Fredsplikten innebär, att parterna, när anledning till tvist yppar sig, icke få tillgripa stridsåtgärder utan skola söka lösa tvistefrågan genom ett förhandlingsförfarande enligt lagen. Fred skall sedan råda ända tills förhandlingsförfarandet blivit slutfört. Härutöver innebär fredsplikten, att s. k. sympatiaktioner icke få förekomma. Att strid råder på andra områden är intet skäl för brytande av den stadigvarande freden på de områden, där lagen äger tillämpning. En annan sak är, att en sådan strid kan få vissa återverkningar på dem, som äro underkastade lagen. Om t. ex. ett fåtal arbetstagare bildat en förening och gjort anmälan enligt 9 § men övriga arbetstagare vid samma företag utan något arbetsgivarens förvällande börja strejk, kan det icke betraktas som en stridsåtgärd från arbetsgivarens sida, om han vid en därigenom uppkommen omöjlighet att fortsätta driften inställer arbetet för den tid, strejken varar, och vidtager därav föranledda åtgärder.

Har en part, sedan förhandling strandat, förklarat sig vilja anlita stridsåtgärder, blir medlingslagen tillämplig. Part, som vill vidtaga arbetsinställelse, måste alltså iakttaga, vad i 3 a § medlingslagen stadgas om varsel. Den skyldighet att underrätta förlikningsman, som där stadgas, måste emellertid anses fullgjord i och med att socialstyrelsen erhållit meddelande. Kommittén förutsätter, att förlikningsman i regel icke kommer att ingripa efter en förhandling enligt 4 kapitlet. En dylik förhandling skulle då lätt kunna uppfattas såsom en försöks- eller underinstans i förhållande till det vanliga medlingsförfarandet. Socialstyrelsen, som ju skall underrättas, får med uppmärksamhet följa frågan och se till, vad som är att göra. En vid tvister av större räckvidd nära till hands liggande utväg kan givetvis vara, att frågans vidare behandling omhändertages av en av Kungl. Maj:t tillsatt förlikningskommission.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Frågan vad som är att göra, om öppna konflikter utbryta trots att det särskilda förfarande, som i förevarande kapitel behandlats, måste givetvis besvaras.

Av ett flertal yttranden över kommittébetänkandet framgår, att det knappast kan anses lämpligt, att därvid göra medlingslagens regler tillämpliga. Tvärtom måste det vara av stort intresse, att en bestämd boskillnad sker mellan förlikningsmannens ingripande enligt medlingslagen och det särskilda förhandlingsförfarandet jämlikt lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Vi föreslå därför i särskild motion ett tillägg till 1 § i lagen om medling i arbetstvister, enligt vilket denna lag icke skall hava avseende på arbetsgivare och arbetare, å vilka bestämmelserna i 4 kapitlet av lagen om förenings- och förhandlingsrätt äga tillämpning.

Då medlingslagen enligt vår motion icke gjorts tillämplig å arbetsgivare

och arbetstagare, vilka äro underkastade förhandlingsreglerna i 4 kapitlet, har konsekvensen fordrat, att bestämmelsen i medlingslagen om varselplikt vid arbetsinställelse även upptagits i lagen om förenings- och förhandlingsrätt, ehuru denna bestämmelse här knappast har samma uppgift att fylla som i medlingslagen. Stadgandet om varselpliktens uppfyllande gentemot organiserad arbetstagare ha vi emellertid funnit obehövt i denna lag.

I motionen II: 827 har anförts (hänvisningarna till kommitténs lagförslag):

En olägenhet vid genomförandet av förhandlingarna enligt 4 kapitlet kan uppstå därigenom att arbetstagarna äro organiserade i flera skilda organisationer. Detta är som bekant ofta fallet bland exempelvis vissa grupper av affärsanställda. Det föreligger då en viss risk för att vissa av dessa organisationer föredraga att göra sina anspråk gällande på annat sätt än kapitel 4 anvisar, under det att andra följa samma kapitels bestämmelser. Likaledes kan det inträffa att den ena organisationen befinner sig i öppen konflikt med arbetsgivaren samtidigt som andra organisationer underhandla. Då detta skulle skapa en olycklig motsättning mellan olika arbetstagargrupper och försvåra en fredlig uppgörelse bör i § 18 göras det tillägget, att om förening anmäld enligt § 9 sökt förhandling enligt i lagen fastställda normer samt uppfyller fordringarna enligt § 11 mom. 2—5, äger ingen annan förening inom samma fack och arbetsplats att tillgripa stridsåtgärder före den tidpunkt, sådan rätt tillkommer enligt § 9 anmäld förening.

Denna paragraf innehåller närmare bestämmelser om innebörden av freds- förpliktelser. Enligt utskottets åsikt bör någon inskränkning däri icke göras. Med hänsyn härtill föreslår utskottet, att stridsåtgärd överhuvud icke får vidtagas. Mot det förslag rörande den tid, under vilken fredsforpliktelser skall gälla, som framlagts i motionsförslaget, har utskottet icke någon erinran.

Utskottet.

Då medlingslagen icke skall äga tillämpning i fråga om arbetsgivare och arbetstagare, beträffande vilka de speciella förhandlingsreglerna gälla, böra, på sätt i motionsförslaget yrkats, bestämmelser om varselplikt intagas i föreliggande lagförslag.

17 §.

Paragrafen, som motsvaras av 23 § i motionsförslaget, saknar motsvarighet i kommitténs förslag.

Angående lydelsen av nämnda 23 § se ovan sid. 8.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, bland annat:

Om lagen om medling i arbetstvister icke blir tillämplig å arbetsgivare och arbetstagare, som äro underkastade stadgandena i 4 kapitlet av lagen om förenings- och förhandlingsrätt, måste någon annan utväg sökas i syfte att underlätta biläggning av strider mellan sådana arbetsgivare och arbetstagare. Såvitt vi kunna finna synes det därvid lämpligast att uppdraga åt den av socialstyrelsen utsedde opartiske ordföranden, vilken från början lett förhandlingarna mellan parterna, att med uppmärksamhet följa utbruten konflikt och, när ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda parterna till nya förhandlingar. Det måste erkännas, att man härigenom icke helt undgår olägenheten av ett statligt ingripande i konflikt, där en annan opar-

tisk instans tidigare avgivit ett förslag till dess lösande, men denna olägenhet torde överhuvud icke kunna undgås annat än efter genomförandet av ett system med obligatorisk skiljedom. Det vill under alla förhållanden förefalla troligt, att den av socialstyrelsen utsedde opartiske ordföranden, med den kännedom han har om förhandlingsfrågans förhistoria, besitter större möjligheter att fullgöra den ömtåliga och grannliga medlingsuppgift, som här väntar, än en förlikningsman, som saknar motsvarande kännedom.

Bestämmelsen i berörda paragraf har ingen ovillkorlig karaktär. Anser socialstyrelsen att något offentligt ingripande överhuvud ännu icke bör ske i utbruten konflikt eller finner styrelsen någon bättre utväg till främjande av konfliktens biläggning än att uppdraga åt den opartiske ordföranden att med uppmärksamhet följa konfliktens gång samt, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda parterna till nya förhandlingar, så kan styrelsen handla som den finner för gott.

Tilläggas må, att, om konflikten även berör oorganiserade arbetstagare, den naturligen likväl icke bör anses partiellt falla under förlikningsmannens kompetens.

Utskottet. En bestämmelse av i motionen angivet innehåll vill utskottet tillstyrka. Stadgandet bör emellertid angiva, att skyldighet för den opartiske ordföranden att följa tvistens gång endast föreligger, så länge parterna jämlikt 9 § äro underkastade bestämmelserna i 3 kapitlet.

18 §.

Paragrafen motsvaras av 17 § i kommitténs förslag och 24 § i motionsförslaget (se ovan sid. 8).

Kommittén har anfört:

Beträffande arvode åt opartisk ordförande, respektive ledamot av kommission enligt 16 §, kunde det ifrågasättas att införa samma regel som för skiljedomare i arbetsvister, nämligen att ersättning i viss utsträckning skall betalas av parterna med rätt för socialstyrelsen att vid oenighet bestämma beloppet och med möjlighet för part att under särskilda förutsättningar få sin andel gulden av statsmedel. Tanken på kostnaden skulle då kunna avskräcka parterna från att begära opartisk ledning i alltför bagatellartade saker. Emellertid har det i Sverige tagits till allmän regel att icke söka minska antalet processer genom dyra rättegångskostnader. Härtill kommer, att statens förlikningsman utan kostnad biträder parter, som anlita stridsåtgärder. Då det föreslagna nya institutet icke bör vara mindre lättillgängligt för parter, som avstått från möjlighet till stridsåtgärder, har kommittén stannat vid, att ersättning till opartisk ordförande och ledamot av kommission bör helt utgå av statsmedel.

I det uti *motionerna* I: 429 och II: 823 framlagda förslaget har i 24 § tilllagts den bestämmelsen, att beträffande ersättning till ledamot av skiljenämnd skall gälla vad Konungen därom stadgar.

Utskottet. Utskottet tillstyrker i sak det i *motionerna* I: 429 och II: 823 framlagda förslaget till lydelse av förevarande paragraf.

19 §.

Denna paragraf motsvarar 19 § i kommitténs förslag och 25 § i motionsförslaget (se ovan sid. 8).

Kommitténs motivering återfinnes å sid. 145 i betänkandet.

Utskottet har intet att i sak erinra mot den lydelse, som givits åt paragrafen i motionsförslaget. *Utskottet.*

20 §.

Paragrafen motsvaras av 20 § i kommitténs förslag och 26 § i motionsförslaget (se ovan sid. 8).

20—28 §§ utgöra i utskottets förslag tillsammans 4 kapitlet med rubriken »Om påföljd för överträdelse av denna lag».

Vissa motsvarande bestämmelser återfinnas i 20—25 §§ i kommitténs förslag under 5 kapitlet med rubriken »Om skadestånd».

Kommitténs förslag till 20 § var av följande lydelse:

Envar, som vidtagit stridsåtgärd eller annan åtgärd, vilken enligt 5 eller 18 § ej må äga rum, vare skyldig ersätta skada, som av förfarandet kommit.

Kommittén har beträffande 20 § i sitt förslag anfört:

5 kapitlet innehåller bestämmelser om sanktioner dels för föreningsrättskränkningar enligt 2 kapitlet och dels för stridsåtgärder under den i 4 kapitlet angivna fredsperioden. Föreningsrättskränkningarna, vilka kunna vara antingen stridsåtgärder eller andra åtgärder, omtalas i 5 §. Fredsplikten enligt 4 kapitlet anges i 18 §.

Som sanktion stadgas icke straff utan endast skadestånd. Enligt 20 § är den, som vidtagit den otillåtna åtgärden, skyldig ersätta skada, som av förfarandet kommit.

Bestämmelserna i 5 kapitlet äro till största delen ordagrant hämtade från det vid 1935 års riksdag framlagda förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder (proposition nr 31; andra lagutskottets utlåtande nr 29) eller dess förarbeten. Såsom motivering kan kommittén därför huvudsakligen inskränka sig till att hänvisa till nämnda förslag. (Se särskilt andra lagutskottets nyss angivna utlåtande sid. 109 och följande med där gjorda hänvisningar.)

20 § i kommitténs förslag motsvarar första stycket av 18 § i nyssnämnda utskottsutlåtande och 13 § i propositionen.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts:

Skadestandsreglerna i 26—31 §§ äro i väsentligen oförändrat skick hämtade från kommitténs betänkande. I anslutning till den ståndpunkt vi intagit till motsvarande skadestandsregler i det av oss framlagda förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, ha vi emellertid i 26 § utsträckt skadeståndsskyldigheten till att omfatta jämväl den, som biträtt beslut om anordnande av stridsåtgärd eller annan åtgärd, som lagen förbjuder.

Frågan om skadeståndsskyldighet för den som biträtt beslut om stridsåtgärd behandlades av utskottet förra året i sammanhang med 18 § i förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder. I trettonmannakommissionens förslag förefanns sådan skadeståndsskyldighet men däremot icke i propositionen.

Utskottet anförde härom (utl. 29/1935, sid. 112):

Enligt utskottets mening torde det i allmänhet erbjuda oöverkomliga svårigheter att utreda, vilka personer som exempelvis å ett föreningssammanträde varit närvarande, deltagit i en omröstning och röstat för den stridsåtgärd, varom beslut fattats. Även om en dylik utredning skulle kunna förbringas torde det ofta förhålla sig så att de personer, som biträtt beslut, ej tagit en sådan aktiv del i beslutets åstadkommande att de böra åläggas skadeståndsskyldighet. I likhet med departementschefen anser därför utskottet att skadeståndsskyldighet bör drabba den som vidtagit åtgärden eller som, efter det förbud mot en kollektiv stridsåtgärd meddelats, uppmanat eller eljest sökt förmå annan att delta däri.

Reservation till utskottets utlåtande beträffande nu ifrågavarande spörsmål anfördes av herr Frändén och fyra andra ledamöter.

Utskottet.

Då det i allmänhet torde erbjuda oöverkomliga svårigheter att utreda, vilka personer som biträtt ett beslut om anordnande av stridsåtgärd, finner sig utskottet icke böra tillstyrka, att skadeståndsskyldighet skall föreskrivas för sådan person.

Enär kapitlet om föreningsrätten icke medtagits i utskottets förslag, erfordras vidare viss formell jämkning av paragrafen.

21 §.

Paragrafen motsvaras av 21 § i kommitténs förslag och 27 § i motionsförslaget (se ovan sid. 8).

Kommitténs förslag var av följande lydelse:

Där de, som äga företräda förening, varom i 3 § sägs, å föreningens vägnar behörigen besluta stridsåtgärd eller annan åtgärd, vilken enligt 5 eller 18 § ej må äga rum, vare föreningen pliktig ersätta skada, som kommer av åtgärden.

Till motivering för detsamma har kommittén anförd:

21 § i kommitténs förslag motsvarar 19 § i andra lagutskottets utlåtande nr 29 till 1935 års riksdag. (Se sid. 113 i utskottsutlåtandet.)

Med bestämmelsen avses att utsäga, att om en stridsåtgärd behörigen beslutits å en förenings vägnar och därefter vidtagits, föreningen skall anses hava vidtagit åtgärder och alltså i tillämpliga fall blir skadeståndsskyldig. Detta torde väl följa redan av allmänna rättsgrundsatser, men då andra lagutskottet ansett en dylik bestämmelse i tydlighetens intresse önskvärd i tredje manslagstiftningen, har kommittén upptagit den i sitt förslag. Klart är, att skadeståndsskyldighet även kan åläggas enskilda medlemmar, som kunna anses hava organiserat åtgärden.

Skiljaktighet i sak föreligger icke mellan de olika lydelse av förevarande paragraf, som föreslagits av kommissionen, motionärerna och utskottet. Formell jämkning har vidtagits, betingad därav att kapitlet om föreningsrätten utgått ur lagen.

Utskottet.

22 §.

Paragrafen motsvarar 22 § i kommitténs förslag och 28 § i motionsförslaget (se ovan sid. 8).

Kommittén har i sin motivering anfört, bland annat:

Förutom den, som vidtagit en otillåten åtgärd drabbar skadeståndsskyldighet även förening, som underlåter att hindra fortsättande av det olovliga förfarandet och förebygga skada av detsamma. 22 § i kommitténs förslag, som upptager bestämmelser härom, motsvarar 20 § i andra lagutskottets meromnämnda utlåtande nr 29, 14 § i propositionen nr 31. (Se sid. 114 i utskottsutlåtandet.) I kommitténs förslag har emellertid från 32 § trettonmannakommissionens förslag upptagits mera detaljerade föreskrifter angående de åtgärder, som en förening har att vidtaga för att freda sig från ansvar för medlems otillåtna förfarande.

Bestämmelserna i 22 § skola, på grund av stadgandet i 3 § sista stycket, även gälla huvudorganisation, i vilket fall såsom medlem skall anses såväl ansluten förening som medlem därav.

Motionsförslaget, som i sak är fullständigt överensstämmande med kommitténs förslag, bör upptagas i lagen med allenast erforderliga ändringar i fråga om hänvisningarna till andra paragrafer i densamma.

Utskottet.

23 §.

Denna paragraf motsvarar 23 § i kommitténs förslag och 29 § i motionsförslaget (se ovan sid. 9).

Kommittén har härom anfört:

23 § i kommitténs förslag, som upptager bestämmelser om ideellt skadestånd samt om nedsättning av eller befrielse från skadeståndsskyldighet, motsvarar 21 § i andra lagutskottets utlåtande nr 29, 15 § i propositionen nr 31. (Se sid. 116 i utskottsutlåtandet.) Med 8 § i kollektivavtalslagen överensstämmer stadgandet utom såtillvida, att enskild arbetstagares skadeståndsskyldighet icke begränsats till visst belopp.

Kommitténs förslag och motionsförslaget äro av samma lydelse. Utskottet saknar anledning att föreslå ändring därav.

Utskottet.

24 §.

Paragrafen motsvarar 24 § i kommitténs förslag och 30 § i motionsförslaget (se ovan sid. 9). Nämnda båda förslag äro på denna punkt av samma lydelse.

Kommittén har såsom motivering anfört:

24 § fastslår principen om skadeståndsskyldighetens fördelning efter skuld, vilken princip redan finnes i 9 § kollektivavtalslagen.

Första stycket i kommitténs förslag motsvarar andra stycket av 18 § i andra lagutskottets utlåtande nr 29, 13 § i propositionen nr 31. (Se sid. 109 i utskottsutlåtandet.)

I andra stycket av 24 § har kommittén från 34 § i trettonmannakommisionens förslag upptagit ett stadgande om skyldighet för förening att i första hand ansvara för medlems fullgörande av sin skadeståndsplikt. I denna § — liksom i 22 § — har kommittén sålunda valt en i viss mån strängare linje i fråga om förenings ansvar än Kungl. Maj:t och andra lagutskottet gjort i lagförslaget om ekonomiska stridsåtgärder. I kommitténs förslag framstår emellertid detta skärpta ansvar som en naturlig och skälig kompensation för de fördelar, förslaget tillförsäkrat de olika organisationerna.

Av 24 § andra stycket, jämfört med 3 § sista stycket, framgår, att en huvudorganisation blir i första hand ansvarig för såväl sina primärföreningars som deras medlemmars skadeståndsplikt.

Andra stycket i kommitténs förslag saknade motsvarighet i 18 § i utskottets förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder. Motionsvis hade emellertid yrkats, att ett stadgande med sådant innehåll borde upptagas i tredjemanslagen.

Utskottet anförde härom i utlåtandet 29/1935 (sid. 113):

Utskottet anser att en dylik regel icke bör inflyta i förevarande lagstiftning. Som skäl härför får utskottet åberopa följande uttalande från utskottets sida vid behandlingen av motsvarande bestämmelse i 1928 års proposition angående kollektivavtalslagen (se utskottets utlåtande 36/1928 sid. 24): »En dylik regel om solidarisk ansvarighet anser utskottet för sin del mindre lämplig. Åtminstone för en arbetarförening torde det i många fall vara mycket svårt att av sina medlemmar utkräva deras andel av ett utdömt skadestånd, och föreningen torde därför ofta komma att få slutligt svara för hela beloppet. Utskottet anser sig med hänsyn härtill böra föreslå, att omförmälda stadgande uteslutes.» Den ståndpunkt, som utskottet då intog, vann riksdagens bifall.

Reservation avgavs på denna punkt av herr Frändén jämte fyra andra ledamöter.

Utskottet.

Första stycket av 24 § i kommittéförslaget bör enligt utskottets mening oförändrat upptagas i den nu föreliggande lagstiftningen.

En bestämmelse av det innehåll, som upptagits i andra stycket av kommittéförslaget, anser utskottet icke lämplig i en lagstiftning sådan som den, varom nu är fråga, då det åtminstone för en arbetstagarförening i många fall torde vara mycket svårt att av sina medlemmar utkräva deras andel av ett utdömt skadestånd och föreningen därför ofta torde komma att få slutligt svara för hela beloppet.

25 §.

Motsvarighet till denna paragraf återfinnes i 25 § i kommitténs förslag och 31 § i motionsförslaget (se ovan sid. 9). Nämda båda förslag äro härutinnan likalydande.

Kommittén har som motivering andragit:

I 25 § föreslås en preskriptionstid av två år för anhängiggörande av talan om skadestånd. Enahanda preskriptionsbestämmelse finnes i 22 § i andra lagutskottets utlåtande nr 29, 16 § i propositionen nr 31. (Se sid. 116 i utskottsutlåtandet.)

För ett stadigvarande fredligt förhållande mellan parterna är det av stor betydelse, att inga gamla skadeståndsanspråk skola kunna rivas upp vid lägligt tillfälle och användas som påtryckningsmedel på motparten. Kommittén föreslår därför — utöver tvåårstiden för talans anhängiggörande — även en tvåmånadersfrist för skadeståndsanspråks framställande hos motparten. Liknande tidsbestämmelser finnas i flera gällande lagar ävensom i kommitténs förslag till lag om arbetsavtal §§ 39 och 40. (Se statens offentliga utredningar 1935: 18 sid. 195.)

I 6 § av propositionen finnes en preskriptionstid av två år föreslagen för anhängiggörande av skadeståndstalan enligt kapitlet om föreningsrätten. En tvåmånadersfrist för skadeståndsanspråks framställande finnes däremot icke föreskriven.

Departementschefen har härom anfört:

I likhet med kommittén anser jag en preskriptionstid av två år för skadeståndstalans anhängiggörande böra föreskrivas. Den av kommittén föreslagna tvåmånadersfristen för skadeståndsanspråks framställande, vilken väsentligen torde ha tillkommit med tanke på den särskilda fredsförpliktelsen enligt 4 kapitlet i kommitténs förslag, synes kunna undvaras, när dessa regler bortfalla.

En preskriptionstid av två år för anhängiggörande av skadeståndstalan enligt lagen om förhandlingsrätt anser utskottet lämplig. Då det, såsom kommittén framhållit, är av betydelse för ett stadigvarande fredligt förhållande mellan parterna, att inga gamla skadeståndsanspråk skola kunna grävas upp vid lägligt tillfälle och användas som påtryckningsmedel på motparten, anser utskottet, att utöver den förutnämnda tvååriga preskriptionstiden därjämte en tvåmånadersfrist för skadeståndsanspråks framställande hos motparten bör föreskrivas.

Utskottet.

26 §.

Denna paragraf motsvarar 13 § i kommitténs förslag och 17 § i motionsförslaget (se ovan sid. 6).

Kommitténs förslag beträffande 13 § har följande lydelse:

Försummar part att hörsamma kallelse eller anmaning enligt 12 §, må ordföranden anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen; och äge arbetsdomstolen att genom vite tillhålla parten att fullgöra sitt åliggande.

I sin motivering till detta stadgande har kommittén anfört, bland annat:

Parternas skyldigheter vid förhandling inför opartisk ordförande böra kunna framtingas genom särskilda sanktioner. Om part icke hörsammar ordförandens kallelse till sammanträde eller trots anmaning försummar att framlägga förslag till uppgörelse eller att lämna material för förhandlingsfrågans bedömande, skall arbetsdomstolen på anmälan av ordföranden ge-

nom vite tillhålla parten att fullgöra sina åligganden. Domstolens prövning blir icke rent formell utan får exempelvis i fall, som avses i 12 § andra stycket, anses omfatta även frågan, huruvida ordförandens anmaning varit påkallad till vinnande av tillförlitlig grund för förhandlingsfrågans prövning.

Eftersom förfarandet enligt 4 kapitlet är byggt på ömsesidigt förtroende och fredsvilja hos parterna, bör ett sådant tvångsmoment som ett vitesföreläggande endast i sällsynta undantagsfall införas däri. Ordföranden bör i det längsta undvika att tillgripa en begäran om vite, när en sådan åtgärd från hans sida i viss mån markerar ett ståndpunktstagande emot ena parten och ordförandens opartiskhet därigenom kan komma att förefalla tvivelaktig. För att parterna i det stora flertalet fall skola frivilligt underkasta sig ordförandens förhandlingsledning är det emellertid nödvändigt, att ordföranden har till sitt förfogande något tvångsmedel, med vilket han i nödfall skall kunna övervinna en verkligt hårdnackad förhandlingsovilja från en parts sida. Då de påtryckningsmedel, som omnämnas i 14 §, knappast kunna tänkas få åsyftad verkan på ett så tidigt stadium av förfarandet, har något lämpligare tvångsmedel än vite icke syntts stå till buds.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har anförts, att vitesbestämmelserna i denna paragraf (17 §) redigerats i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag till formulering av en liknande vitesbestämmelse i 6 § av medlingslagen.

Departementschefen har beträffande sistnämnda bestämmelse anført bland annat:

Jag föreslår införande i 6 § medlingslagen av vitesbestämmelser i huvudsak motsvarande de i 13 § av kommitténs förslag upptagna. För tydlighetens skull har i lagtexten angivits, att det tillkommer arbetsdomstolen ej blott att förelägga utan även att utdöma vitet, samt att sådant vite tillfaller kronan och, om tillgång till dess gäldande saknas, förvandlas enligt allmän strafflag.

I förevarande sammanhang må omnämnas, att i 21 § lagen om arbetsdomstol föreskrifter finnas beträffande föreläggande och utdömande av vite. Paragrafen lyder:

Arbetsdomstolen äger, där den finner det påkallat, förelägga och utdöma vite, så ock besluta kvarstad eller skingringsförbud.

Utdömt vite tillfaller kronan. Vite, vartill någon blivit fälld för underlåtenhet att fullgöra domstolens dom, må i händelse av bristande tillgång till dess gäldande ej förvandlas till fängelse.

Vid tillkomsten av detta stadgande anförde andra lagutskottet (utl. 36/1928, sid. 27):

Av allmänna regler torde följa, att utdömda viten i händelse av bristande tillgång till deras gäldande kunna förvandlas till frihetsstraff. Enligt utskottets mening tala emellertid visa skäl för att denna regel icke bör tillämpas beträffande vite, som ådömts för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom. Med hänsyn härtill anser sig utskottet böra föreslå, att till paragrafen fogas ett tillägg av innehåll, att förvandling av sådana viten ej må äga rum.

Utskottet tillstyrker, att med erforderlig rent formell jämkning i lagen införas ett stadgande av den lydelse, som föreslagits i 17 § av motionsförslaget. Paragrafen har ansetts böra upptagas i kapitlet om påföljd för överträdelse av lagen. Vissa processuella regler hava upptagits i denna och följande paragraf, oavsett att allmänna bestämmelser härom givits i 29 §.

Utskottet.

27 §.

Denna paragraf har i sak samma lydelse som 20 § i motionsförslaget (se ovan sid. 7).

Däri behandlas påföljd för försummelse att lämna av skiljenämnd infordrad upplysning. Motsvarighet till paragrafen saknades i kommitténs förslag, som ju icke innehöll bestämmelser om skiljenämnd.

Utskottet tillstyrker, att bland de paragrafer, som behandla påföljder för överträdelse av lagen, upptages ett stadgande av det innehåll i sak, som föreslagits i 20 § av motionsförslaget.

Utskottet.

28 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i kommitténs förslag, återfinnes såsom 32 § i motionsförslaget (se ovan sid. 9).

I paragrafen stadgas bötesstraff för förseelse mot föreskrifterna om varselplikt i 16 § andra stycket. Bestämmelsen är hämtad från andra stycket i 3 a § av lagen om medling i arbetstvister.

Då bestämmelser om varselplikt införts i lagen, bör också därtill hörande straffstadgande där intagas.

Utskottet.

29 §.

Denna paragraf motsvaras av 33 § i motionsförslaget (se ovan sid. 9).

Det må erinras att enligt *propositionen* mål, som avse tillämpningen av bestämmelserna i kapitlet om föreningsrätten, skola upptagas av arbetsdomstolen. En sådan utvidgning av arbetsdomstolens kompetensområde har icke synts departementschefen nödvändigöra några ändringar i domstolens sammansättning.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har beträffande rättegången anförts:

I likhet med Kungl. Maj:t anse vi, att arbetsdomstolen bör vara forum för mål, som avse tillämpning av bestämmelserna i denna lag. Men vi finna det otillfredsställande redan att *propositionen* icke innehåller några regler om ändrad sammansättning av arbetsdomstolen vid sådana mål. Ännu större skäl föreligger enligt vårt förslag att tillse att arbetsdomstolens sammansättning blir verkligt representativ för de olika intressen — icke minst de anställdas — som kunna beröras av bestämmelserna i föreliggande lag. I anslutning till dessa synpunkter hava reglerna om rättegång utformats i 33 och 34 §§ av vår motion. Genomförandet av ifrågavarande regler kräver en motsvarande ändring av 1 § i lagen om arbetsdomstol. I särskild motion hemställa vi om denna ändring.

Undantagsklausulen i 33 § första stycke rörande förseelse mot varselplikten vid arbetsinställelse är betingad av stadgandet i 3 a § andra stycket i lagen om medling i arbetstvister.

I motionerna I: 428 och II: 820 har föreslagits, att arbetsdomstolen vid behandling av mål, som ej röra kollektivavtal, skall bestå av de tre »opartiska» ledamöterna. Vidare har föreslagits att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och förslag angående ändring av arbetsdomstolens sammansättning vid handläggning av mål rörande privatanställda och andra utanför landsorganisationen stående arbetstagare.

Utskottet.

Utskottet ansluter sig till den uppfattningen, att mål, som avse tillämpningen av lagen om förhandlingsrätt, böra upptagas och avgöras av arbetsdomstolen. Utskottet anser emellertid, att tillräcklig utredning icke föreligger för att utskottet skulle kunna föreslå någon ändring av denna domstols sammansättning för behandlingen av sådana mål. Motsvarighet till andra och tredje styckena i 33 § av motionsförslaget bör därför icke inflyta i lagen. De förslag, som framställts i motionerna I: 428 och II: 820, anser utskottet ej heller böra antagas. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer arbetsdomstolens verksamhet samt, om anledning därtill visar sig föreligga, tager under övervägande, huruvida domstolen genom ändrad sammansättning vid behandling av mål på förevarande rättsområde bör göras mera representativ för de intressen, som i fråga om dessa mål göra sig särskilt gällande.

För att vinna överensstämmelse med de regler, som i allmänhet gälla för förseelser mot varselplikt, bör stadgas att åtal därutinnan skall anhängiggöras vid allmän domstol och utföras av allmän åklagare.

Förslag angående erforderlig ändring av lagen om arbetsdomstol behandlas nedan sid. 73—74.

De i motionsförslagets 34 § (se ovan sid. 10) upptagna bestämmelserna överensstämma nära med stadganden i 32 § av utskottets förslag till lag om ekonomiska stridsåtgärder (utl. 29/1935 sid. 160). Att märka är att stadganden av angiven beskaffenhet där voro erforderliga, enär de skulle tillämpas av en särskild specialdomstol. Mål som avse tillämpningen av förevarande lag skola emellertid upptagas av arbetsdomstolen. I den mån särskilda processuella regler skola tillämpas beträffande sådana mål, synas de hava sin plats i lagen om arbetsdomstol. Utskottet anser på grund härav, att motsvarighet till motionsförslagets 34 § icke bör upptagas i den nu föreliggande lagen. Till det nu behandlade spörsmålet återkommer utskottet nedan (sid. 74).

I k r a f t t r ä d e l s e b e s t ä m m e l s e r n a.

I propositionen förslås, att lagen om förenings- och förhandlingsrätt skall träda i kraft den 1 januari 1937.

Motionsförslagets övergångsbestämmelser finnas återgivna ovan sid. 10.

Utskottet.

Enligt utskottets åsikt bör den nu föreslagna lagen om förhandlingsrätt träda i kraft den 1 januari 1937.

För ett upphävande av vissa bestämmelser i förordningen angående utvidgad näringsfrihet, vilket påyrkats i motionerna I: 429 och II: 823, synes anledning i förevarande sammanhang icke föreligga.

Lagens rubriker och ingress.

Då utskottet föreslagit, att i lagen icke skall upptagas något kapitel om föreningsrätten, föranleder detta, att lagens rubrik bör ändras till »Lag om förhandlingsrätt» samt att beträffande underrubrikerna, som upptagas med i huvudsak den lydelse, som föreslagits i motionerna I: 429 och II: 823, vissa formella jämkningar böra vidtagas. Mot den i propositionen föreslagna ingressen har utskottet intet att erinra.

Utskottet.

Förslag till ändringar i medlingslagen.

I propositionen har föreslagits ändring av 3, 6 och 11 §§ i lagen om medling i arbetstvister.

I motionerna I: 430 och II: 824 har hemställts att riksdagen måtte avslå propositionen i denna del men i stället antaga ett i motionerna framlagt förslag till ändring av 1 §.

1 §.

I motiveringen till *motionerna* I: 429 och II: 823, vartill *motionerna* I: 430 och II: 824 hänvisa, har framhållits, att om konflikt trots allt utbryter mellan parter, å vilka de speciella förhandlingsreglerna i 4 kapitlet av förslaget till lag om förenings- och förhandlingsrätt (3 kap. i förslaget till lag om förhandlingsrätt) äro tillämpliga, det icke kan anses lämpligt, att medling kan ifrågakomma enligt lagen om medling i arbetstvister. Därför föresloges tilllägg till 1 § i medlingslagen av innehåll, att densamma icke skulle hava avseende å arbetsgivare och arbetare, å vilka de förutnämnda speciella förhandlingsreglerna vore tillämpliga.

Utskottet delar den av motionärerna uttalade uppfattningen att medlingslagen icke bör äga tillämpning beträffande parter, för vilka de speciella förhandlingsreglerna i 3 kapitlet lagen om förhandlingsrätt gälla. Utskottet tillstyrker därför ändring av 1 § i medlingslagen i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som framlagts i *motionerna* I: 430 och II: 824.

Utskottet.

3 §.

Kommittén har föreslagit, att sista stycket i 3 § medlingslagen skall upphävas. Det speciella förhandlingsförfarandet enligt 4 kapitlet i kommitténs förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt avsåge nämligen att ersätta den ovillkorliga skyldighet för förlikningsman att ingripa, som genom lagändring år 1931 infördes i 3 § sista stycket.

Beträffande lydelsen av 3 § i medlingslagen hänvisas till sid. 109 i propositionen.

Departementschefen har anfört:

Enligt det år 1931 införda tillägget till 3 § medlingslagen skall förlikningsman kalla till förhandlingar, därest begäran därom framställes av arbetsgivare eller organisation, omfattande minst hälften av de av tvisten berörda arbetarna. I kommitténs förslag har detta stadgande ersatts med bestämmelser om utseende av opartisk förhandlingsledning efter ansökan hos socialstyrelsen. Kommittén har uppställt en hel rad förutsättningar för bifall till en sådan ansökan. Emellertid torde de öfver kommitténs förslag avgivna yttrandena giva vid handen, att de i detta hänseende föreslagna bestämmelserna — trots sin detaljerade beskaffenhet — icke giva ett klart och tillfredsställande svar på frågan, när ett opartiskt ingripande bör ske.

En styrka hos det svenska medlingsförfarandet har varit, att det i stor utsträckning överlåtit åt förlikningsmännen att efter eget bedömande avgöra, när ett ingripande skall ske. Enligt min mening bör denna princip bibehållas även i de fall, varom nu är fråga. Efter det år 1931 införda tillägget till 3 § medlingslagen föreligger emellertid det något egendomliga förhållandet, att det överlåtes åt förlikningsmannens egen prövning att avgöra, om han skall ingripa med hänsyn till att arbetsinställelse av större betydelse inträffat eller synes hota, medan förlikningsmannen vid arbetsinställelse av mindre betydelse under viss förutsättning är skyldig att ingripa. Det torde vara lämpligt att denna motsättning nu undanröjes.

Jag föreslår därför, att bestämmelserna i 3 § andra stycket medlingslagen utgå och ersättas med ett stadgande av innehåll, att förlikningsman, även om arbetstvisten icke är av beskaffenhet som i första stycket sägs, bör ingripa i en arbetstvist, om framställning göres av part, som äger förhandlingsrätt enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Huruvida förlikningsmannen skall ingripa eller ej, blir en omdömesfråga, som förlikningsmannen liksom nu beträffande första styckets fall har att själv pröva.

Enligt min mening bör, om båda parterna framställa begäran om förlikningsmans medverkan, dylik medverkan i regel icke förvägras. Har åter ena parten framställt en begäran, som andra parten motsatt sig, bliva flera omständigheter att beakta. Jag har tidigare nämnt, att en förening icke kan anses äga förhandlingsrätt, i den mån föreningen enligt sina stadgar icke är behörig att förhandla å sina medlemmars vägnar, exempelvis på grund av att det tillkommer en överordnad organisation att förhandla. I sådana fall bör förlikningsmannen undandraga sig att medverka. Likaså bör ett ingripande från förlikningsmannens sida vara uteslutet, om ena parten visar, att förhandlingsfrågan enligt kollektivavtal mellan parterna skall behandlas i annan ordning. Fall kunna också tänkas, då förlikningsman vägrar sin medverkan åt en part, som visas ha uppträtt direkt olämpligt under föregående förhandling i frågan parterna emellan.

I övrigt torde den för förlikningsmannen vägledande synpunkten böra vara, om med hänsyn till tvistefrågans betydelse och övriga omständigheter i saken ett ingripande av statens förlikningsman materiellt sett är påkallat och befogat. Hittills lära förlikningsmännen i stort sett ha följt den principen, att de ingripit i sådana fall, där de trott sig kunna uträtta något.

Denna princip bör även framdeles följas, varvid det förtjänar beaktas, att möjligheterna för förlikningsmännen att åvägabringa förhandling i sak torde avsevärt ökas genom de föreslagna nya vitesbestämmelserna.

Ett visst beaktande torde även de av kommittén utförligt berörda frågorna om förenings absoluta och relativa medlemsanslutning förtjäna i detta sammanhang. Däremot kan jag icke finna, att frågan, huruvida en förening är att betrakta som öppen eller sluten, har något samband med det spörsmål, som här avses.

Slutligen må anmärkas, att en förlikningsman givetvis icke får avslå en begäran om förhandling därför, att han är upptagen av andra uppgifter. I dylikt fall har förlikningsmannen, enligt de särskilda bestämmelser jag föreslår skola införas i 11 § medlingslagen, att hos socialstyrelsen göra framställning om utseende av särskild person att leda förhandlingen i fråga.

Utskottet anser för sin del tillräckliga skäl icke föreligga för en ändring av den lydelse, som 3 § i medlingslagen erhöi år 1931.

Utskottet.

6 och 11 §§.

I fråga om dessa paragrafer finner utskottet i sak icke anledning till erinran. Den föreslagna ändringen i 11 § tillstyrkes, oaktat utskottet icke funnit sig böra godtaga den i propositionen ifrågasatta ändringen av 3 §.

Utskottet.

Förslag till ändring av lagen om arbetsdomstol.

Enligt 1 § *lagen om arbetsdomstol* i dess nuvarande lydelse skall för upptagande och avgörande av mål rörande kollektivavtal finnas en arbetsdomstol med säte i Stockholm.

I 11 § angives, vilka mål som äro att hänföra till mål rörande kollektivavtal.

Enligt *kommitténs förslag* skulle i sistnämnda paragraf införas ett stadgande av innehåll, att arbetsdomstolen jämväl skulle upptaga och avgöra sådana ärenden, som avsåges i 13 § *lagen om förenings- och förhandlingsrätt*.

I sitt *yttrande* över kommitténs förslag har *arbetsdomstolens ordförande* funnit sig icke kunna tillstyrka, att den erforderliga ändringen i *lagen om arbetsdomstol* finge det innehåll, som kommittén föreslagit. Till utveckling av sin mening har *arbetsdomstolens ordförande* anført:

I 1 § av nämnda lag stadgas, att för upptagande och avgörande av mål rörande kollektivavtal skall finnas en arbetsdomstol med säte i Stockholm. Därmed är omfånget av domstolens verksamhet angivet. I 11 § lämnas där- efter närmare föreskrifter om vad som är att hänföra under mål om kollektivavtal. Då det här gäller att under arbetsdomstolen lägga vissa frågor, som icke äro hänförliga till mål om kollektivavtal, bör alltså bestämmelsen därom införas i 1 § och icke i 11 §. Möjligen skulle man kunna nöja sig med att i paragrafen intaga allenast en allmän erinran att arbetsdomstolen har att jämte mål om kollektivavtal behandla jämväl andra frågor enligt vad därom är särskilt stadgat. Ehuru lagtekniskt kanske ej fullt korrekt, skulle detta — förutom en mindre tung lagtext — giva den fördelen, att man framdeles skulle kunna utan ändring i *lagen om arbetsdomstol* tillägga domstolen också andra uppgifter.

Departementschefen har anført i propositionen:

Enligt departementsförslaget skall det ankomma på arbetsdomstolen att upptaga ej blott ärenden om föreläggande och utdömande av viten för part, som försummar fullgöra sin skyldighet att träda i förhandling, utan även mål, som avse tillämpning av bestämmelserna om föreningsrätten. I enlighet med vad arbetsdomstolens ordförande föreslagit har i 1 § *lagen om arbetsdomstol* blott införts en hänvisning till att arbetsdomstolen i vissa fall

har att upptaga och avgöra mål, som ej röra kollektivavtal, enligt vad därom särskilt är stadgat. Denna hänvisning syftar på bestämmelserna i 7 § lagen om förenings- och förhandlingsrätt samt 6 § andra stycket medlingslagen.

I *motionerna* hava förslag framställts rörande ändringar i lagen om arbetsdomstol, nämligen i *motionerna* I: 432 och II: 826 beträffande 1 § samt i *motionerna* I: 428 och II: 820 i fråga om 10 §.

Utskottet.

I fråga om ändring av 1 § i lagen om arbetsdomstol ansluter sig utskottet till departementschefens förslag. Då utskottet på sätt som ovan (sid. 70) anförts icke anser tillräckliga skäl föreligga att nu vidtaga någon ändring av arbetsdomstolens sammansättning, finner sig utskottet böra avstyrka det i *motionerna* I: 428 och II: 820 framställda förslaget till ändring i lagens 10 §.

Beträffande rubrik, ingress och ikraftträdelsebestämmelser har utskottet intet att erinra.

I annat sammanhang (sid. 70) har anförts, att i den mån särskilda processuella regler ansåges böra tillämpas vid arbetsdomstolen i fråga om mål, som avsåge tillämpningen av lagen om förhandlingsrätt, regler därom syntes hava sin plats i lagen om arbetsdomstol. Utskottet anser emellertid sådana särskilda regler icke vara erforderliga. I den mån bestämmelserna i lagen om arbetsdomstol överhuvud kunna tillämpas beträffande mål enligt lagen om förhandlingsrätt, torde de utan vidare komma att gälla. Detta uttalande omfattar även 15 § (»Mot arbetsdomstolens beslut må talan ej fullföljas»), trots det att rubriken över 11—15 §§ i lagen avser allenast mål rörande kollektivavtal. Det må vidare erinras därom, att i 7 § i propositionen föreskrivits, att mål, som avsåge tillämpningen av kapitlet om föreningsrätten, skulle upptagas av arbetsdomstolen utan att i samband därmed några regler, motsvarande de i 34 § i motionsförslaget upptagna, blivit ifrågasatta. Här emot framställdes icke anmärkning av lagrådet.

I *motionerna* I: 429 och II: 823 har föreslagits (34 §), att lagen om fri rättegång skulle i viss utsträckning vara tillämplig i mål, som avsåge tillämpningen av lagen om förhandlingsrätt. Behov av fri rättegång har hitills icke ansetts föreligga beträffande de mål, som handläggas av arbetsdomstolen. Utskottet anser, att någon tids erfarenhet bör avvaktas, innan man bedömer, huruvida lagbestämmelser böra genomföras, som medgiva fri rättegång i allenast här angivna bland de mål, som arbetsdomstolen har att upptaga till behandling.

IV. Lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder och därmed sammanhörande spörsmål ävensom lagstiftning om ideella föreningar.

Redogörelse för yrkandena i föreliggande motioner såvitt de angå i nu ifrågasvarande rubrik omförmälda spörsmål har lämnats å sid. 11—13 i detta utlåtande.

En översiktlig historik beträffande samma spörsmål återfinnes å sid. 15—26 här ovan.

Utöver vad i denna historik anförts vill utskottet närmare beröra allenast det i motionen II: 10 behandlade spörsmålet.

I motionen yrkas, såsom förut (sid. 12) omnämnts, att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring av sjömanslagen, att sjöfolket icke behöver utföra strejkbryteriarbete i hamnar, där konflikt råder.

En motion, II: 127, vari samma yrkande framställts, behandlades vid 1935 års riksdag av andra lagutskottet (utlåtande nr 29) vid 15 § andra stycket i förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder (omfattningen av begreppet skyddsarbete).

Utskottet anförde därvid, bland annat:

Det får ej förbises, att, om begreppet skyddsarbete får ett vidsträckt omfång, det kan, särskilt i de fall att stridsåtgärden utgått från arbetsgivarsidan, framstå som ett obehörigt ingripande från samhället på den ena partens sida i konflikterna på arbetsmarknaden. Med hänsyn härtill anser sig utskottet icke kunna förorda en sådan utvidgning av begreppet skyddsarbete att detsamma även skall omfatta lossning av fartygslast.

Vid utformningen av bestämmelserna om skyddsarbete i propositionen har hänsyn tagits till den intressekollision, vari sjömän kunna komma genom dem enligt bestämmelser i annan lag, i detta fall sjömanslagen, åliggande skyldighet att i vissa fall utföra lossningsarbete. Bestämmelserna i lagstiftningen om de ekonomiska stridsåtgärderna ha således ej i detta hänseende något självständigt innehåll utan det blir i sjömanslagen som en ändring skall göras om motionärens önskemål skola tillgodoses. En dylik ändring förutsättes ock i motionen II: 127, där det yrkas att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring i sjömanslagen, att sjöfolket icke behöver utföra strejkbryteriarbete i hamnar, där konflikt pågår. Innan utskottet angiver sin ställning till det i nämnda motion framställda förslaget, vill utskottet redogöra för den tolkning som i rättspraxis kommit ifrågavarande bestämmelser i sjömanslagen till del. Spörsmålet är behandlat i två av högsta domstolen den 8 februari 1932 avgjorda mål. Vid ett svenskt fartyg »Benares» ankomst till Colombo på Ceylon i februari 1927 rådde strejk där bland hamnarbetarna. På grund härav var det icke möjligt att få lossa fartygets last med anlitande av sedvanlig arbetskraft. Befälhavaren beordrade då samtliga besättningsmän, däribland en smörjare och en steward, att delta i lossningsarbetet. De vägrade alla, dock förklarade sig däckspersonalen villig att tjänstgöra som vinschmän. Övrigt arbete utfördes sedan av fartygsbefälet. Befälhavaren bestraffade de vägrande, under åberopande av 62 § punkterna 3 och 8 i sjömanslagen, för underlåtenhet att efterkomma order med mistning av hyra under sex dagar.

De två förutnämnda besättningsmännen instämde sedermera rederiet till rådstuvurätten i Göteborg med yrkande att utfå den hyra varom de gått miste. Rådstuvurätten, vars utslag av högsta domstolen fastställdes, ogillade yrkandet med den motiveringen att besättningsmännen i fråga varken på grund av lag, särskilt avtal eller annan av dem åberopad omständighet kunde anses hava varit fritagna från skyldighet att utföra lossningsarbetet eller att på befälhavarens order tillfälligtvis biträda vid lossningsarbetets utförande.

I målet infordrades av högsta domstolen ett utlåtande från kommerskollegium. Utlåtandet, som är synnerligen vidlyftigt, innehåller bland annat utred-

ning i vilken utsträckning under tiden efter år 1926 manskap och befäl deltagit i lastnings- och lossningsarbete samt i vilken utsträckning bestraffning skett för underlåtenhet härutinnan. Rörande utlåtandets närmare innehåll hänvisar utskottet till den redogörelse härför som intagits i nytt juridiskt arkiv för år 1932 avdelning I sid. 6 ff.

Utskottet anser att man vid bedömandet av det föreliggande spørsmålet icke kan bortse ifrån den synnerligen svåra ställning i vilken ett fartyg befinner sig, som kommer till en hamn där konflikt pågår mellan hamnarbetarna å ena sidan samt det eller de stuveriföretag, som utgöra deras arbetsgivare, å den andra. Även om rederiet skulle vilja betala de löner hamnarbetarna fordra, torde det oftast icke vara möjligt att få hamnarbetarna att, så länge konflikten pågår, utföra arbetet i fråga. Att i ett dylikt fall genom en tvingande lagbestämmelse befria sjömännen från en skyldighet, som enligt gällande lag ansetts åligga dem, har icke syntts utskottet lämpligt. Utskottet önskar i detta sammanhang framhålla att av högsta domstolens förenämnda domar synes framgå, att intet hinder föreligger för sjömännen själva att träffa avtal med sina arbetsgivare om befrielse från skyldighet att utföra lossnings- och lastningsarbete i hamnar, där konflikt pågår. Utskottet kan på grund av de skäl som nu anförts icke biträda det i motionen II: 127 påyrkade skrivelseförslaget. I övriga motioner framställda förslag om ändringar i inskränkande riktning av begreppet skyddsarbete har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka.

Utskottet hemställde, att motionen II: 127 icke måtte föranleda till någon riksdagen åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Utskottet.

Den omständigheten att en allmän laglig reglering av föreningsrätten icke föreligger i vårt land föranledde, att åtskilliga bestämmelser av föreningsrättslig natur måste införas i det förra året framlagda förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, ehuru dessa bestämmelser egentligen bort upptagas till lösning i annat sammanhang. Föreningsrättsliga problem behandlades även i annan ordning vid förra årets riksdag. I anledning av motionsvis framställda yrkanden om utredning av spørsmålet angående lagstiftning om yrkesföreningar föreslog nämligen utskottet utredning angående lagstiftning om ideella föreningar. Utskottet ansåg, att de allmänna grunderna för lagstiftning på föreningsrättens område i första hand borde vara utredda, innan ställning intoges till spørsmålet, om särskilda regler i vissa avseenden borde meddelas för några slag av ideella föreningar med särskilda syften. De föreningsrättsliga problemen hava vidare delvis kommit upp till behandling i det i år föreliggande förslaget till lag om förenings- och förhandlingsrätt, nämligen såvitt angår föreningar av arbetsgivare eller arbetstagare. Slutligen hava hithörande spørsmål även behandlats av de sakkunniga, som tillsatts för att verkställa en förberedande utredning angående ingripanden från samhällets sida på vissa områden av det ekonomiska livet.

Utskottet fann sig förra året kunna förorda antagandet av en lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder trots svårigheterna att kunna lösa vissa föreningsrättsliga problem inom den begränsade ram, varom då var fråga. Det förefaller emellertid utskottet att tillskapandet av en lagstiftning rörande tredje

mans rätt skulle underlättas, därest frågan härom behandlades i sammanhang med de föreningsrättsliga spörsmålen. Om grunderna för en lagstiftning beträffande såväl föreningar av arbetsgivare och arbetstagare som andra ideella föreningar med olika syften bleve klarlagda, skulle därmed en fast utgångspunkt för en slutlig lösning av frågan om de ekonomiska stridsåtgärdernas reglering vara vunnen.

Utskottet får därför, under hänvisning jämväl till vad utskottet anfört å sid. 39—42, föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av riksdagens skrivelser och föreliggande förslag av sakkunniga, låta verkställa utredning av frågan om föreningsväsendets normering genom lagstiftning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan giva anledning.

Genom vad utskottet sålunda anfört, har utskottet tagit ställning jämväl till det i motionerna I: 269 och II: 584 framställda särskilda yrkandet om utredning rörande lagstiftning om ideella föreningar.

Utskottet vill vidare föreslå riksdagen, att, med anledning av de yrkanden, som framställts i motionerna I: 210, I: 267, I: 270, II: 475, II: 583 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt utredning av frågan angående lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder med beaktande därav att en sådan lagstiftning bör vara rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning ävensom av det sammanhang, vari denna utredning bör ställas till den av utskottet föreslagna utredningen av frågan om föreningsväsendets normering genom lagstiftning, samt att de förslag, vartill nu ifrågavarande utredning kan föranleda, måtte framläggas för riksdagen.

Då utskottet således avstyrker de i sistnämnda sex motioner framställda yrkandena rörande antagande av lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, följer härav, att utskottet icke kan tillstyrka de yrkanden, som framställts i de till nyssnämnda motioner hörande följdmotionerna I: 211, I: 266, II: 476 och II: 598.

En förutsättning för att de i motionerna I: 268 och II: 586 föreslagna bestämmelserna om tillägg till 11 kap. strafflagen, avseende förbud mot utställande av blockadvakter och utdelande av blockadlappar m. m., skulle erhålla full effektivitet synes vara en komplettering av tryckfrihetsförordningen. Utskottet finner sig emellertid icke böra i förevarande sammanhang tillstyrka en grundlagsändring, och får därför avstyrka motionerna.

Vad angår yrkandet i motionen II: 10 om sådan ändring av sjömanslagen, att sjöfolket icke behöver utföra strejkbryteriarbete i hamnar, där konflikt råder, finner utskottet skäl icke anförda, som böra föranleda riksdagen att intaga annan ståndpunkt än den riksdagen på utskottets förslag förra året intog till detta spörsmål. Utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet får slutligen jämväl avstyrka det i motionen II: 152 framställda förslaget, att riksdagen nu skulle upphäva de förra året beslutade bestämmelserna om varsel vid arbetsinställelse.

V. Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 428 yrkandet I, I: 429, I: 430, II: 820 yrkandet I, II: 823, II: 824 och II: 827, med förklarande att de i propositionen framlagda lagförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1) **L a g**
om förenings- och förhandlingsrätt.

1) **L a g**
om förhandlingsrätt.

Härigenom förordnas som följer:

1 kapitlet. Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare i enskild tjänst.

2 §.

Med förening av arbetstagare förstås i denna lag förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarata arbetstagar- nas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbets- givaren.

Med förening av arbetsgivare förstås en motsvarande sammanslutning å arbetsgiversidan.

Bestämmelser i denna lag, som ha- va avseende å förening av arbetsgiva- re eller arbetstagare, skola äga mot- svarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar.

Bestämmelser i denna lag, som ha- va avseende å förening av arbetsgiva- re eller arbetstagare, skola äga mot- svarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar (huvudorganisation); och skall, då fråga är om huvudorganisation, vad i denna lag sägs om medlem i för- ening gälla om de anslutna förenin- garna, så ock om deras medlemmar.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 kapitlet. Om föreningsrätten.**3 §.**

Med föreningsrätt förstås i denna lag rätt att tillhöra sådan förening, som i 2 § sägs.

4 §.

Föreningsrätten skall lämnas okränkvt. Kränkning av föreningsrätten föreligger, om från arbetsgivar- eller arbetstagersidan åtgärd vidtages mot någon å andra sidan i syfte att hindra honom att inträda i eller för- må honom att utträda ur förening, så ock om åtgärd vidtages från ena sidan mot någon å andra sidan i anledning av hans verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening. Sker kränkningen av föreningsrätten genom avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, vare rättshandlingen eller bestämmelsen ogill.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare eller annan i förtroendeställning ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som avser att åstadkomma föreskrift, varom nu sagts, eller grundas på sådan föreskrift.

5 §.

Har arbetsgivare, arbetstagare eller förening gjort sig skyldig till kränkning av föreningsrätten, på sätt i 4 § sägs, gälde därav uppkommen skada.

3 §.

Föreningsrätten skall lämnas okränkvt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Angående skadeståndsskyldigheten skall vad i 8 och 9 §§ lagen om kollektivavtal stadgas öga motsvarande tillämpning.

6 §.

Var, som vill fordra skadestånd enligt detta kapitel, skall anhängigöra sin talan inom två år från avslutande av den åtgärd, varå ersättningskyldigheten grundas. Försummas det, vare talan förlorad.

7 §.

Mål, som avse tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel, upptagas av arbetsdomstolen.

3 kapitlet. Om förhandlingsrätten.**2 kapitlet. Om förhandlingsrätt.**

8 §.

4 §.

Med *förhandlingsrätt* förstås i denna lag rätt att påkalla förhandling rörande *kollektiv* reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar.

Med *förhandlingsrätt* förstås i denna lag rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar.

Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling, Nämnda skyldighet innebär åliggande att, själv eller genom ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats.

9 §.

5 §.

Vill part påkalla förhandling, som avses i 8 §, göre framställning där- om hos andra parten. Om denne så begär, skall framställningen ske

Vill part påkalla förhandling, som avses i 4 §, göre framställning där- om hos andra parten. Om denne så begär, skall framställningen ske

(Kungl. Maj:ts förslag.)

skriftligen med angivande av den eller de frågor, om vilka förhandling påkallas. Sammanträde för förhandling skall hållas snarast möjligt; och ankommer det på parterna att utan dröjsmål överenskomma om tid och plats för sammanträdet. Om endera parten det begär, skall överförhandlingen föras protokoll, som justeras av båda parterna.

De i denna paragraf givna stadgandena skola icke lända till efterrättelse, i den mån annat följer av kollektivavtal mellan parterna.

10 §.

Om befogenhet för part, som äger förhandlingsrätt, att påkalla förlikningsmans medverkan stadgas i lagen om medling i arbetstvister.

11 §.

Arbetsgivare må ej vägra arbetstagare skälig ledighet för deltagande i förhandling om fråga, vari han är utsedd att vara representant för sin förening.

(Utskottets förslag.)

skriftligen med angivande av den eller de frågor, om vilka förhandling påkallas. Sammanträde för förhandling skall hållas snarast möjligt; och ankommer det på parterna att utan dröjsmål överenskomma om tid och plats för sammanträdet. Om endera parten det begär, skall överförhandlingen föras protokoll, som justeras av båda parterna.

6 §.

Om befogenhet för part, som äger förhandlingsrätt *men å vilken bestämmelserna i 3 kapitlet icke äga tillämpning*, att påkalla förlikningsmans medverkan stadgas i lagen om medling i arbetstvister.

7 §.

3 kapitlet. Om förhandlingsrätts utövande i visst fall.

8 §.

Huvudorganisation av arbetstagare äger genom anmälan hos socialstyrelsen påkalla detta kapitals tillämpning. Dylik anmälan skall göras av organisationens styrelse och innefatta förklaring, att organisationen underkastar sig i 16 § angiven fredsforpliktelse.

Vid anmälan skola fogas:

- 1) organisationens stadgar;
- 2) uppgift å de personer, som hava säte i organisationens styrelse eller som eljest äga företräda organisationen, ävensom å deras adresser; samt
- 3) bestyrkt avskrift av protokoll

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

vid sammanträde med organisationen, utvisande, att stadgarna blivit antagna, ävensom av dylikt protokoll eller annan handling, varav framgår, att styrelse blivit utsedd.

Sker ändring i organisationens stadgar eller i förhållande, som under 2) sägs, vare organisationen pliktig att omedelbart göra anmälan härom hos socialstyrelsen.

9 §.

Å huvudorganisation, som gjort anmälan enligt 8 §, jämte till sådan organisation anslutna underföreningar skola bestämmelserna i detta kapitel äga tillämpning från och med ingången av fjärde kalendermånaden efter den, då anmälan gjordes, och intill dess ett år förflutit efter det huvudorganisationen hos socialstyrelsen förklarat sig återtaga sin anmälan; dock att förklaring om återtagande icke får ske förrän två år efter anmälan.

Äro bestämmelserna i detta kapitel tillämpliga å förening av arbetstagare och har dessas arbetsgivare erhållit kännedom därom, skola samma bestämmelser gälla för arbetsgivarparten i förhållande till föreningen och dess medlemmar.

10 §.

Kan enighet i viss förhandlingsfråga icke uppnås vid förhandling enligt 2 kapitlet, skall socialstyrelsen utse opartisk ordförande att leda förhandlingen på begäran av huvudorganisation för part, å vilken bestämmelserna i detta kapitel jämlikt 9 § äga tillämpning, så ock under enahanda förutsättning på begäran av oorganiserad arbetsgivarpart.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Styrelsen må dock vägra att utse sådan ordförande:

1) därest sökanden icke gjort vad på honom ankommer för frågans lösning vid förhandling enligt 2 kapitlet;

2) därest sökanden är förening av arbetstagare och icke omfattar minst hälften av de av frågan berörda arbetstagarna;

3) därest sökanden är förening, som icke står öppen för alla inom den eller de grupper, vilkas intressen föreningen dsyftar att tillvarataga; samt

4) därest sökanden är förening av arbetstagare och icke äger minst trehundra medlemmar.

Över socialstyrelsens beslut i fråga, som avses i denna paragraf, må klagan ej föras.

11 §.

Finner socialstyrelsen fråga, för vars behandling utseende av opartisk ordförande påkallas, vara av synnerlig vikt eller särskilt invecklad beskaffenhet, må styrelsen i stället för en ordförande utse en kommission av tre personer; och skall i sådant fall vad här nedan stadgas om opartisk ordförande gälla kommissionen.

12 §.

Ledes förhandling av opartisk ordförande, åligger det parterna att sammankomma på hans kallelse. Part, som visar sig ha instämt förhandlingsfrågan till domstol, vare dock fritagen från skyldighet att delta i förhandlingen.

På ordförandens anmaning skall vardera parten med angivande av skäl framlägga förslag till förhandlingsfrågans lösning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Det bör vara parterna angeläget att, i den mån sådant erfordras för att bereda ordföranden tillförlitlig grund för förhandlingsfrågans bedömning, på anhållan av ordföranden giva honom del av räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, varöver parterna förfoga, ävensom hålla vederbörande arbetsplatser för ordföranden tillgängliga; part likväl obehaget att, i den omfattning han finner nödigt, göra förbehåll, att vad ordföranden på sådant sätt erfar ej må av denne yppas.

Över förhandlingen skall föras protokoll, som justeras av båda parterna.

13 §.

Kunna parternas vid förhandling inför opartisk ordförande avgivna förslag icke sammanjämkas, må ordföranden uppmana parterna att lämna en eller flera personer uppdrag att såsom skiljemän avgöra förhandlingsfrågan med utfästelse, att parterna skola ställa sig avgörandet till efterrättelse.

I händelse ordförandens uppmaning i sistnämnda syfte icke efterkommes av parterna, skall ordföranden, därest han icke finner frågan vara av beskaffenhet att höra under domstol, på begäran av endera parten hos socialstyrelsen hemställa om utseende av skiljenämnd för avgivande av förslag till förhandlingsfrågans lösning.

Ej må ordföranden själv åtaga sig skiljemannauppdrag i förhandlingsfråga rörande arbetsförhållande.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

14 §.

Har socialstyrelsen mottagit sådan hemställan om utseende av skiljenämnd, som i 13 § sägs, skall styrelsen till ledamöter av nämnden utse minst tre opartiska personer. Över styrelsens val av ledamöter må klagan ej föras.

Den jämlikt 10 § utsedde opartiske ordföranden eller, där jämlikt 11 § en kommission utsetts, dess ordförande vare föredragande inför nämnden.

Nämnden skall på grundval av det protokoll, som i 12 § omnämnes, och de upplysningar, som föredraganden kunnat inhämta, avgiva förslag till förhandlingsfrågans lösning. Finner sig nämnden för frågans bedömande vara i behov av ytterligare upplysningar, må nämnden infordra sådana från parterna.

Har part under förhandlingen gjort förbehåll, som i 12 § sägs, gälla detta förbehåll även för nämnden; part vare ock obetaget att göra sådant förbehåll i fråga om upplysningar, som nämnden enligt denna paragrafs tredje stycke äger infordra.

Vid avgivandet av förslag till förhandlingsfrågans lösning skall nämnden tillika förelägga parterna att senast å viss dag avgiva svar på förslaget. Vägrar någondera parten att antaga nämndens förslag, äge nämnden på begäran av part avgöra, huruvida förslaget må offentliggöras; dock att nämnden icke utan särskilda skäl må förvägra part, som godkänt förslaget, att offentliggöra detsamma.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

15 §.

Sedan av socialstyrelsen utsedd opartisk ordförande slutfört sitt uppdrag, skall han inom en månad därefter insända berättelse över förhandlingen till styrelsen. Har skiljenämnd utsetts enligt 14 §, skall berättelsen jämväl innehålla nämndens förslag till förhandlingsfrågans lösning, därest nämnden icke funnit, att förslaget icke må offentliggöras, samt parternas svar å förslaget.

16 §.

Under tid och förutsättningar, som angivas i 9 §, må stridsåtgärd icke vidtagas från någondera sidan. Denna fredsförpliktelse skall, så vitt viss förhandlingsfråga rör, upphöra att gälla, om enligt 14 § tredje stycket afgivet förslag till frågans lösning icke blivit antaget av båda parterna inom den av skiljenämnden för besvarande av förslaget fastställda tiden samt endera parten inom en månad därefter underrättat såväl andra parten som socialstyrelsen, att han ämnar anlita stridsåtgärd.

Innan stridsåtgärd vidtages skall, därest giltigt hinder icke möter, underrättelse om åtgärden lämnas mot sidan ävensom socialstyrelsen sist å sjunde dagen före den dag, då åtgärden skall taga sin början. Underrättelsen skall innehålla redogörelse för anledningen till åtgärden.

17 §.

Har part efter ty i 16 § sägs tillkännagivit sin avsikt att anlita stridsåtgärd, må socialstyrelsen uppdraga åt den jämlikt 10 § utsedde opartiske

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ordföranden att under tid, som angives i 9 §, med uppmärksamhet följa tvisten samt, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda parterna till nya förhandlingar.

18 §.

Angående ersättning till opartisk ordförande, ledamot av sådan kommission, som i 11 § sägs, och ledamot av sådan skiljenämnd, som i 14 § sägs, gälle vad Konungen därom stadgar.

19 §.

Hos socialstyrelsen skall föras register för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt 8, 9 och 16 §§ lämnas styrelsen. I registret skola jämväl införas styrelsens beslut i frågor, som avses i detta kapitel.

Hava vid anmälan icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall meddelade, eller prövas förenings stadgar eller beslut, som anmälas, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydliga eller vilseledande, skall styrelsen vägra att mottaga anmälan. Om beslut, varigenom anmälans mottagande vägras, skall skriftlig underrättelse ofördröjligen överlämnas eller med allmänna posten försändas till någon, vilken äger företräda den anmälände.

4 kapitlet. Om påföljd för överträdelse av denna lag.

20 §.

Envar, som vidtagit stridsåtgärd, vilken enligt 16 § första stycket ej

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

må äga rum, vare skyldig ersätta skada, som av förfarandet kommit.

21 §.

Där de, som äga företräda förening, varom i 2 § sägs, å föreningens vägnar behörigen besluta stridsåtgärd, vilken enligt 16 § första stycket ej må äga rum, vare föreningen pliktig ersätta skada, som kommer av åtgärden.

22 §.

Har medlem i förening, varom i 2 § sägs, gjort sig skyldig till sådant förfarande, som avses i 20 §, och faller åtgärden inom föreningens verksamhetsområde, vare föreningen, när den erhåller kännedom om medlemmens handlingssätt, pliktig att, där så ske kan, hindra honom från fortsättande av det olovliga förfarandet och förebygga skada av detsamma. För sådant ändamål äge föreningen mot medlem tillämpa varje påföljd, vilken enligt stadgarna kan inträda på grund av åsidosättande av förpliktelse, som åligger medlem. Föreningen må jämväl, oavsett vad stadgarna innehålla, utesluta medlem för en tid av intill ett år.

Åsidosätter föreningen vad i denna paragraf stadgas, vare föreningen skyldig ersätta därav uppkommen skada.

23 §.

Under skadestånd skall inbegripas jämväl ersättning för personligt lidande samt för intrång i den kränktes intresse av att ostört bedriva sin verksamhet.

Om det med hänsyn till den skadevällandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevällandes tillgångar eller till omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock ägarum.

24 §.

Älägges skadeståndsskyldighet flera, skall den fördelas mellan dem efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last. Föres, sedan skadeståndsskyldighet ålagts någon, av den skadelidande talan mot annan, må i den mån det finnes skäligt denne förpliktas att gemensamt med den förre, en för båda och båda för en, gälda skadestånd.

25 §.

Var, som vill fordra skadestånd enligt denna lag, skall dels inom två månader från det han erhållit kännedom om skadan samt om den, mot vilken talan skall föras, underrätta honom om sitt anspråk, dels ock inom två år från avslutande av den åtgärd, varå ersättningsskyldigheten grundas, anhängiggöra sin talan. Försummas det, vare talan förlorad.

26 §.

Försummar part att hörsamma kallelse eller anmaning enligt 12 § försto och andra styckena, må ordföranden på hemställen av andra parten anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen; och äge arbetsdomstolen att genom vite tillhålla parten att fullgöra sitt åliggande ävensom på anmälan av ordföranden utdöma vitet. Sådant vite skall tillfalla kronan och, om tillgång till dess gäldande saknas, förvandlas enligt allmän strafflag.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

27 §.

Försummar part att lämna sådana upplysningar, som skiljenämnd enligt 14 § tredje stycket infordrat, må nämnden anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen. Vid sådan anmälan äge vad som i 26 § stadgas om föreläggande och utdömande av vite motsvarande tillämpning.

28 §.

Förseelse mot bestämmelserna i 16 § andra stycket straffes med böter, högst 300 kronor. Ådömda böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

5 kapitlet. Om rättegång.

29 §.

Mål, som avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av arbetsdomstolen; dock att åtal för förseelse mot bestämmelserna i 16 § andra stycket anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

2) Lag

om ändrad lydelse av 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister skola erhålla följande ändrade lydelse:

2) Lag

om ändrad lydelse av 1, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att 1, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister skola erhålla följande ändrade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

För vart och ett av de distrikt, i vilka riket för sådant ändamål av Konungen indelas, förordnar Konungen en förlikningsman med uppgift att, på sätt nedan sägs, medla i tvister mellan arbetsgivare och arbetare; dock att denna lag icke gäller i fråga om arbetsgivare och arbetare, å vilka bestämmelserna i 3 kapitlet lagen om förhandlingsrätt äga tillämpning

Därest så — — — särskild förlikningsman.

3 §.

Har inom — — — tvistens lösning.

Även om arbetstvisten icke är av beskaffenhet, som i första stycket sägs, bör förlikningsmannen efter prövning av tvistefrågans betydelse och övriga omständigheter kalla de tvistande till förhandlingar, på sätt i första stycket stadgas, om framställning göres av part, som äger förhandlingsrätt enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt.

6 §.

De förhandlingar — — — synas lämpliga.

Försummar vid förhandling, som anordnats av förlikningsman, någon av de tvistande parterna att fullgöra vad enligt 8 § andra stycket lagen om förenings- och förhandlingsrätt åligger honom, må förlikningsmannen på hemställen av andra parten anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen; och äge arbetsdomstolen genom vite tillhålla parten att fullgöra sitt ålig-

6 §.

De förhandlingar — — — synas lämpliga.

Försummar vid förhandling, som anordnats av förlikningsman, någon av de tvistande parterna att fullgöra vad enligt 4 § andra stycket lagen om förhandlingsrätt åligger honom, må förlikningsmannen på hemställen av andra parten anmäla försummelsen hos arbetsdomstolen; och äge arbetsdomstolen genom vite tillhålla parten att fullgöra sitt åliggande

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

gande ävensom på anmälan av förlikningsmannen utdöma vitet. Sådant vite skall tillfalla kronan och, om tillgång till dess gäldande saknas, förvandlas enligt allmän strafflag.

ävensom på anmälan av förlikningsmannen utdöma vitet. Sådant vite skall tillfalla kronan och, om tillgång till dess gäldande saknas, förvandlas enligt allmän strafflag.

11 §.

Berör utbruten — — — annan person.

Där förlikningsman finner påkallat, att särskild person förordnas att leda förhandling, som i 3 § andra stycket sägs, har förlikningsmannen att därom göra framställning hos socialstyrelsen, som, ifall skäl därtill äro, hos Konungen anhåller om meddelande av dyligt förordnande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

3) **L a g**

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

För upptagande — — — i Stockholm.

Om skyldighet för arbetsdomstolen att i vissa fall upptaga och avgöra andra mål än i första stycket sägs är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

B. att motionerna I: 428 yrkandet I, I: 429, I: 430, II: 820 yrkandet I, II: 823, II: 824 och II: 827, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 428 yrkandet III och II: 820 yrkandet III måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt;

D. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 431 och II: 825, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i frågan om lagfästade av förhandlingsrätten för sådana kategorier av arbetstagare, vilka anställas i allmän tjänst genom privaträttsliga arbetsavtal samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan föranleda;

E. att motionerna I: 431 och II: 825, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under D. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 421, I: 428 yrkandet II, I: 432, II: 820 yrkandet II samt II: 826 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 210, I: 267, I: 269, I: 270, II: 475, II: 583, II: 584 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan om föreningsväsendets normering genom lagstiftning samt för riksdagen framlägga de förslag, varill denna utredning kan giva anledning;

H. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 210, I: 267, I: 270, II: 475, II: 583 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt utredning av frågan angående lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder med beaktande därav att en sådan lagstiftning bör vara rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning ävensom av det sammanhang, vari denna utredning bör ställas till den av utskottet föreslagna utredningen av frågan om föreningsväsendets normering genom lagstiftning, samt att de förslag, vartill nu ifrågavarande utredning kan föranleda, måtte framläggas för riksdagen;

I. att motionerna I: 269 och II: 584, i den mån de varit föremål för behandling i detta utlåtande, måtte anses besvarade genom vad utskottet under G. hemställt;

J. att motionerna I: 210, I: 267, I: 270, II: 475, II: 583 och II: 585, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under G. och H. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

K. att motionerna I: 211, I: 268, II: 10, II: 152, II: 476 och II: 586 ävensom I: 266 och II: 598, de två sistnämnda i den mån de varit föremål för behandling i detta utlåtande, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 juni 1936.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Frändén, Sigfrid Hansson, Gustaf Tamm, Hagman, P. Sandström, Norman*,¹ *Knut Petersson* och *Olof Carlsson*,^{2*}

från andra kammaren: herrar *Österström, Johanson* i Hallagården,* *Olovson* i Västerås,* *Skoglund, Pettersson* i Hällbacken och *Sandström* i Sollefteå,¹ fru *Nordgren* samt herrar *Hassler* och *Hermansson*.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

¹ Endast närvarande vid behandlingen av motionerna I: 210, 211, 266, 267, 268, 269 och 270 samt II: 10, 152, 475, 476, 583, 584, 585, 586 och 598.

² Endast närvarande vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 240 samt i anledning därav väckta motioner.

Reservationer:

av herrar *Sigfrid Hansson, Hagman, Olof Carlsson, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, fru *Nordgren* samt herr *Hermansson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i fråga om lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt samt dess hemställan under A—F bort erhålla följande lydelse:

Den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen avser att ge lagstadgat skydd åt arbetstagarnas anspråk på att genom sina organisationer under förhandlingar med arbetsgivarna få medverka vid fastställande av löne- och arbetsvillkor. På alla håll råder i stort sett enighet om att ett lagfästade av *förhandlingsrätten* bör äga rum. Detta förutsätter emellertid, att även arbetstagares *föreningsrätt* i förhållande till arbetsgivare uttryckligen erkännes, då denna utgör en nödvändig grundval för förhandlingsrätten. I samband med en lagstiftning om förhandlingsrätten måste därför även upptagas frågan om skydd för föreningsrättskränkningar från arbetsgivares sida. I annat

fall skulle lätt en sådan lagstiftning bli utan större värde för de grupper av arbetstagare, vilkas organisationer hittills icke i större omfattning vunnit erkännande på arbetsmarknaden och för vilka på grund av arbetstagarens beroende ställning gentemot arbetsgivaren föreningsrätten för närvarande ofta är en chimär. Utskottet finner således, att i en lagstiftning om förhandlingsrätten även föreningsrätten bör upptagas till reglering. Enligt utskottets mening bör detta ske i överensstämmelse med de principer, som kommit till uttryck i 3 § och 4 § första stycket av Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

I motionerna I: 429 av herr Bagge m. fl. och II: 823 av herr Skoglund m. fl. har föreslagits införande av ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning i vissa fall. Grundvalen för motionärernas förslag återfinnes i 4 kapitlet av kommitténs förslag. Att vid sidan av det i propositionen upptagna förhandlingsförfarandet inför förlikningsman även införa regler om en särskild förhandlingsordning inför opartisk ordförande, närmast avsedd för vissa grupper av arbetstagare, vilka icke tidigare fått sin förhandlingsrätt erkänd i praktiken, måste möta betänkligheter. De sakkunnigas förslag har också under utredningens gång utsatts för en välbefogad kritik. Den av motionärerna företagna omarbetningen har icke undanröjt grunderna för denna. Utskottet får därför avstyrka, att i det föreliggande lagförslaget införas regler om ett särskilt förhandlingsförfarande.

I motionerna I: 428 av herr Hamrin m. fl. och II: 820 av herr Andersson i Rasjön m. fl. samt i motionerna I: 429 av herr Bagge m. fl. och II: 823 av herr Skoglund m. fl. föreslås, att, i enlighet med vad lagrådet förordat, lagen endast skall gälla arbetstagare i enskild tjänst. En sådan begränsning skulle innebära, att arbetstagare i statens och kommunernas tjänst, vilka i anställnings- och löneavseenden äro jämställda med det stora flertalet av övriga arbetstagare, åtminstone tills vidare icke erhöles sin förenings- och förhandlingsrätt lagstadgad. I likhet med departementschefen anser utskottet det föga tilltalande att i huvudsak av lagtekniska grunder begränsa lagens omfattningsområde på sätt motionärerna föreslagit. Utskottet avstyrker således det i motionerna framlagda förslaget.

I motionen I: 421 av herr Sigfrid Hansson framhålles, att det beträffande arbetsledare eller annan i förtroendeställning i 4 § andra stycket föreslagna undantaget från vad som jämlikt första stycket samma paragraf skall anses såsom kränkning av föreningsrätten, i propositionen icke erhållit en tillfredsställande utformning.

I motionen anföres bland annat:

Undantagets utsträckning att utöver arbetsledare avse även »annan i förtroendeställning» är ägnad att medföra svårigheter särskilt för organisationsrörelsen bland de anställda, där den vertikala organisationsprincipen genomgående tillämpas. Begreppet »förtroendeställning» är på intet sätt bestämt. Det synes mig emellertid angeläget att man så långt som möjligt undviker att i en föreningsrättslagstiftning införa begrepp, vilka på grund av sin obestämda karaktär bereda möjlighet för obehöriga anspråk och åtgärder.

Begreppet arbetsledare torde, för undvikande av osäkerhet och oenhetlig-

het i tillämpningen, kräva en legal bestämning, anslutande till kollektivavtalspraxis.

Enligt sista punkten av 4 § 2 st. skall stadgandet i första stycket ej heller äga tillämpning å åtgärd, som avser att åstadkomma arbetsledareklausul eller grundas på sådan klausul. Med »åtgärd som avser att åstadkomma» åsyftas tydligen kollektiv stridsåtgärd mot arbetstagarparten i sammanhang med en avtalsrörelse. I sin nuvarande formulering kan uttrycket missförstås och tolkas såsom avseende även individuella stridsåtgärder eller stridsåtgärder i annat sammanhang. Med hänsyn till svårigheten att giva en exakt formulering, och då bestämmelsen i denna del icke utsäger annat än en självklar sak, synes den böra begränsas att avse åtgärd, som grundas på föreskrift av ifrågavarande innehåll.

Under hänvisning till vad sålunda anförts föreslår motionären följande lydelse av 4 § förslaget till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Föreningsrätten — — — ogill.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som grundas på sådan föreskrift.

Med arbetsledare förstås den, som är anställd att såsom arbetsgivarens ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, vilket utföres av honom underställd personal och i vilket han icke annat än tillfälligtvis själv deltagar.

Utskottet, som finner den föreslagna ändringen välmotiverad, tillstyrker att 4 § avfattas i enlighet med den lydelse, som angivits i motionen.

Enligt 8 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt förstås med förhandlingsrätt rätt att påkalla förhandling rörande kollektiv reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare.

I motionerna I: 428 av herr Hamrin m. fl. och II: 820 av herr Andersson i Rasjön m. fl., vilka äro likalydande, har framhållits, bland annat, att uttrycket »kollektiv reglering» kunde ge anledning till en ur de anställdas synpunkt icke önskvärd begränsning av förhandlingsrättsbegreppet. I såväl dessa motioner som i motionerna I: 429 av herr Bagge m. fl. som II: 823 av herr Skoglund m. fl. yrkas, att ordet »kollektiv» måtte utgå.

Utskottet anser visserligen, att de i förstnämnda motioner uttalade farhågorna äro obefogade, men då det är angeläget, att anledning till missförstånd undanröjes och den yrkade ändringen måste anses vara av enbart formell karaktär, finner utskottet sig böra tillstyrka densamma.

Utskottet avstyrker övriga motionsvis framställda yrkanden om ändring i den föreliggande propositionen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,¹

A. att riksdagen med förklarande, att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

¹ Reservanterna ha i sin hemställan följt samma ordning som utskottet.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

1) **L a g****om förenings- och förhandlingsrätt.**

Häri genom förordnas som följer:

1 kapitlet. Inledande bestämmelser.**1 §.**

Denna lag — — — — — underkastade ämbetsmannans ansvar.

2 §.

Med förening — — — — — sådana föreningar.

2 kapitlet. Om föreningsrätten.**3 §.**

Med föreningsrätt — — — — — 2 § sägs.

4 §.

Föreningsrätten skall lämnas okränk. Kränkning av föreningsrätten föreligger, om från arbetsgivar- eller arbetstagersidan åtgärd vidtages mot någon å andra sidan i syfte att hindra honom att inträda i eller förmå honom att utträda ur förening, så ock om åtgärd vidtages från ena sidan mot någon å andra sidan i anledning av hans verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening. Sker kränkningen av föreningsrätten genom avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, vare rättshandlingen eller bestämmelsen ogill.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare eller annan i förtroendeställning ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som avser att åstadkomma föreskrift, varom nu sagts, eller grundas på sådan föreskrift.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som grundas på sådan föreskrift.

Med arbetsledare förstås den, som är anställd att såsom arbetsgivarens

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, vilket utföres av honom underställd personal och i vilket han icke annat än tillfälligtvis själv deltagar.

5 §.

Har arbetsgivare — — — — — motsvarande tillämpning.

6 §.

Var, som — — — — — talan förlorad.

7 §.

Mål, som — — — — — av arbetsdomstolen.

3 kapitlet. Om förhandlingsrätten.

8 §.

Med *förhandlingsrätt* förstås i denna lag rätt att påkalla förhandling rörande *kollektiv* reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar.

Med *förhandlingsrätt* förstås i denna lag rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar.

Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling. Nämda skyldighet innebär åliggande att, själv eller genom ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats.

9 §.

Vill part — — — — — mellan parterna.

10 §.

Om befogenhet — — — — — i arbetstvister.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

11 §.

Arbetsgivare må — — — — — sin förening.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

2) Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245)
om medling i arbetstvister.

(Kungl. Maj:ts förslag och reservanternas förslag äro likalydande.)

3) L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbets-
domstol.

(Kungl. Maj:ts förslag och reservanternas förslag äro likalydande.)

B. att motionerna I: 428 yrkandet I, I: 429, II: 820 yrkan-
det I och II: 823, i den mån de icke blivit beaktade genom
vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till
någon riksdagens åtgärd, samt att motionerna I: 430, II: 824
och II: 827 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 428 yrkandet III och II: 820 yrkandet
III icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. och E. att motionerna I: 431 och II: 825 icke måtte för-
anleda till någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionen I: 421 måtte anses besvarad genom vad
utskottet under A. hemställt ävensom att motionerna I: 428
yrkandet II, I: 432, II: 820 yrkandet II samt II: 826 icke
måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

2) av herr *Knut Petersson*, som beträffande 1 § i lagen om förhandlings-
rätt hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. Yrkanden i motionerna	2
<i>A. I fråga om lagstiftning rörande förenings- och förhandlingsrätt</i>	<i>2</i>
<i>B. Beträffande lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder och därmed sammanhörande spörsmål</i>	<i>11</i>
<i>C. Beträffande lagstiftning om ideella föreningar</i>	<i>12</i>
II. Historik	13
<i>A. I fråga om lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt</i>	<i>13</i>
<i>B. Beträffande lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder och därmed sammanhörande spörsmål</i>	<i>15</i>
<i>C. Beträffande lagstiftning om ideella föreningar</i>	<i>22</i>
III. Lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt	26
<i>A. Allmänna synpunkter</i>	<i>26</i>
<i>Bör förenings- och förhandlingsrätten lagfästas?</i>	<i>26</i>
<i>I vad mån bör föreningsrätten lagfästas i förevarande sammanhang?</i>	<i>27</i>
<i>Bör ett särskilt förhandlingsförfarande under opartisk ledning upptagas i lagstiftningen?</i>	<i>31</i>
<i>B. Specialmotivering</i>	<i>42</i>
IV. Lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder och därmed sammanhörande spörsmål ävensom lagstiftning om ideella föreningar	74
V. Utskottets hemställan	78
Reservationer	94